Est Conv.tus SS. Cosmae et Damiani
Praedni. ff. Eremitarum Discalceatorum
S. P. Augustini 1746.

LEONIS ROGANI CAETANI

DE VRINIS LIBRI III.

QVORVM.

PRIMVS De Vrinarum differentijs est.
SECVNDVS De Vrinarum causis.
TERTIVS De Prouidentia ex urinis.

ROMAE
IN OFFICINA SALVIANA.
1560

HIPPOLYTVS SALVIANVS LECTORI.

VANTVM non vtilis solùm, sed necessaria etiam sit medicis omnibus vrinarum cognitio, neminem latere arbitror. Humorum nanqꝫ in venis existentium, nullum vrina ipsa efficacius aut certius signum habetur. Num illi enim naturalem suam seruent temperiem, uel ab ea potiùs recesserint, quantusqꝫ & qualis recessus iste fuerit, vrinam ipsam consulentes, claré dignoscimus. Vnde neqꝫ secundam tueri, neqꝫ aduersam corrigere valetudinem possumus,

citra vrinæ cognitionem. Quæ etsi exactè satis à Galeno tradatur, cum ipse tamen vrinis peculiarem librum non dicauerit, sed sparsim & concisè in varijs atque plurimùm interse distantibus locis, de eis loquutus fuerit; factum est, vt vniuersam vrinarum notitiam ex eodem haurire, haud omnibus sit facile. Quapropter quamplures post Galenum, tum Græci, tum Arabes, tum Latini medici omnem hanc tractationem, in vnum & eundem librum, seu tractatum redigere conati sunt. Quibus vti certè plurimas (ceu de re medica bene merentibus) gratias referendas esse, non denegamus; sic (vt quod sentimus, fateamur ingenuè) eo-

rum neminem, tantum negotium (vti par erat) absoluisse, asserere cogimur. Pleriqȝ enim ipsorum, parciùs quàm conueniret de vrinis pertractantes, mancam hanc nobis dereliquere pertractationem. Alij licet omnia complexi sint; indistinctè tamen, & adeo absqȝ methodo scripsere, vt confusam atqȝ valde obscuram eam reddiderint; & quod longè deterius est, eorum plurimi ridicula etiam ac falsa permulta commenti sunt. Ita vt nostræ quoqȝ ætatis medicis scribendi de vrinis locus derelictus iure fuerit. Quod cum animaduertisset Leo Roganus medicus Caetanus, huic operi strenuè adeo se accīxit, ut longè plures, quàm qui vis alius

qui hactenus de vrinis ſcripſerit, numeros abſoluerit. Nec mirum; vir enim fuit non ſolùm perſpicaciſſimi ingenij, ſed diuini etiam Hyppocratis, ac nunquàm ſatis laudati Galeni, adeo ſtudioſus; ut in eorum abſtruſis ſenſibus excutiendis, atqꝫ in lucis ueritatem proferendis, nemini ſecundus eſſe videretur. Cum igitur huic rei ſe totum dediſſet, vniuerſam vrinarum pertractationem tribus libellis complexus eſt; in quorum primo omnes vrinæ differentias patefacit, in ſecundo eiuſdem cauſas ſingulas perpendit, in tertio & vltimo, quid ex vrina qualibet præſagiendum ſit, explicat. Quæ omnia ſic methodo conſcripſit, ut nihil ferè, aut

uelut ſuperfluum, reſecari; aut vti omiſſum, addi; aut ceu obſcurum, declarari poſſe videamus. Negotio autem confecto, cum non ſolùm nobis ipſis, nos natos eſſe intelligeret; Hos libros ſuos imprimi, ac in ſtudioſorum vtilitatem foras dari ſiuit. Verùm anno M.D.LVI. Neapoli primùm impreſſi, id nacti ſunt infortunij, ut attritis, atq; vetuſtate conſumptis adeo imprimerentur characteribus, vt legi non poſſint. Quamobrem etſi non ſua, ſed impreſſoris culpa, iure tamen toto hoc quinquennio (non ſine maxima laudis authoris, atq; ſtudioſorum medicinæ iactura) paucis noti, ac ueluti abiecti & neglecti latuere. Nec potuit huic rei

opem ferre Roganus; quippe qui paulò post hanc primã editionem, fortuita occubuit morte. Neapoli nanq; (vbi medicam exercebat artem) ægros de more visitãs, propè ædes, quæ edificabantur, præteriens, ab ingenti lapide ex alto ædium cacumine fortuitò ruente, statim (proh dolor) interficitur. Quapropter cum retroactis diebus hosce libellos, qui forte quadam ad manus nostras peruenerant, attentè (non sine tamen molestia ob deprauatam impressionem) perlegeremus, videntes quantum vir iste doctissimus, in hac necessaria adeo medicinæ parte præstiterit, eius honori ac multorum medicorum utilitati consulere volentes,

eoſdem non ſolùm concinnis & ele gantibus (ut uides) characteribus; ſed quàm emendatiſſimos etiam rurſus imprimi curauimus. Quod (niſi me mea fallat opinio) & tyro nibus & veteranis medicis vtilitatẽ non contemnendam afferet. Sicuti enim illi facillimè ac breui tempo- re omnem vrinarum cognitionem ex hiſce libris addiſcent; ſic iſti quã plurima ſcitu & animaduerſione di gna, quæ apud Galenum aliàs lege rint, miro ordine ac modico nego tio in memoriam reuocabunt.

Neq; enim paruifaciendi ſunt, qui ea omnia, quæ Galenus de eadem re, diuerſis in locis nobis conſcri- pſit, in vnum & eundem librum colligunt; ſi prudenter colligant,

diligenterquè diſtribuant; Vti utrunquè à Rogano noſtro per bellè obſeruatum eſſe videmus. Ad hoc accedit, quòd multa, quæ apud Hyppocratem & Galenum obſcuriuſcula leguntur, perſpicua & apperta ita reddidit, ut neminem amplius latere poſſint. Poſtremò ut cumulatius ſuum eſſet beneficium, annilia quædam, falſaq; nonnulla, à ſcriptoribus quibuſdam non vulgaribus in vrinarum pertractatione conficta, ita eſcuſſit, atq; limauit; ut prorſus ab vrinarum contemplatione explodenda eſſe, demonſtrauerit. Vnde non ſolùm quæ vera ſunt, ceu perdiſcenda, edocuit; ſed etiam, quæ à ratione abhorrent, veluti fugien-

da, patefecit. Accipe igitur candide lector hilari fronte hosce viri huius conatus: boniq; (ut ingenuum virum decet) omnia consulens; an tantum, quantum nobis visum est, hac in re præstiterit, exi stimato. Quòd si eadem tibi, quæ nobis, sententia fuerit; illum uelu ti rei huius authorem laudato; Nos verò, qui hos tres libros eius, elegantiùs excusos, atq; accuratiùs emendatos exhibemus, non negligito. Vale.

Romæ idibus Octobris Anno
Redemptionis nostræ.
M. D. LX.

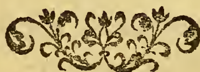
LEO ROGANVS D. IO. BAPTISTAE CARAFAE MONTIS CALVI COMITI ILLVS. S. P. D.

ENANDRI sentẽtia Ἀργὸς δ' ὑγιαίνων τοῦ πυρέττοντος πολὺ ἔστ' ἀθλιώτερος, διπλᾶ σιαγονῦ ἐστίει μάτην, paruum hoc opuſculum ex Hyppocratis & Galeni monimentis rei medicæ ſtudioſis non inutile peperit. Sed illud qualecunq; ſit, ob beneficiorum memoriam, quibus me ornare non deſinis, ac tuarum virtutum ſplendorem in tuo nomine apparere volui. Quì enim magis poteram perpetuæ meæ in te fidei ac obſeruan-

tiæ non obſcurum teſtimonium re linquere, quàm primos hos meos labores ad te mittens? Eo igitur ob ſecro animo accipias, quo à me tibi officij cauſa offeruntur. Vale Mœcenas optime, & libellum hunc vnà cum auctore tuendum conſeruandumq; ſuſcipias.

Neapoli. xii. Calen. Octobris. M. D. LVI.

Annotatio capitum, eorum, quæ in libro de differentijs vrinarum continentur.

LEONIS ROGANI MEDICI CAETANI DE VRINIS.

LIBER PRIMVS.

VRINARVM DIFFERENTIAS EXPLICANS.

De tribus concoctionibus, ac de vniuscuiusq; excrementis. Caput Primum.

VM DE *Pulsibus ex Galeni monimentis pro mea uirili iã transegerim, mihi uideor non inutile uidere, si de urinis etiam agerem. Sunt enim pulsus & urinæ maxima quędã indicia, à quibus medicis, ubi primùm ad ægros accedunt, consulit Galenus accuratam considerationem inchoare. Principiò uerò* Lib.1.ad Glauc.c.2.

(ut quàm maximè fieri potest naturam urinæ uniuersam, ac propriam definiamus) de ijs quæ in animalis corpore concoctionibus fiunt, ac singulis excrementis agendum est. Tres sunt naturæ primæ facultates, Generatrix, Auctrix, & Nutrix. Generatrix ea est, quæ nostri corporis partes effingit, formatq́; haud simplex existens, sed ex commutatrice, & formatrice composita. Viget præcipuè hæc facultas, dum utero continemur. Auctrix nobis in lucem prodeuntibus ad cõstantem usq́; ætatem iam genitas partes in omnem dimensionem extendit: id uerò cum absq; nutrimento fieri non poßit, per id tempus, sicut per reliquum omne nutrix facultas suam præstat operam, quæ cõmuni genere nempe commutationis, cum generatione cõuenit. Quãquam in generatione, quod non est, postea factũ est; In nutritione uerò quod affluit, ab eo q, iam factum est, simile efficitur. Quamobrem nutritio nõ aliud est, quàm ad id quod nutritur eius quod nutrit aßimilatio: hanc uerò præcedunt agglutinatio & appositio. Post quàm enim is succus qui omnem animalis particulã nutriturus est, à uasis excedit, primùm in eã ipsam totus dispergitur, mox apponitur, deinde agglutinatur, & postremò aßimilatur. Verùm omnem hanc naturæ admirabilem operã, (cum nulla fieri poßit aßimilatio, nisi inter id quod aßimilat, & quod aßimilatur, communio quædam, societas nempe & cognatio intercedat) uaria necesse est præcedat multiplexq́; commutatio, quæ communionem hanc

Lib. 1. de facult. natur. c. 5. 6. & 7.

efficiat. Non enim ex quibuscunq; nutrimur; neq; ex quibus nutrimur, ex ijs utiq; protinus, nisi multis modis commutationem perpeßis. Hæc autem commutatio cō coctio proprie est, illo euariās ab ea cōmutatione, quæ nutritionis genus est, quòd nō secundum substantiam fit, sed secundum qualitatem. Nutritio etenim eius quod nutrit, in nutriti substantiam commutatio est; cōcoctio in propriam & familiarem qualitatem eius quod nutritur. Isthæc concoctio uaria ac multiplex in uniuersum triplex est; ac unaquæq; uaria ac multa obtinet excrementa. Prima ea est, quæ in uētriculo maximè perficitur, in quo commutatus cibus in cādidum quidpiam uertitur, quod ptisanæ succum similitudine refert, græcè χύλωσις dicitur. Habet hæc propria excremēta, tùm pituitosum illud, quod non solùm in uentriculo, sed in intestinis etiam reperitur; tùm feces, quæ quotidie per aluum deijciuntur. Secunda cōcoctio (de qua longiorem tractationem postulat, quod nobis proponitur) ea est quæ in iecore fit, græcè αἱμάτωσις dicitur. Qui in uentriculo cōfectus est succus permanat ad iecur per quasdam à medio intestino, usq; ad portas iecoris (sic.n. appellant) ductas & directas uias, quæ pertinēt ad iecur, eiq; adhærēt. Hæ autem uiæ, uenulæ quædā sunt, quæ non solùm ex uentriculo deducunt, sed simul attrahunt, atq; iecori præparāt. Iecur autē postquàm præparatum accepit alimentum, & ueluti rudem quādam effigiem obscuramq; sanguinis speciem referens, inducit

Lib.4.de vsu par.ca. 1.2.&.3.

ei postremum ad exacti sanguinis generationem, ornatum. Quoniam uerò in uentriculo quæ ita praua erãt, ut in tritico lapides & terra, siluestriumq; leguminum semina, secreta fuerunt; quod minus prauum est, instar paleæ & furfuris, in ipso iecõre secernitur. Sed ut rem hanc magis assequare, nuper ex uuis expressum inspice uinum; feruet hoc, & à calore quem habet cõmutatur; duoq; necessariò in eo proueniunt excrementa, quorum alterum supernatat, subsidet alterum, hoc graue & terreum, leue illud & aereum. In eundẽ modum succus, quem excipit iecur, duplici secreto excremento flaua atraq; bile, reliquus in sanguinem uertitur; qui in cauã uenam dilapsus, in totum corpus distribuitur per uenas admodum multas in omnes partes corporis pertinentes. Sanguinem uerò consentaneum est intelligere non sincerißimum, sed ex quatuor cõstantem succis; nam utraq; bilis tanta secernitur, quanta si non secerneretur, nocumento potius, quàm emolumento esset. Vnde ne à uini exemplo discedamus. Quẽadmodum in uino, itemq; in omni alio succo, quatuor sunt diuersæ partes: crassa una, quæ dum temporis spacio secerniturferturq; deorsum, fex est; altera tenuis, quæ dum uinum feruet, supernatat; tertia aquea, quæ toti uino permista est; quarta, quæ re uera uinum est. Ita in sanguine, utraq; est bilis, altera tenuiori uini parti, altera craßiori adsimilis; est pituita, quæ partem aqueam toti uino permistam refert; ac postremò sanguis is, qui re uera sanguis est.

Lib.4.de simp.med. facult.ca.3.

Lib.2.de facult. nat. cap. vltim.

Bilis igitur flaua & atra, quibus sanguis expurgatur, excrementa sunt; quæ excipiunt ad talem usum à natura fabricata instrumenta. Quæ uerò simul cum sanguine fertur succi sunt, qui si à naturali statu labantur in uarias utriusq; bilis differentias, quæ præternaturã sunt, degenerabunt. Pituita uerò non similiter se habet, ea enim semper succus, nunquam excrementum est. Quare nullum solers natura fabricauit instrumentum ad pituitam suscipiendam. Nam cum pituita frigida & humida sit, ac uelut ex dimidio coctum alimẽtum, desiderat talis succus non utiquè uacuari, sed in corpore manens cõmutari. Quòd si excrementum illud quod per nares excernitur obijcias, contenderim ego non Pituitam dici, sed narium humorem & destillationem, atq; id ipsum in cerebro ortum habere. Quẽadmodum & aliud esse diximus pituitosum excrementum, quod in uẽtriculo & intestinis generatur. Nequè quispiã ex Galeno sibi persuadeat pituitam, quæ succus est, in uentriculo generari, dum inquit. Lib. de atra bile cap. 8. *Porrò à nobis demonstratũ est, pituitosum humorem ex pituitosis cibis, in prima, hóc est uentriculi concoctione fieri.* *His enim uerbis annotat Galenus primam generationem, ac ut quis dixerit gignendæ pituitæ occasionem. Nam pituita non aliunde prouenit, quàm ex quibusdam cibis, qui cùm in uẽtriculo concoquuntur, eam chili partem procreant, quæ cum non poßit à iecoris ui in sanguinem omninò permutari, in humorem quendam uertitur, qui sanguinem ex*

dimidio coctum æmulatur. Quamobrem pituita perinde ac reliqui humores generatur in iecore: in uentriculo autem, quòd inde pituita suæ generationis initium ducat. Non sic utraq; bilis quæ uelut in iecore generatur, ita eius gignendæ non uentriculus sed iecur occasio est. Concludamus igitur bilem & flauam, & atram secundæ concoctionis excrementa quædam esse, eam uerò pituitam, quæ non digna est succi nomine, primæ cõcoctionis, sicut & alui feces. Superest in secunda concoctione aliud excrementum, humiditas nempe aquea, quæ urinæ materia est. Venæ illæ quæ inter uentriculum & iecur positæ sunt, quæ ad portam terminantur; adhæc uniuersæ iecoris, quæ ad cauam uænam, ita tenues & angustæ sunt, ut per eas non facilè meare posit, nisi quod admodum tenue est, & apprimè liquatum. Quare cum chilo permistum aliquid esse opus erat, quo facilè per has uias daretur transitus. Hunc usum commodè explet qua in potum utimur aqua; siquidem nulla animalis pars ex ea nutritur, sed nutrimẽtum distribuit, adeo ut eam Hippocrates ὄχημα τροφῆς ab hoc dixerit usu. Cæterum postquàm hæc humiditas suo functa est munere, nihil opus erat eã in corpore manere, alienum onus uenis futurum. Quamobrem ad eam expurgandam, ut ferè purus sanguis totum permeet corpus, renes natura fabricata est, qui insita quadam ui aqueam trahentes humiditatem, non sinceram quidem sed sanguine non nihilo perfusam, quicquid utile est sibi ipsis

apponentes, ac reliquum in uesicam per ureteras excernentes, aqueam humiditatem à sanguine secernunt. Hanc uerò non amplius sanguine perfusam, quemadmodum renes, uesica ad se allicit non ut sibi alimētum comparet (etenim aliunde nutritur) sed tanquàm excrementum rectis attrahit fibris, uelut obliquis maximè detinet, donec supra modum repleta pondere grauetur; quo tēpore laxato musculo ad eius osculum posito, trāsuersis fibris præcipuè ad excretionem mouetur. Excrementum autem hoc urina est, quæ alui fecibus respōdet, atq; hactenus de secunda concoctione, & ijs quæ in ea proueniunt excrementis. Nouißima concoctio est, quæ in singulis obitur corporis partibus pro earum conficiendo alimento. Habet autem hæc propria excremēta, tum quæ uaporis specie sine sensu per cutis spiracula effluunt; tùm quæ paulò craßiora sordium instar cuti extrinsecus adhærent; adhæc sudores & qui secundum naturam & qui præternaturam sunt. Hæc sunt animalis corporis uariæ concoctiones. Hæc sunt uaria excrementa. Sed cùm nobis præpositum sit de urinis agere, illud admonere non prætermittemus, quòd quàmuis Galenus seorsum de urinis non egerit, sicut de pulsibus, nihil tamen (mea sententia) quod ad eam notitiam spectet ab eo prætermissum uidetur; ut facere non poßim quin Actuarium non admirer, qui urinarum accuratam contemplationem in Galeno desiderari ait. Conabimur nos ostendere quæcunq; Actuarius in medium affert,

5. de vsu part. c. 7.

omnia ex Galeno accepta esse, paucis quibusdam exceptis, quæ ueluti monstra quædam ab Actuario adiecta sunt. Sed age iam rem ipsam aggrediamur.

Partes tractationis de vrinis. Caput Secundum.

VRinarum tractationem eadem instituemus uia, qua Galenus & eam, quæ pulsuum est. Diuisit ille pulsuum notitiam in differentiam, dignotionem, causas, & prouidentiam. Sed urinarum dignotionem exponere necessarium minimè uidetur, quòd faciè unusquisq; urinarum expositis differentijs, eas dignoscat, neq; perinde ac in pulsibus laborandum sit ad unã, uel alteram partem dignoscendam, uel ad aspectum commodè adhibendum. Quare nos prætermissa urinarum dignotione, de differentijs, causis, & prouidentia agemus. Quod si quis mihi Actuarium obijciat, qui de urinis omnes has quatuor partes absoluere uidetur. Dicemus Actuarium non urinarum dignotionem instituisse, ueluti Galenus eam, quæ pulsuum est; nam haud nititur Actuarius urinarum dignoscẽdi modum ac formã tradere, sed ex urinis affectiões uarias iudicare; ut iure interpres q̃d græca habet inscriptio περὶ τῆς διαγνώσεως τῶν οὔρων, non de urinarum dignotione reddiderit, sed de urinarum iudicijs. Actuarius διαγνώσεως uocem usurpat præsentium, προγνώσεως futurorum. Galenus,

ſicut initio librorum de præſagitione annotat προγνώσεως *nomine, tùm præſentia, tùm præterita, tùm futura ſignificari uult. Quare nos de prouidentia agentes, ex urinis quas nam dignoſcere eſt affectiones exponemus, hoc enim commodiùs inſpectis cauſis effici poteſt. Quod ſi feciſſet Actuarius, non coactus fuiſſet ſæpiſſimè eadem repetere.*

Ex quibus vrinarum differentiæ ſumēdæ ſunt. Caput Tertium.

Differentiæ aliæ ex rei diuiſæ ſubſtātia ſumuntur: Aliæ ab accidente aliquo; quod ut uarium eſt, ac rei diuiſæ ſubſtantiæ magis minusq́; proximū, uarias producit differentias, easq́; magis, uel minus longè ab iis, quæ à ſubſtantia deſumunur, poſitas. Atqui quemadmodum decet artificem differentias à ſubſtantia acceptas tradere, ita non omnes, quæ ab accidente ſumuntur; ſed quæ tractationi quam inſtituit, non inutiles ſunt; atq́; eas ſeorſum, neq́; cum iis, quæ à ſubſtantia ſumuntur, confuſas. Quod apprimè obſeruaſſe uiſus eſt Hyppocrates febrium differentias tradens. primò à ſubſtantia deſumptas differentias omnes apponēs, dum inquit. Initio libr. 1. de diffe. febrium.

Febrium hæ quidem manui mordaces ſunt, „
aliæ mites, aliæ non mordaces quidem, ſed inſurgentes, „
aliæ acutæ quidem, ſed quæ ab ipſa manu deuincantur, „
aliæ confeſtim perurentes, aliæ ſemper debiles, ſiccæ, „

aliæ salsæ, aliæ pemphigodees, aspectu graues; aliæ ad manum humidæ. Deinceps ab accidente acceptas seorsum, quas non inutiles dignorat. Aliæ impensè rubræ, aliæ ualde palidæ, aliæ liuidæ, & aliæ istius modi. Obseruauit hoc firmißimè Galenus in omnium rerum, quæ in arte medica ex usu esse comperit, tradendis differentijs. Quicquid calumniator ille Ioannes *Argenterius ignauia atq; socordia in eum inuectus est. Quem medicinæ studiosi iuuenes fugiant obsecro, ueluti hominem ad rem medicam euertendam natum. Sed ad rem nostram, imitabimur nos in urinarum tradendis differentijs sapientißimum* Galenum, *quod ut commodè fiat, urinæ explicemus substantiam. Vrina humorum, qui in uasis continentur, serum est; quòd si loco humorum, sanguinis dixeris, eadem erit oratio. Humorum autem uel sanguinis serum, græcè* ὀῤῥὸν *propriè appellatum, quod singulis diebus excernimus intelligere debemus.*

Com. 1. in lib. 3. Epid.

Lib. 5. de usu parti. cap. 6.

Etenim plura sunt excrementa humorum, qui in uasis continentur; aliud quidem craßißimum & paucißimum; aliud uerò, tùm tenuißimum, tùm copiosißimum; uelut & aliud quod tenuitate & copia inter hæc medium est. Bilosum excrementum hoc, melancholicũ illud, serosum quod medium apposuimus. Quod enim in uenis & arterijs (Galenus ait) excrementum coaceruatur eiusmodi planè est quale in lacte concreto serum; quod, uel eodem auctore, lactis pars aquea est, nempe frigida & humida.. Seorsum hoc excremẽtum propria

Lib. 1. de tuen. sanit.

substantiæ ratione, ut exponit innominatus ille auctor, quem nõ præter rationem Galenum fuisse arbitrati sunt priores medici, in duo diuiditur; in χυμα, καὶ παρα φιστάμενον, hoc est liquorem, & quod liquori inhæret. Propria quidem substantiæ ratione, cùm urina sit serum, liquoris necessariò particeps est, cùm uerò humorum serum sit, eorum quidpiam continet, ut eius quod liquori inhæret fiat hac ratione particeps. Vnde quæcunq; liquori inhærent aliunde generationem suscipientia, sicut ramenta, squamæ, pili, arenulæ, & reliqua huius generis quàm plura, non propria substantiæ ratione urinæ insunt; quare ex illis differẽtias ducimus, tanquàm ex accidente. Sed de hoc infra dicemus, nunc liquorem tractemus. In liquore colorem, & substantiam considerare necesse est: ut tria sint in uniuersum inspicienda, ex quibus maximè urinarum differentiæ à substantia acceptæ prodeant, liquoris substantia, color, quæ liquori inhærent. Quod Galenus indicare atq; innuere uisus est libr.4.de tuenda ualetudine, inquiens. Aestimare præterea urinæ tùm consistentiam, tùm colorem oportebit, sed nec quæ in ea pendent, aut sidunt, prætermittere conueniet, sed omnia perpendere.

De differentijs à substantia liquoris desumptis. Cap.Quartum.

Lib. 1. de crif. c. 12.

EX liquoris ſubſtantia tres ſunt primæ differentiæ. Nam urinæ aliæ ſunt craſſæ, aliæ ſunt tenues, aliæ ſunt modicæ. Tenues, quæ non adhuc in liquorem uerſæ ſunt, ut potè ſubſtantiam, qualis ſuapte natura liquoris eſt. non adeptæ. Craſſæ, quæ ſupra modum in liquorem uerſæ, turbidæ apparent. Modicæ, ſecundum naturam habentes, iuſtam aſſequutæ ſunt liquoris faciem. Sed hoc loco, ne temerè differentiarũ multitudinem faciamus, diligens lector ſedulò animaduertat, tenuem urinam perſpicuam eſſe, craſſam cõtra turbidam; quod tenuitas in cauſa eſt, ut perſpicua appareat urina; quemadmodum craßities, ut turbida. Vnde nihil opus erit præter id genus quod ſubſtãtiæ eſt aliud inducere ex quo perſpicuam & turbidam urinam ducamus. Huic rei teſtimonio ſunt, quæ Galenus libro primo de criſibus in medium affert; ubi optimè concoctam urinam ſubſtantia moderatam conſtituens, ut id cõprobaret adijcit. Nam quæ hac ipſa craßior eſt, uel tenuior, coctionem imperfectam ſignificat. Si quidẽ altera non dùm in liquorem conuerſa eſt, altera uerò adhuc cõturbatur. Et commentario. 72. ſectionis quartæ aphoriſmorum, Galenus aqueas urinas albas & perſpicuas eſſe habet, ſæpißimè uerò albas & tenues poſuit, non conſtituens differentiam inter perſpicuum & tenue, ſed alterum loco alterius uſurpat. Et paulò infra phreniticis quibuſdam urinas perſpicuas fieri ait, ſed nõ albas, quas ſubſtãtia tenues colore bilioſas eſſe aſſerit.

Hoc uerò idem confirmari poteſt ex tenuium craſſarumue urinarum differentijs, quas conſentaneum eſt in medium afferre. Modicæ urinæ ſecundum naturam habentes, diuiſionem non amplius ſuſcipiunt. Sed quæ tenues ſunt, uel mictæ tenues, tenues manẽt; uel paulò poſt conturbantur. Craſſæ ſimiliter, uel ſimiles permanent, uel non, quòd paulò poſt reſideant. Neq; ſibi ipſi Galenus aduerſatur, quòd quàmuis tenuium urinarum duas cõſtituerit differẽtias, deinde turbidarum tres fecerit; nã quæ tenues ſunt, deinde turbantur, nõ ineptè quis poterit inter turbidas recenſere. Adeo ut turbidarum urinarum tres extent primæ differentiæ. Quæ redduntur tenues, deinde turbantur. Quæ redduntur turbidæ, deinde reſident. Et quæ turbidæ redditæ non reſidentes turbidæ manent; has uerò Hyppocrates quales iumentorum ſunt, appellare conſueuit, uel ut alij dicunt, ſubiugales. Adhæc tùm tenues urinæ quæ deinceps turbantur, itemq; turbidæ quæ reſident, uel paulò poſt aut turbantur, aut reſident, aut longo poſt tempore. Quòd ſi tenues urinas à turbidarum differentijs ſeiunxerimus, duæ erunt turbidarum urinarum differentiæ primæ, ſicut Galenus commentario.70. quartæ ſectionis Aphoriſmorum, turbidarum urinarum differentias fecit, ac nonnullis alijs in locis. Nempe quæ, uel turbidæ permanent, uel reſident, idq; paulò poſt, uel longo poſt tempore. Atq; hæ ſunt in uniuerſum differentiæ ex liquoris ſubſtantia acceptæ.

De differentijs ex liquoris colore. Caput Quintum.

SVpereſt in liquore color. Cùm uerò multiformis, ac infinita ſit colorum multitudo, Nos eos attingemus, qui magis ad rem propoſitam conduxerint. Actuarius urinarum colores ad nouem differētias deducit. Vrinarum (inquit) ut interpres reddit, aliæ ſunt albæ, aliæ ſpiceæ, aliæ aureæ, aliæ croceæ, aliæ rubeæ, aliæ uineæ, aliæ paſſeæ, aliæ uenetæ, aliæ nigræ. Sed cum hi omnes colores ſecundum maioris minoriſq; rationem uarias differentias ſuſcipiant, ne uarietate iſta cōtingat ambire urinarum notitiam, eos omnes, uel impensè tales, uel remiſſè dicemus. Et quemadmodum Galenus obſeruat, qui impensè ſunt, ſimpliciter proferemus, qui remiſſè non ſimpliciter, ſed illa adiecta præpoſitione, quæ nonnunquàm diminuendi poteſtatem habet, græcis ὑπὸ, qui noſtris ſub dicitur. Vrinæ igitur aliæ ſunt albæ, aliæ ſubalbæ. Albas urinas Actuarius eas conſtituit, quæ criſtalleæ ſunt, niueæ, & aqueæ; ſubalbas, quæ lacteæ ſunt, glaucæ & charopæ. Quò enim (ait ipſe) à lacteis glaucæ diſcedunt, eò charopæ à glaucis; ac ne in his uocibus hæſitemus, colorem glaucum perſpicuum eſſe dicit, ueluti cornu, charopū uerò ſimilem facit pilis ſubalbis chameli, uel ungui lapillo; Lapillus uerò hic unguis dictus, quòd humano un-

Lib. de dif. vrin. cap. 8.

qui adsimilis sit, eam arbitror esse gemmam, quam ala bastritem uulgò uocant. Sed glaucum & charopum colorē, qui propriè oculorum sunt, ad urinas transferre non ualdè mihi arridet, quod hactenus à nemine factum sit. Quòd uerò glaucus & charopus oculorum colores propriè notēt, & quomodo alter ab altero differat ex Galeno epidemion uolumine tertio facilè quisq; uidere poterit; ut interim Aristotelem, reliquosq; bonos auctores missos faciamus, qui de hac re non minus abundè, quàm doctè tractauerunt. Galenus uerò ne his uocibus difficultatem inijceret, urinas quæ remissè albæ sunt, eas esse dicit, quæ mistam formam habere uidētur uini tenuis atq; albi. Quemadmodum si exterius in aquam puram aliquid ochræ iniectum sit. Ochra.n. terræ species est, quæ colore tingitur, qui ὠχρὸν dicitur, utcunq; uelis alterum ab altero denominari, uelut Galenus adnotat prognosticorum commentario secundo. Cùm igitur ochræ parum aquæ puræ admistum est, non dicetur τὸ χρῶμα ὠχρὸν quòd potius aquæ color superet, quam is qui ochræ est: neq; aquæ color exactè seruatur, sed remissè albus. Quòd si ochra sic perfusa fuerit aqua, ut aquæ color superetur ab eo, qui est ochræ color, apparebit ὑπόχρον uelut ὠχρόν, cum talis apparet color qualis est ochræ. Interpres Actuarij suspiceas ac spiceas reddit urinas. Leonicenus subpallidas & pallidas: sed modo res ipsa perspecta fuerit, non admodum sollicitus essem de nominibus. Adhæc

Com 3.

τὰ οὖρα πυῤῥά, nonnunquàm ξανθά, hoc est rufas & flauas, sicut Leonicenus interpretatus est, conspicimus. Hi uerò colores, ut diligentißime Galenus annotat inter se differunt, quòd color rufus ad album magis accedit, flauus ad splendidum. Vnde eò rufum albidius est flauo, quò pallidum rufo, atq; eò flauum minus album est rufo, quò rubicundum flauo. Quamobrem & si ab albo colore ad reliquos progrediamur, qui plus uel minus ab ipso discedunt, post pallidum colorem constituemus rufum, à rufo flauum. Attamen qui pallidus color est, quòd proximus rufo sit, subrufus dici poterit; non item rufus subflauus, nam hi duo colores propriam quandam habent circumscriptionem secundum quã alter ab altero differt, uergit enim alter ad splendorem, alter ad candorem. Actuarius subrufam ac rufam urinam in impuro ac puro auro experitur, ut hinc interpres subaureas urinas & aureas reddiderit, sed aureis fuluas adijciens minus rectè facit, quòd fuluus color idẽ sit cum flauo, quem ipse croceum appellat, atq; ea arbitror ratione, quòd colorem hunc Actuarius similem faciat croco, sicut subflauum, quem subcroceum reddit, cartamo. Qua in re nos admonet, non croci & cartami florum coloribus attendendum esse, sed aquæ cui croci & cartami attriti flores admixti fuerint. Nos uerò colorem flauum in pulchrarum mulierum capillis experiri poterimus, ac non minus etiam in maturis frugibus, in quibus hic elucet color. Vrinæ uerò rubræ, quales

non

nam sint; dignoscendi ex multis suppetit copia; sed harum urinarum tres reperio Galenum Hippocrati subscribentem fecisse differentias, alias enim urinas subrubras constituit, alias rubras, alias impensè rubras. Deinceps eæ sunt quas Actuarius τὰ οὖρα οἰνωπὰ hoc est uineas appellauit; quæ à uino quàm rubro nomen acceperunt. Veluti τὰ οὖρα κιρρὰ; urinas passeas interpres reddidit; quod eas Actuarius passo similes fecerit. Hic autem color, ut Aristoteles auctor est, non multum à nigro distat. quod significauit Actuarius has urinas cōferens cum colore fructus cerasorum, qui ad nigredinē inclinat. Sed quod colorem in urinis apparentem, quē φαιὸν dixit Actuarius, interpres uenetum, uel cœruleum reddiderit, absurdißimum est; nā qui color græcis cyaneus dicitur, is nostris est cœruleus, uel uenetus. Actuarius autem de colore hoc supra egit, quem passeum interpretatus est. Ad hæc exponens Actuarius colorem hunc, inquit quòd gignitur ex colore albo & nigro æqua ratione permistis, ut si cerussam, uel absolutißimam calcem atramento, uel cuipiā alteri nigro succo æquis ponderibus permisceamus. Hic autem color apertè is est, qui à nostris fuscus dicitur, quem ab aquæ colore aquilum ueteres uocarunt. Deinceps interponit Actuarius colores quosdam in urinis apparentes, quorum supra non meminit. Vrinæ enim ait, nonnunquā uirides, nonnunquàm liuidæ ac plumbeæ, nonnunquàm oleagineæ apparent, Nos uerò de oleagineis seorsim

Porrhetic. | cōm.1.&.2.

dicemus, quòd non propriè ad coloris liquorem spectare uideantur. Viridis color, qui græcè χλωρὸν dicitur, quanquàm more græcorum asiaticorum, ut Galenus auctor est χλωρὸν pro ὠχρὸν usurpari cõsueuerit, facilè dignósci poterit ex uirẽtium herbarũ colore. Liuidus uerò color is est, qui plumbi colorem refert, ut non ab re eum similiter colorẽ plumbeum dicere possis; hic uerò non multum differt à fusco, quàmuis liuidus color deformis sit, ut ij omnes q exãgues facti sunt, uel ictibus cœsi, liuidi appareãt; fuscus uerò color est non insuauis, & qui in pulchris mulieribus non nihil habet leporis. Postremò in urinis nonnunquàm apparet niger color, qui omnibus perspectißimus est. Sed in hac nostra tractatione nos innominatum auctorem, ac Galenum etiam imitati, pauciores recipiemus in urinis colores; nẽpe sex duntaxat. Album, Pallidum, Rufum, Flauum, Rubrum, & Nigrum. Sed hæc reddentur clara magis, cùm de causis agemus. Satis fuerit modo nouisse qbus rebus hæc fuerint imposita nomina. Nã in disputationibus (uel Aristotele auctore) ij qui uerborum uim ignorant, facilè & quum ipsi disputant, & quum alios disputãtes audiunt falluntur atq; capiuntur.

Lib. de ratiõe uictus cõmen.2.

Elench. lib.1.

De differentijs à complexione substantiæ cum colore. Caput Sextum.

Postquàm ex liquoris tùm substantia, tùm colore, omnes urinarum transegimus differentias. Reliquum est modo à colore acceptas differentias, cum ijs, quæ à substantia, coniungamus. Vrina substātia moderata, necesse est ut eadem sit colore moderata ac secundum naturam; nam sicut demonstrabimus, cùm de causis tractabitur, ab eadem causa urinæ in substantia & colore mediocritatem assequuntur. Quæ uerò uel crassæ sunt, uel tenues; aut albæ, aut pallidæ, aut rufæ, aut flauæ, aut rubræ, aut nigræ esse poterunt. Vt in uniuersum tresdecim sint urinarum differentiæ ex liquoris tùm substantia, tùm colore acceptæ. Vna quidem & substantia & colore secundum naturam se habens. Duodecim uerò præternaturam. Quas hac tabella damus.

1	Tenues	Albæ	2	Tenues	Pallidæ.
3	Tenues	Rufæ	4	Tenues	Flauæ
5	Tenues	Rubræ	6	Tenues	Nigræ
7	Crassæ	Albæ	8	Crassæ	Pallidæ
9	Crassæ	Rufæ	10	Crassæ	Flauæ
11	Crassaæ	Rubæ	12	Crassæ	Nigræ

Sed in hoc loco accuratè animaduertere debemus ea quæ Innominatus auctor rationabiliter in medium afferre uidetur. Contendit ipse ex his duodecim differentijs aliquas ut in unum coniungantur fieri haudquaquā

posse. Quoniam uerò rem hanc in causas transfert nos leuiter eam attingemus. Tenuis urina cum rubro uel nigro colore nunquàm incidere poterit, quòd tenuitas à concoctricis facultatis defectu proueniat. Rubedo ab eiusdem facultatis robore. Nigredo uerò, uel fiat ex humoris melancholici expurgatione, uel ex immodico calore, uel frigore, craßitiem quandam necesse est sibi adsciscat. Similiter craßities interuenire nō potest cum colore pallido, uel rufo, uel flauo, quòd ex contrarijs causis hi colores & craßities generationem obtineant. Quare ex huius auctoris sententia ex liquoris colore ac substantia acceptæ differentiæ septem sunt, quinq; illis prætermißis quæ unà consistere nequeunt. Veluti tenuis est & rubra: Tenuis & nigra. Crassa & pallida. Crassa & rufa. Crassa & flaua. Persuasisset mihi ista hæc, nisi legerem in Hyppocrate & Galeno urinas tenues & nigras, crassas & rufas, uel pallidas, uel flauas. Cœterum neq; innominatus auctor falsum dicit, neq; Hyppocratē & Galenum exercitatißimos medicos condemnare fas erit. Nam quando cum rubro uel nigro colore tenues urinas cōiungunt: tenues intelligere oportet non conferentes ad moderatas, sed ad crassas, ut tenuiores, si exactè loqueremur dicendæ essent. Similiter quando urinas crassas, uel pallidas, uel rufas, uel flauas dicunt: non ad moderatas crassæ cōferendæ sunt, sed ad tenues, craßioresq; aptius quàm crassæ dicerentur. Sed ne quis putet nos hæc somniasse. Galenum au-

diat, qui locum illum exponens, qui extat libro de ra- tione uictus acutorum morborum. Nempe craßiores pallidioresq; meliores, tenuiores uerò & nigriores, per nitiosæ magis. Inquit: craßiores urinas dictas fuisse non naturalibus, sed tenuibus comparatas. Similiter tenues dictas fuisse non exactè, nam quæ exactæ tenues aqueæ sunt, quare albæ non nigræ. Cùm igitur tenues urinas cum rubro uel nigro colore coniungimus, itemq; craſ- ſas cum pallido uel ruſo uel flauo, tenuitatem & craßi- tiem intelligere oportet, in quantum his coloribus cõue nire possunt. Quemadmodum (ut Galenus annotat li- bro primo Epidemion) cùm dixit Hyppocrates urinas tenues & boni coloris, non exactè tenues intelligere de bemus, sed in quantum fieri poteſt, ut urinarum tenui- tati coloris bonitas conueniat, in tãtum audire debemus Hyppocratem urinas boni coloris & tenues dixiſſe. In hunc igitur modum ex ſubſtantia & colore duodecim erunt differentiæ, præter eã quæ ſecundum naturã eſt.

Cõmen.4. Cõmen. 3.

De generatione alterius urinæ par tis, quã græci dicũt παρυφιστάμενον, nos cõtenta. Ca. Septimũ.

Reliqua eſt altera urinæ pars quam græci dicunt παρυφιστάμενον. Nos cõtẽta interpretamur. Sed priusq; ab hac parte differentias ducamus,

de eius generatione paucis agendum est. In secunda cō-coctione, cùm cōmutatrix facultas ex succo qui ex uentriculo in iecur dilapsus est, sanguinē diligentißimè procreat, consonum est aliquid superesse, quod effugiat cōmutatricis facultatis operam. Neq; quispiam pituitosum humorem intelligat, nam hic sicut & alij humores sub sanguine comprehensi sunt, cuius generationi studet commutatrix facultas, alimentum enim ex dimidio coctum pituitæ humor dicitur, non quod in secunda concoctione naturæ effugerit operam, sed potius primæ cōcoctionis occasione. in qua quædam succi pars ita disposita est, ut in secunda concoctione, uel firmißimè natura operante in omnino coctum alimentum uerti nō possit. Quem in modum pituitæ humorē ex pituitosis edulijs in prima cōcoctione generari Galenum libro de atra bile dixisse, supra annotauimus, Non igitur pituitæ humor is est, qui naturæ effugit operan, sed aliud quidpiam, quod tanquam excrementum simul cum urinæ liquore ex renibus & uesica profunditur. Hoc autem excremētum quod propriè crudum est, Galenus libro primo de alimentorum facultatibus crassum & frigidum appellauit, ut inter ipsum & pituitæ humorem differētiam constitueret, qui licet crudus est & frigidus, non tamen crassus, ut qui multam habet humiditatem & spiritum aëreum. Differt etiam ab eo excremento pituitoso, quod in uentriculo & in intestinis coaceruatur, ac per aluum excernitur, uelut hoc quod in partibus, quæ

ad secundam concoctionem spectant, generatur, per uasa reddendæ urinæ idonea, ut hoc quemadmodum urina secundæ concoctionis excrementum sit, illud uerò quẽadmodum alui feces, primæ dici habeat. Sed huius excrementi naturam admirabili quadam breuitate Pro*gnosticorum cõmentario primo* Galenus *exposuit. Cùm enim causam tradiderit ob quam candidum pus efficitur, subijcit ex eadẽ causa, quod in urinis residet, candidum fieri sedimentum.* Demonstrat *autem hoc, quòd sedimentum generationem obtineat puri proportione respõdentem inter ipsum scilicet & naturales humores iniectum.* Est *enim (ait) sedimentum in urinis quicquid alimenti in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem, nequè ut sanguis permutatum, neq; ut pus causæ præternaturam particeps, ut iure medium constituatur inter pus & naturales humores. Sed in hoc loco, ut rem istam omnibus perspicuã exploratißimamq; reddamus, disputemus opus est, an per morbos & præcipuè febres putridas, quod in urinis residet, eandem obtineat naturam cum eo sedimento, quod nobis rectè ualentibus quotidie in urinis apparet.* Huic rei *nõ anceps minus, quàm obscurus* Drusianus *quas non offudit tenebras?* Nitemur *autem nos pro nostra uirili de* Galeni *lumine clarißimum in tantis tenebris accẽdere lumen; fiet autem initium in hunc modum* πέψις (Nos *concoctionem, non digestionem appellamus, non ut latinè loqui uideamur, sed ne ex homonymia quis fallatur, nam di-*

gestionis nomen; tùm pro dissolutione, tùm pro distributione usurpari solet) arctius à Galeno accipi consueuit, quàm eam Aristoteles Metheorologicorum uolumine quarto expendere uisus est. Philosophus enim tradens rerum naturalium scientiã, in eo libro primarum quatuor qualitatum natura constantes actiones edocet. Inter eas uerò secundæ à generatione & obitu cõcoctio & cruditas sunt. Quare postquàm concoctionem finiuit, perfectionem à proprio & naturali calore ex cõtrarijs qualitatibus, quæ patiendi uim habent, tanquam generalem quãdam actionem in maturitatem elixationem, & assationem diuisit. Galenus uerò non Philosophi sed medici personam agens, quæ solum in hominis corpore fit, concoctionem intuitus est, eamq; commutationem ac deductionem quandam esse constituit, eius quod concoquitur, in concoquentis substantiam. Verùm hæc nõ simplex & una est (quod non aliunde prouenit quàm ex natura eorum quæ in hominis corpore commutãtur) sed alia, quam ubiq; locorum nomine generis appellat; alia quam propriè πεπασμὸν, *nos maturitatẽ dicimus. Hæc eorum est quæ præternaturã sunt, illa eorum quæ secundum naturam. Vtraq;* πέψις *hoc est concoctio dicitur; sed ut prædictum est. alia proprio nomine carẽs, quod generis est, retinet; alia speciatim* πεπασμὸς *dicitur. Quamobrem Hyppocrates Epidemion libro primo medicis consulens morborum* πεπασμοὺς *(interpres concoctiones reddit, aut si uerbum è uerbo*

Cõmen. 2.

exprimas maturitates) considerandas esse, uel si mauis faciendas; Galenus quidnam πεπασμὸς τοῦ νοσήματος hoc est morbi maturitas sit explicãs, inquit. Morbi maturitas eorum quæ præternaturã sunt, concoctio est. Deinceps concoctionis nomen, quo in finienda morbi maturitate usus fuerat, finiens. Concoctio (ait) deductio quædam est eius quod concoquitur in concoquentis substantiam. Quæ ratio uniuersalißima est; nã eorum, quæ præternaturam sunt, deductio hæc morbi est maturitas; eorum uerò, quæ sunt secundum naturã, quod nomine generis cõcoctio dicitur. Quòd uerò quæ præternaturam sunt, concoqui poßint. Galenus auctor est Commẽtario quarti libri de ratione uictus acutorum morborum, ut interim alios locos prætermittamus. Sed præternaturam ea intelligere oportet, quæ non prorsus aliena sunt. Isthæc enim non commutatrici, sed expultrici facultati operam facessunt. Quæ igitur præternaturam non prorsus aliena sunt, aggreditur facultas commutatrix, eamq; præstat operam, quam illa perpeti idonea sunt. Cùm uerò non alere ualeant, tandem ex corpore necesse est propellantur. Medicus in ijs quæ secundum naturam sunt, concoctionem procurare habet; In ijs quæ sunt præter naturam, expulsionem. Sed cum naturæ æmulus sit, quæ prorsus aliena sunt, confestim expellere debet, quod in illis concoquendis conatus omnis irritus est; in ijs uerò, quæ non omnino sunt aliena, non nisi postquàm maturata fuerint. Non parum autẽ

conducit, medicum naturæ imitatorem esse; nam quo tempore maturatus est morbus, trahenti pharmaco cedens, non laboriosam reddit purgationem, sed facilem, uelut etiam ex usu euenit in illis succis, qui non firmati sunt, sed unam uel alteram partem magno impetu petunt. Q*uæ omnia* Hyppocrates *diuino illo oraculo comprehendere uisus est, quo habet.* Q*uæ maturata sunt medicari, & mouere non cruda, neq; in principijs, nisi turgeant, plurima uerò non turgent.* In *febribus igitur (ut aliquando perorem) quæ ex putridis humoribus accenduntur, attentißimè medicus concoctionem inspicere habet; & quo ad fieri potest iuuare.* Eam *(inquã) quæ omnino in principijs abest, incremẽto apparet, fit maximè in summo uigore, in declinatione absolutißimè confecta est.* Eam *(inquam) quæ tempora aptè distinguit, quæ non eorum est, quæ secundum naturam sunt, atq; generis nomine* πέψις *dicitur, sed quæ propriè* πεπασμός *eorum quæ præternaturam sunt, concoctio est.* Q*uare quod subsidet in urinis per febres putridas, non illud excrementum est, quod prouenit in cõcoctione eorum quæ secundum naturam, atq; in sanguinem conuersa toti corpori alimentum præbent; sed eorum, quæ præternaturam sunt, quæ maturantur, non propriè concoquuntur.* N*isi (quod non prætermisit* Galenus*) illæ febres fuerint, quæ ex crudorum humorum copia fiunt; his enim propria debetur cõcoctio, qua cõparata, nihil opus est, expellat natura, uel medicus na*

Aphorism. 22.pri.secti.

Lib.1. d ali mẽt.facult.

turæ ministrans pharmacum propinet. Neque nos infiecias ibimus, per febres putridas in urinis nonunquàm residere, quod & rectè ualentibus, qui propter desidiam in ocio uiuunt, & crapulis indulgent; atq; maximè his temporibus, quibus medicos ægros non tenui uictu alere comperimus, sed pleno uel saltem modico; non ita priscis tẽporibus, quibus medici in morbis acutis, ægris uel tenuem uictum uel tenuißimum, uel summè tenuißimum instituebant. Quare poterant illi in urinis ex sedimento concoctionis forma indicata morbi summum uigorem definire, iudicium præuidere, ac sæpißimè salutem uel mortem præsagire. Nostris uerò medicis non idem accidit, quòd sedimentum in urinis apparens, ut plurimum non ex causa morbi proueniat, sed ex cruditate, quæ ob plenam institutam uictus rationem euenit. Hinc præsagitiones magna ex parte abolitæ, & quæcunq; decent generosum medicum arte Hyppocratica dignum. Ita enim corrupta est medicina, ita penè alia facta, ut uix eam si reuiuiscerent Hyppocrates & Galenus cognoscerent. Quòd si in ea instauranda maximopere nituntur uiri quidam ueteris medicinæ apprimè docti, inter quos insignis extat eruditißimus Donatus Antonius ab altomari, qui iam multorum morborum curationem in rationabilem uiam ac methodum redegit, ueluti luculentißimis de hac re æditis commentarijs, unicuiquè planum esse poterit, atquè in alijs morbis idẽ præstare non cessat. Quod opus ita rei medicæ instau-

randæ conducere mihi uidetur, ut & si mente concipiã uerbis tamen explicare haud ualeam: sed tamẽ quis barbarorum pertinaciæ resisteret? sed habeat suos quæq; ætas Thessalos, nos ad propositam conuertamur orationem. Ex ijs quæ hactenus exposita sunt, planum facere poterimus, quòd & si sedimentum in febribus putridis aliud sit, ab eo quod apparet dum rectè ualemus; illud tamen non secernitur ex eo putrescente humore, qui unam uel alteram committit accessionem, sed ex eo qui uniuersi morbi causa est, qui in uasis continetur; nam (ut omittamus quæ Drusianus in medium affert, ac ut falsò arbitratus est aduersus Galenum) ex sedimẽto nos iudicium facimus totius morbi, non unius uel alterius accessionis, morbiq; totius tempora ex cruditate & concoctione, ut Galenus auctor est, desumimus, non particularium accessionum. Sed illud non prætermictamus: quod si animaduertisset Drusianus, isthæc res ei non laboris plena extitisset; febres aliquas esse, quæ ab initio ad finem usq; una constant accessione; quas græci synochos dicunt. Hæ febres sunt, quæ sine circuitu fatigant; quòd in his nullus peculiaris locus affectus est, uelut in ijs omnibus, quæ circuitibus quibusdam repetunt; uerùm succi in uasis omnibus, uel in ijs qui maximè principes sunt (si forte quadam febris putrida fuerit) ob putredinem feruentes, febrem accendunt, quæ ab initio ad finem usq; una constat accessione. In his igitur febribus, quod in urinis residet, necesse est secernatur ex illis hu-

moribus, qui putrescentes eas procreant; atq; hoc est illud sedimentum, quod puri proportione respondet; nã uelut abundè Galenus demonstrat. Putredo *quæ in uasis fit, ex qua scilicet prædictæ febres accenduntur, similis putredini, quæ fit in inflammationibus, triplex existit; uel natura euincente, uel euicta, uel partim quidem euincente partim euicta.* Ac *quemadmodum natura euincente, in inflammationibus pus gignitur optimum candidum planum æquale & quàm minimè fœtidum; uicta, quod huic maximè contrarium est; partim euincente partim euicta, uarium ac multiplex.* Ita *in febribus, quæ ex ea humorum putredine generantur, quæ in uasis fit, uel optimum apparet, quod in urinis subsidet, uel maximè prauum, uel medium inter hæc, quod multas obtinet species. Quodcunquè igitur rectè ualentibus in urinis residet, haudquaquam puri proportione respondet; quamuis ob eandem rationem ob quam pus candidum fit, & hoc etiam candidum fiat; quæ non alia est, quàm ea, ob quam candidum redditur semen, sicut infra ostendemus.* In *febribus uerò putridis, quæ circuitibus fatigãt, quod in urinis residet, & si puri nõ nihilo adsimile uideatur, quòd in humoribus qui præter naturam sunt, opus est, natura superet, uel superetur, uel partim quidẽ superet partim uerò superetur; nihilominus humores illi haud putredine corripiuntur, nisi cùm unam uel alterã efficiunt accessionem; quo tempore, nihil secernitur, quòd in urinis resideat; nec si secer*

Liber. d̃ dif fer. febriũ.

neretur, ritè uel perperam cbitæ concoctionis, quæ in toto morbo expenditur, indicandi potestatem haberet. Quòd si Galenus libro tertio de præsagitione ex pulsibus, prædicens naturam per accessionis uigorem fuliginis plenum excrementum tùm expiratione tùm arteriarum cōtractione expellere, quod uerò instar cineris est, quia crassum est nō similiter expellere, sed per insignes quosdam meatus; deinde subijciat, hoc in partibus inflammatis pus est, in ipsis uasis quod in urinis residet; extimare debemus Galenum ad eum respexisse uigorē, qui est simul & accessionis & totius morbi, ut in ijs febribus quæ una accessione finiuntur. Hoc *autē planum fieri potest ex eodem* Galeno, *qui libro secundo de differentijs febrium agens de succis, qui putrescentes particulares edunt accessiones; per uigorem & declinationem (inquit) tota substantia feruentium humorum ex putredine extenuatuorum in ambientem ab ipso calore dispergitur; uel nullo prorsus remanente excremento, ut in humoribus tenuioribus; uel omnino exiguo, ut in crassioribus; quod non excernitur, sed una cum praua qualitate, quæ in parte relinquitur, reditus alterius accessionis in causa est; atquè ob hanc etiam causam accidit in quotidiana febre integritatis, quod uocāt tempus, admodum obscurum esse; non item in tertiana;* Nam *cum tertiana febris ex tenui accendatur humore, quicquid eius per accessionem feruet, expurgatur omninò; non ita in quotidiana febre, quæ ex crasso humore fit;*

ſed quocunq; modo res ſic habuerit, planum factum eſſe arbitror, ſedimentum quod rectè ualentibus in urinis apparet, de quo Galenus prognoſticorum commẽtario primo dixit, aliud eſſe ab eo, quod in febribus putridis conſpicimus; quãdo ſcilicet febres ex crudis humoribus originem non obtinuerint. Quamobrem ſedimẽtum quod in urinis rectè ualentibus prouenit, uel ijs qui ex crudorum humorum copia febribus detinentur, ſecundæ concoctionis excrementum conſtituimus; quod in alijs febribus, quæ minimè ex crudis humoribus accenſæ ſunt, tertiæ, Vtrunq; uerò generis uenoſi. In uenis enim nõ ſolùm eſt facultas commutatrix, quæ à iecore recepta gignendo ſanguini operam præſtat, ſed ea etiam quæ ſanguinem in proprium & familiarem qualitatem uertit, quæ uenis inſita eſt non ex iecore proueniens. Rem hanc perpulchrè declarat Galenus libro ſexto de Hyppocratis & Platonis decretis. Quem locum miror Andream Veſalium ſic oſcitanter legiſſe, ut exiſtimarit Galenum mutaſſe ſentẽtiam. Venæ enim facultate, quam à iecore ſuſceperunt, ſanguinem gignunt, in coloremq; rubrum conuertunt; facultate uerò ſibi ipſis inſita albeſcente ſanguine proprium præparant alimentum. Sedimẽtum igitur in urinis, & ſi nõnunquã tertiæ cõcoctionis excrementum ſit, ac eius nota, eius tamẽ, quæ in uenoſo obitur genere; nam quæ in alijs partibus, ex alijs indicatur. Quòd ſi quiſpiam contẽderit urinam eſſe ſecundæ concoctionis excrementum, eiuſq; notam: Nos

Cap. 8.

Lib. 3. de humani corporis fabrica cap. 5.

libenter id admittemus; uerùm fatebimur, quod in urinis continetur, nonnunquàm secundæ, nonnunquàm tertiæ concoctionis excrementum esse, semper tamen eius
Cap.5. *quæ est uenosi generis.* Actuarius *libro de differentijs urinarum, quatuor recenset cõcoctiones, nam quæ* Galeno *secunda est, duplicem facit, unam in iecoris cauis, alteram in gibbis.* Primæ *concoctionis excrementa constituit, tùm quæ uomuntur, tùm quæ per aluum deijciuntur. Secundæ utranquè bilem.* Tertiæ *urinam & quæ in ea continentur.* Postremæ *tùm quæ latenter trãspiratione expelluntur, tùm quæ in cutis superficie, tam*
Cap.2. *tenuia quàm crassa efflorescunt.* Libro *autem primo de causis urinarum, tres concludens concoctiones, non diuidens (mea sententia) secundã ut prius fecerat, primæ concoctionis excrementa censet, tam quæ expuuntur, quàm quæ per aluum deijciuntur, quo in loco uerbum illud expuuntur, uomuntur legerem, an uerò in græco uel latino menda fuerit, diuinare non ualeo.* Deinceps *subijcit, eius uerò concoctionis, quæ in cauis hepatis fit, excremẽta sunt tam utraquè bilis, quàm urina; sed deprauatus est hic locus, ac ita restituendus est.* Eius *uerò concoctionis. quae in cauis gibbisq; hepatis fit, excrementa sunt tam utraq; bilis, quàm urina; duas enim concoctiones more* Galeni Actuarius *unam facere uidetur.* Cùm *uerò tertiam habet, superesse concoctionẽ, quæ in uenoso genere perficitur; non intelligere debemus concoctionem secundum, quam ipse fecit tertiam,*

non

nam huius excrementa urinam constituit, & quæ in urinis continentur, sed tertiam quam ipse fecit quartam; nam subdit tertiæ concoctionis propria ratione excrementa, tam contenta quæ in urinis apparent, sunt, quàm tenuiores sudores, & quæ per cutim insensibiliter transpirant. Nequè *quispiam* Actuarium *sibi ipsi aduersari credat, quod supra posuerit contenta, quæ in urinis apparent secundæ concoctionis excrementa, libro scilicet de urinarum differentijs; libro autem primo de causis, tertiæ (secundam & tertiam concoctionem diximus* Galeni *consuetudinem obseruantes) nam sunt contenta & secundæ & tertiæ concoctionis excrementa. Secundæ, quæ in rectè ualentibus, uel in febribus excrudis humoribus genitis, in urinis apparent;* Tertiæ, *quæ in alijs putridis febribus in urinis proueniunt.* Quod *uisus est significare* Actuarius *suæ methodi medendi libro primo.* Vbi *urinam firmißimum nuncium eorum, quæ in uenis continentur, arbitratus est; quòd in ea alter sit humor, qui cum sanguine diutius conuersatus est, qui urinæ liquor est; adhæc & alter (qui in urina aduenit, cùm diutius contactus fuerit) quam liquor, post ipsam scilicet insequentem sanguinis mutationem, qui humoris est, qui liquori inhæret.* Atq; *de contentorum tùm natura, tùm generatione hactenus; reliquum est modo differentias, uelut à liquore factum est, ab ipsis deducere.*

De differētijs ex cōtentis acceptis. Caput. Octauum.

A Contentis differentias ducimus, uel à contentorum situ, uel colore, uel substantia; uel tempore. A situ tres sunt primæ differentiæ, nā quod continetur in urinæ liquore, uel in superficie, uel in medio, uel in inferiori parte consistit, νεφέλη, ἐναιώρημα, ὑπόστασις græcè dicuntur; nubeculam, suspensum, & sedimentum, uerbum ex uerbo exprimentes, dicimus. Sed ne ex amphibologia decipiamur, aduertēdum est, νεφέλη nomen ab Hyppocrate usurpari tùm pro nubecula, tùm pro suspenso. Quod Galenus ostendit in illa oratione. Nubecula quæ inuehitur in urina, si candida est, est bona, si nigra, uitiosa est; ex uoce illa ἐπιφέρεται qua propriè quod suspensum dictum est, significatur. Similiter ut idem Galenus auctor est, Hyppocrates suspensi nomine (meminit enim sæpißimè Hyppocrates & nubeculæ & suspēsi) uel quemadmodum nubeculæ nomine generatim usus est, ut complectatur quod Galeno nubecula est & suspensum; uel speciatim, ut suspensum solum significet, quem in modum Hyppocrates suspensum nubeculæ nomine intelligat, non item contra, nubeculam nomine suspensi. Tres igitur ex cōtentorum situ comodè ducimus differētias. nubeculam, suspensum, & sedimentum. Deinceps illæ differentiæ

Prognosticorū cō. 2.

sunt, quæ omnibus his communes existunt. Hæ *autem ex colore, substantia, & tempore ducuntur.* Ex colore *tres nos facilioris doctrinæ gratia, & si multò plures fieri posint, constituimus differentias.* Nempe *sedimentum, uel suspensum, uel nubecula, uel albo, uel rubro, uel nigro colore tinguntur.* Hi *enim tres colores magna ex parte in contentis apparent, neq; alij tantum ab his absunt, ut ad hos facilè non deduxeris.* A *substãtia plana & nõ plana dicimus cõtenta.* A *tẽpore æqualia, uel inæqualia, tùm nubeculam, tùm suspensum tùm sedimentum.* Vnde *si differentias ex contentis acceptas ad inuicem coniunxeris, eas sex supra triginta effeceris.* Nam *esto, quòd in urina continetur sedimentum sit.* Hoc *uel album, uel rubrum, uel nigrum esse poterit: atquè unumquodq; planum, uel non planum, quem in modum sex constabunt differentiæ, quas singulas si per æquale, & inæquale diuiseris duodecim prodibunt.* Si*cut ex hac tabella planum fieri poterit.*

Sedimentum	*Album*	*Planum*	*Aequale.*
Sedimentum	*Album*	*Planum*	*Inæquale.*
Sedimentum	*Album*	*non Planum*	*Aequale.*
Sedimentum	*Album*	*non Planum*	*Inæquale.*
Sedimentum	*Rubrum*	*Planum*	*Aequale.*
Sedimentum	*Rubrum*	*Planum*	*Inæquale.*
Sedimentum	*Rubrum*	*non Planum*	*Aequale.*
Sedimentum	*Rubrum*	*non Planum*	*Inæquale.*

Sedimentum	Nigrum	Planum	Aequale.
Sedimentum	Nigrum	Planum	Inæquale.
Sedimentum	Nigrum	non Planum	Aequale.
Sedimentum	Nigrum	non Planum	Inæquale.

Simili modo facere poteris duodecim alias differentias, si quod in urinis apparet suspensum fuerit. Itemq; duodecim alias, si nubecula; ut in uniuersum extẽt differentiæ sex supra triginta. Sed ne imposturam faciamus, uocum quibus differentiæ notatæ sunt, significationes apponamus. Album, rubrum, & nigrum colores, quos nam dicamus perspectißimum est. Planum, uel læue, illud est, quod partium continuationem obseruat; ueluti quod oppositum est, minimè continuum, sed diuulsum dicitur. Aequale, & inæquale duas habet significationes, quarum altera eadem est cum ea, quæ est plani & non plani. Planum enim æquale est, non planum inæquale. Altera significatio ea est, quæ tempus notat, ut idem sit æquale, q, perpetuò omniq; tempore tale est. Inæquale quod nõ perpetuò. Aequale igitur & inæquale communiorem obtinent significationẽ, quàm planum & non planum; unde fieri potest, quod planum est, æquale non sit; nam cùm continuum sit, erit ea ratione æquale; cùm non idem fortaßis per omne tempus, hac ratione inæquale dicendum est. Quare inquit Galenus subsidentias contemplari oportet non modo si albæ fuerint & læues, sed si omnino æquales, mox explicans

Lib.1.de cris.c.12.

quare adiectum sit omnino, subdit; & quia in nulla par te diuulsæ (ita enim planè æqualitatem obtinent, sed nō omnem) & quia omni tempore tales sunt; his enim duo bus omnino æquales subsidentiæ sunt. Sunt igitur planum & non planum differentiæ à substantia acceptæ, æquale & inæquale à tempore, quòd ueluti planum substantiæ continuationem significat, ita æquale continuationem temporis: est uerò non planum plano, sicut inæquale æquali oppositum.

Complexiones differentiarum ex liquore & contentis. Caput Nonum.

Reliquum esset, acceptas ex contentis differentias, cum ijs, quæ ex liquore, cōiungere; quod ueluti laboriosum est ijs, qui nulla insistunt uia; ita facile ijs qui methodo progrediuntur. Cùm ex liquore acceptæ differentiæ in uniuersum decem & octo sint, earum quælibet per duodecim differentias ex contentis acceptas trifariam uariari poterit, ueluti hac tabella effingimus.

	Album	Planum	Aequale.
Vrina tenuis, alba.	Album	Planum	Inæquale.
Sedimentum, uel	Album	non Planum	Aequale.
	Album	non Planum	Inæquale.

Itemq; quatuor aliæ differentiæ fient in sedimento nigro; & in rubro, ut duodecim sint omnes. Similiter duodecim aliæ differentiæ prodibunt ea contenti specie eodem modo uariata, quo suspensum est. Itemq; aliæ duodecim ea quæ nubecula dicitur. Quem in modum ab una differentia ex liquoris colore & substantia, si cõiungatur cum ijs, quæ ex contentis ducuntur, sex supra triginta efficies. Atquè cum idem accidere poßit in singulis differentijs, quæ ex liquoris colore & substantia acceptæ decem & octo sunt, si rectè computaueris, in uniuersum complexiones effeceris quadraginta octo supra sexcentas, præter eam quæ secundum naturam est; quæ colore subrufa uel subflaua, substantia mediocris, sedimentum habet album planum & æquale, Quòd si simplices differentias plures feceris, tùm ex liquoris, tùm ex contentorum colore; uel aliquas alias introduxeris, cõsonum erit multò plures fieri complexiones, atq; eadem uia qua nos usi sumus, Nequè quispiam ex differentiarum multitudine, quæ in urinis posita est, desperatam credat urinarum notitiam; quòd eadem sit in omnibus comparãdis uia. Adhæc ex positis complexionibus non omnes uerè existere possunt. Quapropter innominatus Auctor paucas apposuit; sed hoc non magno negotio, perspectis causis disces. Cæterum hoc loco adnotemus, ne lectori demus tanquam ansam ad repræhendendum, nos prætermisisse ab odore differentias; quòd facilè esset constituere urinas, quæ secundum naturam

sunt, quàm minimè fœtidas esse; reliquas omnes fœtidas ac plus uel minus, ut maior uel minor est lapsus ab illis, quæ secundum naturam sunt. Similiter prætermisimus differentias acceptas à quantitate, tùm liquoris, tùm eius quod liquori inhæret; quòd magna ex parte liquoris quantitas potus quantitati respondeat, ueluti quantitas contentorum quantitati ciborum.

De urinis pinguibus & Syntecticis. Caput Decimum.

ILlæ *supersunt differentiæ, quæ non ex rei diuisæ substantia, sed ex accidente aliquo desumuntur.* Ex *his uerò nos eas potißimum in medium deducimus, quæ maximopere rei medicæ conferre uidentur.* Non *enim artificis est differentias quomodocunquè ab accidentibus acceptas tradere. Sed utiles duntaxat.* E*uenit non nunquàm in hominis corpore aliquam fieri colliquationem, quo tempore, cùm quod colliquatum est, simul cum urinis excernitur, urinæ ipsæ uelut oleum apparent. Innominatus* Auctor*, ex quo* Aetius Actuarius *&* Arabes *omnes (mea sententia) transcripserunt, has urinas oleagineas nuncupauit.* Diuidit *autem huiusmodi urinas in tres differentias,* Alia *enim est* Elæochroa. Alia Elæophanes. Alia *quæ generis retinet nomen* Elæodes. Pri*ma: inquit innominatus* Auctor *(à quo parum diuersi sunt* Actuarius *&* Aetius*) ea est quæ olei colorem reti-*

net. Secunda, quæ aliquid magis simile oleo habet, quod supra urinam insidet. Tertia, quæ tota sui substantia & undequaq; est ueluti oleum. Actuarius & Aetius non nunquam urinas (aiunt) colore oleo similes esse, ita ut ambigat quis oleagineæ an aqueæ fuerint; nonnunquã magis oleo similes redduntur, ut notabiliorem olei misturam (Aetius inquit) habere uideantur; quemadmodum & aliæ urinæ sunt, quæ totæ per totum, tum in colore, tum in substantiæ compage uelut oleum sunt. Galenus oleagineas alias constituit urinas colore & substãtia oleo similes, minimè tamen pingues, quæ pallidæ sunt ac magis uel minus, uelut oleum, quòd non exactè, neq; unam substantiam, neq; colorem habet; de his iam dictum est, cum differentias ex liquoris colore acceptas transegimus. Rursus oleagineas urinas pingues apposuit, has uerò tantùm abest, ut in illas differẽtias, quas innominatus auctor posuit, diuiserit, ut contrarium potius ex eo desumere ualeamus. Ipse enim apertissimè fatetur pingues urinas omnes, pingue quod supernatat, habere; quòd nunquam uiderit urinam totam pinguem, neq; uel in medio pingue peruehi uel subsidere. Cuius rationem affert, pingue scilicet eam obtinere naturam, ut cœteris liquoribus superfundatur. Confirmat etiam rem hanc ex Hyppocratis auctoritate, qui Prognosticorum libro, ubi de omnibus urinis in morbis acutis contingentibus, transigere uidetur, non alterius pinguis urinæ meminit, quàm eius in qua pingue supernatat, cùm

Com. 3. in tertiũ Epidimion.

Cõment. 2.

inquit; si pingue desuper natans araneorum speciē referat, damnandum est. Indicat *enim consumptionem.* Quamobrem *nos ex* Galeno *ita urinarm facicmus diuisionem ex colliquatione.* Vrinæ *aliæ sunt pingues, aliæ sunt syntecticæ, quemadmodum etiā & deiectiones pingues & syntecticæ existunt; uel si mauis pingues & uiscosæ.* Hæ *sunt primæ urinarum ex colliquatione prodeuntium differentiæ, quæ pro maioris & minoris ratiōe in quamplures alias diuidi poterunt,* Nos *autem ad artis usum non ineptè in tres diuidemus,* Pingues *enim uel syntecticæ urinæ, aliæ sunt tales parùm, aliæ modicæ, aliæ ad summum.* Quomodo *autē pingues urinæ à syntecticis differunt.* Ac *quæ nam extet utriusq; uis & potestas, de causis & prouidentia agentes, explicabimus.*

De Sedimentorū uarijs generibus quæ præternaturam sunt. Cap. Vndecimum.

R*Vrsus ex colliquatione uaria in urinis fiunt* Sedimentorum *genera, omnia tamen præternaturā,* Hæc *autem auctores græci appositis quibusdam nominibus, ex eorum quæ extrinsecus posita sunt similitudine, explicarunt.* Principiò *illud in urinis apparet sedimentum, quòd* Orboides *dixerunt.* Nos *uerbum è uerbo exprimentes, eruinum dicemus, quod orobum eruum à nobis appellatur.* Poterit *igitur huius sedimēti*

notitia comparari, erui semine diligentißimè inspecto. Huius sedimenti non meminit Hyppocrates Prognosticorum libro: neq; Galenus libro primo de crisibus cum de urinis agunt. Commentario autem. 76. quartæ sectionis aphorismorum Galenus testatum reliquit, ueluti caruncula sæpius uidisse in illis febribus, in quibus etiam sedimenta orobea, hoc est quæ orobi speciem referunt, spectantur. Ab hoc sedimento Actuarius eam sedimenti speciem recenset, quæ Pityroides denominata est. Nostri surfuraceum sedimentum reddiderunt. Innominatus auctor non hanc, sed eam, quæ Petaloides. Cùm uero πέταλον *græcè, nobis laminam folium & squamam significet, alij lamineum dixere sedimentum, alij foliatum, alij squamosum; sed Actuarius uisus est Aetium imitari. Post has, tam ab Actuario, quàm ab Innominato auctore ea posita est sedimenti species, quæ Crimnodes græcè dicta est, pultaceam uel similaceam latinè dixeris;* κριμνὸς *enim est craßioris farinæ pars, quæ effugit exquisitiorem molæ confectionem.*

Com.2. *Meminit horum sedimentorum Hyppocrates prognosticorum libro. Meminit Galenus Hyppocratem imitatus libro primo de cri-*

Cap.12. *sibus, uerum alio ordine. Sed nos isthæc infra contemplabimur exactiùs. Nunc quo ad præsentem tractationem ex Galeno dicimus, surfuraceum sedimentum, eò craßitie & paruitate præstare, quò lamineum tenuitate & latitudine. Laminæ enim tenuiores sunt & latiores, surfures craßiores & minores. Non uerò pauca*

adhibenda est diligentia in his sedimentis dignoscendis, quòd non ut reliqua alia ita in promptu sint; ut nihil mirum uideri debeat uulgares medicos, qui omnia negligēter tractant; uelut & quàm plura alia, ita & hæc, quæ non semel in urinis apparent, eos latere, non sine maxima prouidentiæ iactura. Vlterius Innominatus auctor aliam apponit sedimenti speciem, quam uocat cruentam & frustulosam, ut interpres reddit. Hæc uerò ea est (ut ipse ait) cuius subtiliores partes cruoris colorem obtinent, craßiores autem similes sunt sandaracæ; an uerò acceperit hanc ex Hyppocrate & Galeno, posterius dicemus.

De Spuma, Bullis, & coronis. Caput Duodecimum.

SEorsum Actuarius agit de spuma & bullis, quæ in urinæ liquore supernatant. Atq; bullarum differētias ex magnitudine, numero, & loco deducit. Bullæ (inquit) aliæ sunt magnæ, aliæ paruæ, aliæ mediæ. Adhæc consistunt aliæ in corona, uel tota, uel parte aliqua, aliæ in medio. Itemq; aliæ singulæ existunt, aliæ binæ, aliæ trinæ, uel quomodocunq; aliter. Deinceps Actuarius, ut omnia hæc plana eßēt, duo animaduertit. Alterum quòd eæ intelligendæ sunt supernatantes bullæ, quæ non confestim exoluuntur, sed quæ diutius permanēt. Ex his enim est aliquid præsagire, quod

animaduersione dignum est: non ex ijs, quæ generantur, dum redditur urina, ac statim abeunt. Secundo perpendit uocem, quam in bullarum præfiniendo loco usurparat, coronam scilicet. Neq; præter ratione͂, quod antiqui medici Hyppocrates & Galenus in urinis coronæ nomine nunquam usi fuerint. Coronam igitur linea͂ illam adumbratam esse explicat, quæ circumcurrit per ambitum superficiei urinæ, quam lineam non ab re coronam uocat. quòd cùm matulæ obrotundæ sint, circulo circumscribunt urinarum superficiem, quòd si matulæ alia figura efformatæ fuerint, apparet certè linea illa adumbrata, sed eam non iure dixeris coronam. In omnibus igitur urinis adumbratam hanc lineam, uel coronam, uel ut uulgus medicorum circulum dixeris, euidentißimè inspicies. Adhæc sedulo animaduertendum est, aliud coronarum genus Actuarium in urinis constituisse. Inquit enim; multæ coronæ aliæ commodiores, quàm quæ superius dictæ sunt, apparent circumeuntes superficiem matulæ. Hæ coronæ non sunt adumbrata quædam linea, quæ circulo claudatur, sed superficies quædam, quæ in liquore urinæ innatant, atq; eadem ratione quòd matulæ obrotundæ sint, coronæ dicuntur, quamuis eandem obtineant potestatem, cuius uis figuræ matulæ constiterint. Hæ uerò coronæ apparent, cùm uniuerso liquore uno uel altero colore tincto, extimæ partes, quæ liquoris superficies sunt alio colore tingantur. Sed opus est non fixis oculis coronas has intueri,

Lib.de dif. urin.ca.19.

quod ob tenuitatem facilè inuiſiles redduntur; quare neceſſe eſt uiſiua facultas non diſpergatur, ſed quò ad fieri poteſt unita maneat. Quemadmodum etiam uſu euenit in omnibus, quæ ob luminis copiam, ſi oculos intenderis, minimè cernere poteris; quòd ex lumine illo nõ exigua uis oculis inferatur. Quamobrẽ quod græcè Actuarius habet παραβλέπουσιν, *non benè interpres, malè uidentibus reddidit: hinc locus iſte, uelut & quã plures alij (ut opinor) obſcurus factus eſt. Nam* παραβλέπω *in hoc loco, non ſignificat parum, uel malè, uel negligenter uideo, ſed* μὴ ἀτενίζω, *quod eſt non fixis intueor oculis. Sed in hoc loco urinarum differentijs fine impoſito, cauſas iam aggrediamur.*

FINIS PRIMI LIBRI.

Annotatio capitũ, eorũ quæ ĩ libro de causis urinarũ continentur.

DE VRINIS LIBER SECVNDVS.

QVI DE CAVSIS AGIT.

Methodus Tractationis de causis. Caput Primum.

ONTEMPLAtio de Vrinarũ causis maximopere necessaria mihi uidetur, frustra.n. urinas uarias medici obseruarẽt, nisi ex illis prouidentiam facerẽt. Atqui quomõ prouidere poterunt, nisi ad unguem perspectis causis, ex quibus illæ originem trahunt. Nos uerò in causarum contemplatione, ut uia quadam ac ordine (uelut ab initio instituimus) progrediamur, eam qua in uestigandis pulsuum causis Galenus usus est, persequemur methodum. Vrinarum causæ aliæ sunt generationis, quæ continentes dicuntur. Aliæ commutationis, tùm internæ, tùm externæ. Hæ causæ urinas haudquaquàm permutare possunt, nisi eæ,

quæ generatiõis sunt, una uel altera permutatæ fuerint. Quamobrem si quomodo ex generationis causis urinæ permutentur uestigauerimus, ex alijs causis permutationes methodo facilè assequemur. Extat enim *(inquit Galenus) triplex causarum genus, non in pulsibus modo, sed in alijs omnibus. Vnum quidẽ generatiõis, quod continens (inde deducta appellatione, quod rei naturã continet) dictum est; nõ quòd proximum adiunctumq; sit, ut quamplures arbitrantur.* Reliqua duo commutationis, *unum externum, alterum internum, quòd non generandi, sed commutandi solum facultatem obtineãt. Sed hoc loco quispiam nobis obijciet, generationis causarum genus in pulsibus & in omnibus alijs, quæ perinde ac pulsu, dum fiunt ortum habent, reperiri posse; non item in ijs, quæ iam absolutè constant; utpote quæ non amplius fiunt, sed facta iam sunt. Quare non bellè facere uideor, generationis causarum genus in urinis, quæ contra ac pulsus habent, constituens.* Hac enim ratione *potissimum quamplures eruditissimi uiri contendunt à morbis continentes causas penitus abdicãdas esse. Profectò si rem iam genitam esse constitueris, atq; causas habere generationis; tota in oratione tecum pugnabis, & non modo cohærentia inter se dices. sed maximè disiuncta atq; contraria. Sed quæ iam genita sunt, quo generantur tempore, generationis causas habere euidentissimum est: Similiter & cùm iam genita sunt, ut quæcunq; nõ admodum cõstant infirmissimi effectus;*

Li.1.de causis pulsuũ cap.1.

cùm

cùm eo tempore non generationis causas, sed conseruationis aptè dixerimus. Quemadmodum in multis morbis usu euenit, qui postquam geniti sunt, quæ eos generarunt, nempe ut conseruentur, postulant causas. In urinis generationis causas diximus, quas si antecedentes dicere uelles, modo eas ab ijs, quæ commutationis sunt, diuiseris, susq; deq; facio. Sed quæ nam sunt generationis urinæ causæ? efficiens, materia, instrumenta. Efficiens, facultas est naturalis, ac ea potißimum, quæ sanguinem gignit; ueluti pulsus efficiens causa, facultas uitalis, ea scilicet quæ pulsibus præsidet, quam nõ ineptè pulsatricem diximus; materia, humores sunt, qui in uasis continentur, ac præcipuè serosus humor. Instrumenta, sunt omnes illæ partes, per quas aquea humiditas defertur, uenæ ex quibus deducitur; renes, urinarij canales, & uesica. Consultò omisimus usum, quòd urina inutile excrementum sit. Materiam uerò apposuimus, quam prætermisimus in pulsibus, quod accidẽtia, ex qua fiant, uacent materia, quamuis quibusdam necessario hæreant.

De causis vrinæ, quæ moderata & secundum naturam est. Caput II.

CVm præpositæ causæ secundum naturam se habuerint, ea redditur urina, quæ secundum naturã est.

Hæc autem eſt colore ſubruſa uel ſubflaua, ſubſtantia modica, & quæ ſedimentum habet candidum planum & æquale. Sed ſi ſtatum harum cauſarum, cùm ſecundum naturam ſe habent, exploratum habebimus, facilè & has cauſas, cùm ab eo qui ſecundum naturam eſt dilabuntur, dignoſcere poterimus. Eius facultatis, quæ ſanguinem procreat, ſubſtantia poſita eſt in commoda earum partium temperatura, quas natura ad eam operam architectata eſt. Quando igitur hæc ſeruatur temperatura, nihilo in concoctionis adminiſtratione delinquente facultate, aquea humiditate oportunè permutata, eo, quod naturæ refugit actionem, ſecundm naturā habente, atq; ut par eſt iuſta tùm quantitate tùm qualitate genita bile; inſtrumentis quoq; per quæ aquea humiditas effluit, appoſitè ſe habētibus; ac demum nihilo cum aquea humiditate permiſto; neceſſe eſt moderata ac ſecundum naturam reddatur urina. Quamobrē Galenus libro primo de criſibus, Vrinarum quæ ſecundum naturam ſe habent, terminum conſtituit in optimè

Capite. 12.

ſanis corporibus, primum tempus exactæ concoctionis ſanguinis. Tria enim ſunt tempora (ut ipſe explicat) quibus ſecernuntur urinæ. Primum eſt cùm adhuc ſanguis concoquitur. Alterum cùm iam ſanguis concoctus eſt. Poſtremum uniuerſum illud, quod eſt ab abſoluta ſanguinis cōcoctione. Quæ quidem primo tempore urina ſecernitur, ab optima diſtat, tùm colore, tùm ſedimento; eſt enim minus quàm oportet colorata, & co-

piosius obtinet sedimẽtum. Quæ uerò secernitur postremo tempore, deficit etiam, tùm colore, tùm sedimẽto; quòd plusquàm oportet colorata sit, ac parcius obtineat sedimentum. At medio tempore secreta urina, dum absoluta est sanguinis concoctio, ac præsertim principio iã absolutæ concoctionis (ne in tertium tempus incidamus) neq; colore, neq; sedimento deficit ab ea, quæ optima est; quæ colore quidem subrusa est uel subflaua, uel subrusa magis; quòd mea sententia rusus color moderati caloris magis proprius est, qualis est natiuus; flauus uerò immoderati atq; ignei; ut qui eò ad splẽdorem uergit, quò rusus ad albedinem; est etiam moderato constans sedimento. Verum (quemadmodum ipse subijcit) si urina exquisitum seruauerit colorem, multam autem obtineat subsidentiam, adhuc quidem erit exquisitum cõcoctionis indicium; plus autem de crudo humore uacuari demonstrabit. Neq; expungendum uerbum illud exquisitum, ut is, qui in libros de crisibus parua forma Lugduni excussos, annotationes fecit, innuere uidetur. Habet enim, nõ sine suspitione exquisitum adiectum est, Equidem sedimenti copia, cùm urina exquisitum seruat colorem, non cruditatis indicium est, uelut eiusdem inopia; sed hominem uel largiori uel tenuiori usum esse uictus ratione. Adhæc non solum optimè celebrata concoctione, multum, uel paucum in urinis residet, sed nõnunquam pro sedimento suspensum, ac pro utrisq; nubecula aliqua in urinis supernatat. Quod ueluti multis

in locis Galenus animaduertit, ita & libro quarto de tuẽda ualetudine. Vbi postquam crudo sanguine, tenuem & aqueam reddi urinam testatum reliquit, & quæ nec suspensum habet nec sedimentum; subijcit, sanguine cõcocto sedimentum uel suspensum in urinis apparere, ac nonnunquam tenues quasdam nubeculas, quæ sic in urinis supernatant, ueluti γρᾶυς hoc est (ut Lynacer reddit) quod in summo lacte colligitur; & quod concreuit in summo refrigerati iusculi. Quem locum potissimum afferre uolui, ut demonstrarẽ pingue omninò reijciendum esse ab urina, quæ secundum naturam est. Nõ enim Galenus pingue aliquod in his urinis apparere significauit, sed uel sedimentum, uel suspensum, uel nubeculam, quæ sic supernat in urinæ summo, ueluti & illud est, quod concreuit in summo refrigerati iusculi.

Lib.15. Epistola.1.

Cõm.3. in lib.3. Epid.

Quod si animaduertisset uir alioquin Doctissimus Ioannes Manardus, haudquaquam arbitratus esset, nonnunquam nobis secundum naturam habentibus in urinis pingue aliquod supernatare, aduersus Hyppocratis & Galeni auctoritatem, qui pingues urinas semper colliquationis notas posuerunt. Locus uerò, quem Manardus in medium affert, ut suam tueretur opinionem, nobis potius suffragatur, quàm refragatur. Nam urinæ quam Galenus oleo, colore & substantia similem, citra ullum laborantis incommodum, sed interdum etiam contrario modo, in morbi concoctione fassus est sæpius uidisse, minimè pinguis ab eodem censetur. Neq; opus est, quod

pro Galeni opinione (ut putarat) confirmanda, ex eodem Galeno & Aristotele Manardus habet, confutare. Quòd Galeni sensis planè perspectis, nullus ambigeret; nè Manardus quidem, totum illud quicquid est, unum esse. Nos uerò isthæc proferre uoluimus ueritatis amore, non Manardi odio, quem & obseruamus & colimus, uelut ut si quis alius de Galeni literis benè meritum. Superest modo exponamus quomodo ex his caussis secundum naturam se habentibus, cādidum gignitur sedimentum, planum & æquale. Galenus libro Prognosticorum commentario primo breuibus colligens; quæ fusissimè libris de facultatibus naturalibus edocuerat: cur pus, semen, itemq; quod residet in urinis candidum fiat uestigans, ita habet. Inter facultates naturales, non postremum locum obtinet, quæ commutatrix dicitur. Hæc ea est, qua nostri corporis partes sibi ipsis alimentum præparant, assimilantq;; idq; non alia ratione, nisi ut commodè nutriri possint. Hac enim ratione commutatrix facultas, quæ uentriculi est concoctionem efficit, similiter & quæ iecoris, & quæ nouissima totius corporis est. Equidem commune est omnium partium, quæ uel ad aliarum partium alimentum, utilem gignunt humorem, uel ad generis propagationem, uel ad fœtus nutritionem, humorem illum alimenti partis ipsum generantis reliquum esse: est autem hoc naturæ partis similis quidem humor, ueluti chilus in uentriculo, sanguis in iecore, lac in mammis, semen in testibus, & quicquid

Aphor. sectio. 5. sup Aph 39.

huiuſcemodi eſt. Sedimentum igitur in rectè ualentibus cãdidum apparet, quòd tale eſt, quod in uentriculo gignitur, ac dum naturæ, quæ ſanguinem creat actionem refugit, in urinis reſidet. Similiter in febribus ſucci illi alioquin præternaturam, qui ueluti ſanguis qui inflammationem parit, febrium cauſæ ſunt, dum à propria uaſorum ui commutantur (haud enim cum in ea concoctione, quæ ſanguinis eſt, ſecreti ſint, poſſunt amplius à uaſorum facultate commutari, quam cum iecore communem habent) poſtulat neceßitas, ut in album uertantur colorem. In hunc igitur modum candidum in urinis apparet ſedimentum, neq; alia ratione pus candidum efficitur. Quanquam hæc non uerè minus quàm doctè Galenus tranſegerit, non deſinit tamen in eum obſtrepere audacißimus Druſianus. *Qui enim fieri poteſt (inquit) ut natura in ſimilitudinem ſolidarum partium ſanguinis excrementum prius uertat, quàm ſanguinem ipſum, qui proprium earum partium alimentum eſt? Ita uerò omnino eßet: nam ſanguinis excrementum, quod in urinis reſidet, ob eam rationem candidum apparet (ut Galenus habet) quòd in ſimilitudinem ſolidarum partium conuerſum ſit: hoc autem eo fit tempore, quo ſanguinis concoctio iam primùm abſoluta eſt. Quare prius quàm uertatur ſanguis in ſolidarum partium ſimilitudinem, ſanguinis excrementum proculdubio uerteretur. Neq; pus (inquit) hac ratione candidum fieri poteſt, quòd partes, quæ inflammationem patientes, in ſuppuratio-*

Tracta. de Hypoſtaſi.

nem finiunt, hæ præcipuè extent, quæ carneæ sunt, quæ cùm non minus rubræ sint, quàm partes solidæ albæ, rubrum pus fieri oporteret; eo in similitudinem earum partium conuerso. Hæ *rationes, quæ apud eos qui* Drusianum *sectati sunt pro* Achille *habebantur, ijs qui in* Galeni *lectione uersantur, pro* Thersite *existimãtur.* Nam *quid quæso nos cogit, ut sanguinis excrementum in similitudinem partium solidarum ipso sanguine prius uerti opinemur?* Ea *profectò chili pars, quæ in iecore inelaborata manet, in urinis residens candida apparet, quòd ab ipso uẽtriculo in eum colorem iam uersa fuerit; qui uerò humores præternaturam putridarum febrium causæ existunt, dum à uasorum facultate commutantur, in eorum similitudinem quandam quo ad fieri potest, cõuertantur; nam sanguis ita exactè commutatur, ut in uasorum substantiam penitus conuertatur.* Neq; *carneæ partes, ueluti musculi, omnes simplici constant carne, sed ea quæ nerueis fibris inter testa manet: sunt autem isthæc nerueæ fibræ (ut membranas, quibus musculi teguntur, omittamus) maximé candidæ.* Quòd *uerò caro impensè rubra conspiciatur, non est carnis color, sed sanguinis, quo caro affusa manet; si enim carnem lauerís, ut omnis remoueatur sanguis, cruentam inspicies aquam, carnem uerò cãdicantem.* Non *igitur commutatio, quæ in his partibus fit, dum inflammatione deprehensæ sunt, in pus colore rubrũ, sed cãdidũ uertere debet.* Cœterum *cum naturalis hæc facultas benè ualida*

est non solum candidum gignitur sedimentum, uerùm etiã planum, quod nulla supersit pars, quæ naturæ actionem effugerit, sed totum integre concoctum sit. Pro*prium enim concocti integrè sedimenti est (ait* Galenus*) id quod consueuimus nominare æquale : id accidit quoties totum sui similes partes habuerit.* Neq; *ambigendũ cãdidum & planum perpetuè futurum esse sedimentũ, nisi ipsa facultas à causa quapiam præter naturam detenta concoctionem intermiserit.* In *hunc igitur modum causis urinæ, quas generationis diximus. secundum naturam habentibus, optima & quæ secundum naturam est redditur urina.*

De Tenuium & Crassarum vrinarum. Caput III.

P*ostquã causas trãsegimus, ex quibus cùm secundum naturam existunt, urina, substantia, colore, & contentis moderata redditur.* Reliquum *est dicamus, quomodo, ex ijsdem causis, cùm ab eo quod secundum naturam est, labuntur, urinæ prodeant, uel substantia, uel colore, uel contentis, omnibus uel quibusdam immoderatæ.* A *substantia igitur exorsi ;* Tenues *urinas potißimùm gigni comperimus, cùm commutatrix facultas à concoctionis scopo aberrat.* Q*uando.n. facultatum omnium substantia posita sit in singularum partium cõmoda temperatura ; siquidem frigiditas ex-*

cesserit, necesse est, uel nihil penitus, uel paululum aquea humiditas permutetur; si uerò excesserit calliditas, ultra modum; utraq; uerò ratione tenues reddētur urinæ. Cœterum excedat calor an frigus facilè ex colore dignoscere poterimus. Quæ enim unà tenues sunt & decolores ex frigida intemperie fiunt. Quæ coloratæ magis ex calida, Fieri etiam potest, ut calore lōgo tempore excedente, refrigeratis partibus, quæ concoctionem procreant, ob earum propriæ caliditatis dissolutionem urinæ tenues reddantur; uerùm non ad calidam intemperiem referendæ sunt, sed ad frigidam. Quod non uidetur animaduertere Actuarius, qui tenuitatem omnem ex imbecillo calore, ac minus quàm oportet permutante fieri arbitratus est. Nos ex Galeno nonnunquam tenuitatem oriri dicimus ex immodico calore, non ex eo quidem, qui dissolutus imbecillus factus est; quòd ita etiam frigiditatem uel imbecillum calorem, ac minus quā oportet permutantem accusaremus: sed ex ipso calore immodico ac supra modum permutante: uelut usu euenit ijs, qui inedia utuntur, uel laboribus, uel alijs quæ calorem augendi potestatem habent. Quamobrem non quemadmodum concoctionis error, qui prouenit ex imbecillo calore cruditas dicitur, ita & is qui ex calore immodico, quamuis neq; concoctio dicenda sit, sed praua quædam concoctio, quæ naturæ modum excedat. Sanguis enim (Galeno auctore) medium quoddam est biliosorum, & eorum, quorum genus unico nomine appel-

Li.1. d cāis vrin.ca.14.

Li.4.d tuēd valetudi.

lemus licet uel pituitam, uel crudum succum. Adeo ut, quemadmodum sanguis humor quidã est modicè ac perfectè concoctus; ita utraq; bilis ex sanguine fit, ubi supra modum concoctus est, pituita uero ex eo ubi infra modum ac non perfectè. Quamobrem in febribus, quæ uel ex crudis humoribus, uel ex biliosis accenduntur, initio tenues redduntur urinæ, quamuis non eodem colore appareant, sed aliæ biliosæ, aliæ pituitosæ; cùm uerò concoquuntur craßiores euadunt. Fieri etiam potest ut urinæ tenues reddantur ex uasorum, perquæ effluũt, obstructione; quòd præ angustia, non nisi quod apprimè attenuatum est liberè permeet. Qua de re in nephritide principiò dilutas ac puras reddi urinas Galenus autor est. Crassæ urinæ generationem obtinent ex crudorum humorum copia, qui simul cùm urinis excernuntur. Copia autem crudorum humorum ex concoctionis defectu proficiscitur, uel facultas in causa fuerit, uel aliquid aliud quodcunq;. Nonnunquàm urinæ crassæ fiunt ob facultatis expultricis uim, quæ corpus animalis per urinas expurgat, ueluti iudicium in morbis quandoq; fieri consueuit. Cùm igitur tenues urinæ & crassæ à cõcoctionis mediocritate recedunt, necesse est, dùm ad eã conuertuntur, tenues craßiores, crassas tenuiores fieri: craßiores ac tenuiores ex industria dictum est, quòd quæ crassæ uel tenues, crudæ sunt; quæ uerò moderatæ, & concoctæ; has quidem craßis tenuiores, tenuibus uerò craßiores non ineptè dicere possumus. Sed mirum est,

Li. 6. de loc. affec. ca. 11.

Ex Galen. Apho. 64. 4. sectio.

quòd Actuarius, qui omnia de urinis accuratè transigere uidetur, nihil penitus de turbidarum urinarum causis in medium attulerit; quod ueluti maximè necessarium, ita admodum difficile est. Nos uerò pro uirili conabimur ex Galeno omissis aliorum nugis, non ioco, sed seriò hac de re agere. Cùm febris hominem corripit ex crudorum humorum copia, initio, quo tempore natura ueluti sarcina quadam ex illorum humorum onere pressa concoctionem non adhuc aggressa est, tenues redduntur urinæ, quæ tenues permanent; (rarò enim usu euenit inuadente febre crassos succos per urinas excerni, ut hac ratione crassæ fiant urinæ) Tenues isthæc urinæ, ex commutatrice facultate, quæ commutationem non adhuc aggressa est proficiscuntur. Deinceps natura sensim, ac si periculum facere uellet, illorum humorum multitudinem aggreditur, non adhuc tamen singulare illud certamẽ inter ipsam & humorum multitudinem fit; quo natura omnibus uiribus nititur causa, quæ morbum facit, superior euadere; humorum autem copia resistit ac fortiter repugnat, ut omnis naturæ conatus irritus fiat, ac tandem si fieri posset, cuncta prosternatur; hoc enim maximè fit in morbi summo uigore, & non nihilò etiam in morbi accretione, quòd à uigore non multum abest. Velut in accretionis principio, ac fine initij, ut prædictum est, certare incipiat natura, non impetu quodam sed sensim aggressa humorum multitudinem illam, quæ morbi causa est. Hoc autem tempore urinæ tenues

apparent, sed cum flatus aliqui simul cum urinis excernantur (iam enim humores illi crassi non nihilo à facultate commutatrice permoti, flatus aliquos cōceperunt) non perpetuo tenues manent, uerùm postea turbantur. Nam quo tempore flatus cum urinis permisti quiescunt, urinæ tenues uidentur; cum uerò commouentur. ac pro eorum natura erumpunt, uelut exitum quærentes, turbantur urinæ; idq; citiùs uel tardiùs pro flatuum copia, quæ cum urinis permiscetur. Sunt autem flatus plures uel pauciores prout magis uel minus humorum commutationem aggressa est commutatrix facultas. Interea inter naturam & morbi causam, quam crassorum humorum multitudinem diximus, non leuiter agitur, sed uehementissimè pugnatur, crassam, densamq; materiam agitante calore natiuo, ac in ea subigenda occupato. Quo tempore non amplius tenues urinæ redduntur, sed turbidæ, turbidæq; manēt; quæ urinæ illæ propriè sunt, quas Hyppocrates *turbidas quales iumentorum dixit.*

Aph. 70. 4 sectio.

Hæ enim urinæ turbidæ redduntur, quòd iam crassi humores, ob pugnæ uehementiam, flatuum pleni sunt; cùm uerò nec natura morbum, nec morbus naturam euicerit, eo quod crassum est a tenui minimè separato, necessariò urinæ turbidæ manent. Cæterum in ipsa pugna maximaq; agitatione, cùm iam propè est naturam uicisse, ut in morbis salubribus usu euenit; uel morbum ipsum, ut in mortiferis; quòd iam uel natura, uel morbus superare cœperit, quamuis turbidæ reddantur uri-

næ, necessarium tamen est, ut separatione crassi à tenui facta, subsideant. Atq; quò magis alter alterum superare cœperit, ut iam finita agitatione, uel uictrix natura superstit, uel uictor morbus, eò citiùs quod crassum est à tenui superari continget, & citiùs turbidas urinas residere conspiciemus; ueluti tardiùs, quò minus uel natura morbo, uel morbus natura superior extet; non citò sed longo post tempore crassi ab eo quod tenue est separatione facta. Atq; hactenus de turbidarum urinarum causis, quæ enim reliqua sunt, dum de prouidentia agetur transigemus.

De causis colorum, qui in vrinis apparent. Caput IIII.

Simon Portius philosophiæ Aristotelis apprimè eruditus; excrementa suam coloris causam penes philosophos uniuersalem habere, ipsam nimirum concoctionem, arbitratus est. Interea medicos omnes parui pendit, quòd excrementorum colores uarios non ad cōcoctionem, sed ad corporum humores referendos esse censuerint. Nos autē Galenum nō minus philosophum, quàm medicum imitati dicimus excrementorum colores uarios ex succis prouenire, qui cum ipsis permiscentur; nec solum excrementorum colores, uerùm & eos qui in animalium corporibus efflorescunt uarij. Cæterum quòd cum excremētis unus uel alter humor permi-

Epist. ad lectorē commētarii in Ari. libellū de colori.

ſceantur, non aliunde fieri poteſt, quam ex uaria, quæ in animalis corpore efficitur concoctione. Quamobrẽ & ſi excrementorum colores omnes humoribus, qui cũ ijs permiſcentur adſcribamus, eos tamen ad concoctionem referre oportet, ex qua unum uel alterum humorẽ generari contingit. Cùm igitur (ut de urinis agamus) aquea humiditas ſuo functa munere à renibus trahitur, quòd per ampla quædam orificia, non per anguſta, ac quæ ferè uideri nequeant, id ipſum fiat, poſtulat neceſſitas, ut Galenus ait, ex ijs quæ in libris de facultatibus naturalibus explicata ſunt, ut non ſincera trahatur humiditas, ſed unà cum ea tùm bilis flauæ non exigua copia, tùm ſanguinis, quod ſcilicet humidius ac tenuius eſt. Sanguis uerò alimentum renibus adijcitur. Ipſa bilis quæ non admodum craſſa eſt, aqueæ humiditati admiſta, urinis colorem tradit, Cùm igitur ita languens facultas, ita imbecillius eſt calor, qui generationis ſanguinis auctor eſt, ut nihilo penitus agat, albæ neceſſe eſt reddantur urinæ; ueluti ſubalbæ, & quas uini tenuis atq; albi miſtam formam habere Galenus dixit; & ſubpallidæ, cùm leuiter quidem à calore obita permutatione, paucum liquorem ex ruſa bile ſuſceperunt. Quòd ſi concoctio ſanguinis non diminuta uel ferè ablata fuerit, ſed ſupra modum fiant, ex immodico calore neceſſe eſt uarijs bilis differentijs præter naturam genitis, & aqueæ humiditati admiſtis, uarios in urinis fieri colores. Vrinæ igitur pro uario colore bilis, quæ in ſanguinis cõ

Lib.5.d uſu part.cap.6.

coctione prouenit, dum aqueæ humiditati admiscetur uarios suscipiunt colores. Quòd Galenus apertè innuit Commẽtario quinto in sextum librum Epidemion *inquiens. Vrina interdum quidem eiusdem coloris cùm bibito uidetur; cibis, neq; mutatis, neq; probè sanguificatis; Interdum & colliquatione in parte corporis facta, ut Sabinus scripsit: hæc sanè ambo affecto corpore præter naturam fiunt. Cùm uerò secundum naturam habet, cum humorum generatione quod bibitum est, tùm mutatum tùm coloratum facit urinarum differentias uarias; neq; secundum bibitorum, uel partium in corpore colliquatarum, sed secundum proprias procreatorum humorum qualitates. Quo in loco studiosi animaduertant quæso, quod bibitum est non solum ex bile colorari; sed permutari etiam non nihilò in animalis corpore.* Nam *si quis nigrum uinum biberit, perinde ac si aquam, dum apprimè facta fuerit sanguinis concoctio, subflauas, uel subrufas reddet urinas. Commutatrix enim facultas ex uino, sicut ex cibis sanguinem procreat, aquea remanente humiditate, quæ cùm partes animalis alere non poßit, dum ei flaua uel rufa bilis, tùm qualitate, tùm quantitate modicè permiscetur; subflauæ uel subrufæ urinæ in causa est. Quemadmodum cum commutatrix facultas adeo est imbecilla, ut nihilò permutare poßit; quale est quod bibitum fuit, talis reddetur urina; neq; eo quod bibitum est, permutato, neq; ex flaua uel rufa bile colorato. Haud enim existimandum est aqueam humiditatem,*

uel ex sanguine, uel ex pituita, uel ex humore melancholico sua sponte colorem suscipere, sed solum ex amara bile, quæ ueluti secundum naturam rufa uel flaua est, ita præternaturam existens, diuersicoloris. Nam amara bilis solùm sua sponte cum urinis, aqueæ admista humiditati, uacuatur; alij uerò humores non nisi præter naturã, uel naturæ, quæ stimulata est, opera. Sed cùm res ita se habeat, operæpretiũ mihi uidetur, prius quàm ad colores nominatim in urinis apparentes descẽdamus. eos contemplari, quibus, ex concoctionis uarietate, amara bilis tingi consueuit. Bilis amara cùm secundum naturam se habet colore apparet pallida uel flaua; pallida quidem cùm seroso humore perfusa fuerit; flaua uerò cùm sincera est; adeo ut bilis pallida & flaua humiditate & siccitate adinuicem differre uideantur. Quamobrem (bilis nomine communi græcorum omnium, non medicorum solùm instituto, tùm flauam tùm pallidam intelligimus; reliquas uerò bilis species, non simpliciter proferunt, sed uel æruginosam, uel ceruleam, uel aliquam aliam adijcientes uocem. Verum quamuis hoc cõmune extet institutum, nihilominus frequẽtius bilem pallidam simpliciter bilem nominant, non ita flauam; sed sæpenumero coloris nomen adijcientes, uel flauam; uel etiam meram bilem nuncupant. Neq; Galenus sibi ipsi aduersari uidetur, quòd libro decimo de simplicium medicamentorum facultatibũs, bilis nomine absolutè flàuam bilem significari scripserit; nam cùm proxima sit flaua

Ex Gal. cõ. 1. in librũ d natu. hum. Ex Gal. cõ. 5. in libr. 6. Epidem.

flaua bilis, ac ferè eiuſdem generis cum pallida, unde medicis nonnunquàm ex uſu ſit flauam bilem, pallidam etiam cognominare, ſicut dictum eſt bilis nomen ſimpliciter de pallida & flaua uſurpari; ita dicere poterimus bilis nomen ſimpliciter uſurpari de flaua, non ſpeciatim utētes flauæ bilis nomine, ſed generaliori quadam ſignificatione; uelut ſi magis generatim acceperimus bilis nomen, ſimpliciter non ſolùm de pallida & flaua uſurpari dicemus, ſed de pallida flaua & rufa; amara enim bilis ea eſt, quæ colore, tùm pallida, tùm flaua, tùm rufa conſpicitur. Sed ad eas bilis ſpecies accedamus, quibus amara bilis ſignificatur, cùm ab ea quæ ſecundum naturam eſt recedit. Principiò *ea eſt bilis ſpecies, quæ græcè* Lechytoides, *hoc eſt uitellina, quod uitellis ouorum, tùm colore, tùm craßitie ſimilis uideatur; ſunt & aliæ quamplures, quæ omnes mediæ ſunt inter flauam & atram bilem, non ut ex his permiſtæ; ſed uelut uiæ quædam, quæ quantùm ad atram accedunt, tantùm recedunt à flaua; græcè dicuntur* Praſoides, Iodes, *&* Iſatodes, *latinè uerbum è uerbo exprimentes* Porraceā, Eruginoſam, *&* Glaſtum *referentem dicemus.* Vnde Cruſerium *non probo, qui quod* Galenus *habet com.* I. *lib. de natu. humana* καὶ φαιὰ χολὴ, καλοῦσι δ' αὐτὴν ἰσατώδη, *reddit, & fuſca bilis, quàm cœruleam appellant; ſed laudo* Andernacum, *qui habet & fuſca bilis quàm uocant* ἰσατώδη, *quòd* Iſatidis *herbæ, id eſt glaſti colorem fuſcum referat; nam quamuis*

huius herbæ color cœruleus etiam dici poßit, propriè tamen à fusco colore cœruleus alius est. Hoc *uerò ex eodem* Galeno *confirmari potest, qui libro decimo de simplicium medicamentorum facultatibus ita habet.* Q*uin*
„ *& in animalibus apparet flaua quidem ijs, quæ magis*
„ *sunt calida; quæ uerò minus, pallida; & ubi calida ani*
„ *malia, aut fame, aut siti torquentur, ad atrum colorem*
„ *uergit; interim illum habens æruginosum, interim cœ*
„ *ruleum, interim* I*satidis, qui quidem magis est colore*
„ *braßicæ fuscus.* In *hoc loco aperte eam bilis speciem, quæ* I*satidis colorem refert ad fuscum inclinare habet, atq; quòd alia sit à cœrulea; cùm seorsum ab hac cœrulæ meminerit; per cœruleam uerò bilem eam intelligere uidetur, quæ sæpenumero* Porracea *dicta est, uel aliquam aliam; nam in conuersione flauæ bilis ad atram, quàm plures proueniunt colores, à quibus uarias differẽtias facere poterimus.* His *ita præfinitis, non difficilè erit omnes in urinis apparentes colores in suas causas trãsferre.* Et *ut particulatim explicemus.* V*rina impẽsè alba, & quæ subalba est ex imbecilla facultate fiunt.* H*æc enim uel quòd nihil prorsus permutare potest, quale est quod bibitum est, talis redditur urina; alba, si quis aquam biberit, atq; eodem modo nigra, si pro aqua nigrum uinum; uel leui obita permutatione, amaræ bilis exigua genita copia, eiusq; liquore aquea perfusa humiditate, subalba.* Item*q; subpallida, cùm maior facta fuerit permutatio; uelut subrufa uel subflaua, sanguinis*

concoctione secundum naturam habente; atq; ut par est tùm quantitate tùm qualitate amara bile genita. Cùm uerò cōcoctio supra modum fit, flaua gignitur urina ex immodico colore, bile flaua supra modum genita, uel uitellina etiam, quæ sicut flaua magis, ita & magis crassa est. Quòd si excesserit calor ut ferè ad ignis naturam conuersus adurat, diuersicoloris urina fit, & uinea, & passea, & fusca, & nigra, ut Actuarius habet, uel alicuius alterius coloris, sicut demonstratum est flauam bilem, dum immodico comprahensa est calore, multos suscipere colores. Sed ne colorum multitudine huic rei cōfusionem obijciamus, nos Galenum imitati omnes urinas, quæ ex immodico proueniunt calore à flauis ad nigras, uirides appellemus. Color enim uiridis (inquit Galenus) fit in transitu ad nigrum, & quoddam uelut nigri principium est. Virides autem urinas intelligimus eas, quæ à pinguibus & syntecticis aliæ sunt, de quibus infra dicemus. Vlterius (ut nihil prætermittamus) nigra urina fit non solùm ex immodico calore, qui adurēdi potestatem habet; uerùm etiam ex immodico frigore, quod natiuum extinguens calorem primùm liuorē, mox nigredinem inducit. Vnde quemadmodum urinæ uirides uia quædam sunt ad nigredinem, quæ ex adurente calore fit, ita liuidæ ad eam quæ fit ex immodico frigore. Quòd uerò tum ex uehementi frigore, tum ex immodico calore nigredo fiat, docet Galenus exemplo partium nostri corporis, quæ non minus ex immodico calore,

Lib. 1. de crisi. ca. 12.

Cōmē.2.in Prognostica Hyppo.

quàm ex uehementi frigore extrinsecus nigro afficiuntur colore. Sanguis etiam (ait Galenus) nigrescit, uel quum refrigeratur congestis globulis uel quum exuritur propter exuperantem calorem. Præterea nōnunquā urinæ nigræ fiunt ex admistione humoris melancholici; admiscetur autem hic humor urinis non suapte natura sicut bilis, sed quod per partes, quæ reddendæ urinæ accomodatæ sunt, is humor nonnunquam uacuetur; uelut & quamplura alia quæ per eandem uiam deducta multi coloris reddunt urinas. Sed harum rerum continuatione & serie, rubra urina à nobis prætermissa est; quare ne quid reliquum sit, eius causam apponemus, Ex rubra bile urinam gigni rubram euidentißimum est. Sed quid nam sit rubra bilis, & quæ nam sit eius gignendæ ratio, non omnes planè assequuntur. Quare nos ex Galeno edocti, ut & reliqua alia omnia, hoc ipsum explicabimus. Bilem rubram, Galenus ait, uocant medici quod sanguinis serum est, serum uerò non intelligere debemus, quod quotidie excernimus, ac propriè οὖρον dicitur, sed quod in sanguine magis tenue est & aqueum, quemadmodum in lacte serum, atq; ὀῤῥὸν dicitur; quòd libro de atra bile apertiùs causam unā adijciens, exponere uidetur, inquiens; sic igitur & rubram nonnulli bilem nominarunt, quæ ad tenuem sanguinem consistentia proximè accedit; sed quoniam non coit, idcirco bilem eam appellant. Rubra igitur bilis, quæ tenuis & aqueus quidam sanguis est, proculdubio ex im-

Cō.5. i lib. 6.Epidem.

Cap.2.

becillo calore gignitur; ueluti sanguis qui craßior & minus aqueus est, ex moderato; hic enim succus est apprimè concoctus, ille uerò imperfectè & crudus. Ex qui*bus* Innominati *auctoris locum subobscurum non difficilè erit interpretari, ac planum reddere*. Rubrum *sedimentum cruditatem indicare exponens, ita habet* Inno*minatus auctor*. Humores *quidam ex pituita generantur, sicut pituita est; & id quod propriè dicitur cruor (cruorem reddit interpres, quod græcè* Ichor *extat. Sed utcunq; tenuis & aqueus sanguis est)* Alij *humores unà cum sanguine generantur, sicut flaua & nigra bilis*. His *enim uerbis nobis significare uoluit pituitam & cruorem generari ante sanguinem, bilem uerò tùm flauam tùm atram unà cum sangnine*. Quam *sententiam* Galenus *perbellè attulit libro quarto de tuenda ualetudine, quo in loco ubi demonstrasset; sanguinem medium quoddam esse succorum biliosorum, atq; eorum qui uno uocabulo crudus succus uel pituita dici possunt, atq; fieri hos ex sanguine nondum perfectè concocto, illos uerò ex eo ubi supra modum percoctus est, horum uariā esse differentiam ostendit*. Nam *qui ex non dum perfectè concocto sanguine fiunt, alij (inquit) prorsus incocti sunt crudiq;, alij semicocti, alij paulo absunt à sanguinis forma; similiter qui sanguinis generationis ultima pars sunt plures obtinent differentias*. Quos *igitur humores ex pituita fieri inquit* Innominatus *auctor, ij sunt, qui ex sanguine nōdum ꝑfectè cōcocto gignuntur,*

qui prorſus incocti ſunt, uel ſemicocti, quos ambos pituitæ nomine auctor ille ſignificauit, ueluti qui parum abſunt à ſanguinis forma, quos cruoris nomine dixit. Sed cum hæc perſpecta ſint, facilè erit rubras urinas in ſuam cauſam transferre, etenim ab imbecilla facultate ſeroſo ſanguine abundante, ac præ tenuitate unà cum urinis exeunte, rubras urinas fieri Galenus auctor eſt. Has commentario ſecundo in librum Porrheticorum in ualde rubras ſubrubras & rubras diuiſit: & commentario primo ualdè rubras non alias eſſe conſtituit, quàm quæ à cunctis uocantur cruētæ, quales in multis nephriticis excernuntur, ita ſe habentes ſicuti ualde rubens proluuies; nam quemadmodum hæc fit affecto iecore, ita & urinæ impensè rubræ affectis renibus. Et libro ſexto de locis affectis, renum affectum quendam eſſe ſcribit, quo tenuis ſanies ſanguinis mingitur, quæ ſimilis eſt excrementis; quæ in hœpaticorum affectu initio excerni libro ſuperiori dixerat; niſi quòd cruenta magis eſt; atq; affectus hic non minus ad renum imbecillitatem referendus eſt, quàm ille ad eam quæ iecoris eſt. Similiter tenuis mingitur ſanguis, cum meatus illi per quos ex uena caua in renes urina percolatur, ſupra modum dilatati fuerint. Quando igitur (ut de urinis agamus, quæ non earum partium inditia ſunt, per quæ effluunt, ſed totius) uaſa ſeroſo ſanguine repleta ſunt, quòd iecur imbecille concoquat, accidit aqueam humiditatem non ex flaua uel rufa bile colorari, ſed ex ſeroſo

Li.1. d criſ. cap.12.
Cō 1. libr. Prog.& cō. 1.in lib.3. Epidem.
Cap.3.
Cap.7.

ſanguine, qui præ tenuitate non minus quàm bilis ipſa unà cum aquea humiditate permeat; quo tempore pro ſubruſa uel ſubflaua urina, rubra efficitur; atq; pro ſeroſi ſanguinis copia, uel impensè, uel parùm, uel modicè rubra. Quod *ſi quis hoc loco contendat* Actuarij *auctoritate, & eorum omnium qui* Actuarium *imitati ſunt, rubram urinam ex bile rubra fieri, quæ alia eſt à ſanguine tenui & incocto.* Nos hunc Galeno *aduerſari contendemus qui aperte faſſus eſt, rubrum colorem in aliqua corporis parte, nõ ex alio humore, quàm ex ſanguine fieri.* Neq; *ſi omißis auctoritatibus, ipſa re & ratione exquiramus ueritatem, fieri poſſe comperiemus, ut flaua bilis à nimio calore rubrum ſuſcipiat colorem.* Non *enim ſolùm in quem colorẽ quidpiam permutetur, uerùm & ex quo colore permutatio fiat, conſiderare oportet.* Nam *quod flauum eſt, dum à nimio calore cõ præhenſum aduritur, prius quàm ad nigredinem uertatur, medios complures ſuſcipit colores; qui omnes uirides, ſi uiride generatim ſummamus, uidentur; ſi uerò ſpeciatim; uel porraceum, uel æruginoſum, uel cœruleum, uel alium quempiam dicemus, non rubrum.* Co*lorem rubrum ſpeciatim intelligentes purpureum, quo ſanguis ipſe perfunditur, qui* ἁλουργὸν καὶ πορφυροειδὴς *ab* Ariſtotele *libro de coloribus, dicitur; haud enim me latet quàm plura alia eſſe, rubri coloris genera; ſed nos in hoc loco non inſtituimus de coloribus dicere, quare finita hic oratione, de cauſis colorum, qui*

Cõ.5.in lib 6.Epidem.

in urinis apparent, ad reliqua progrediamur.

De causis differentiarũ, quæ ex cõtentis acceptæ sunt. Cap. V.

QVæcunq; propria substantiæ ratione liquori inhærent, primùm ex loci ratione in sedimẽtum suspensum & nubeculam diuiduntur. Sunt autem hæc (mea sententia) ad concoctionem referenda, ac nonnunquam ad eius, quæ concoquitur, materiæ naturam. Cùm enim concoctio absolutißimè elaborata est, discußi sunt omnes flatus, qui per eam necessariò generantur; quamobrem nihil est quod moretur, quin in urinis contenta ad matulæ fundum descendant: quemadmodum flatibus quibusdam contentis admistis, quòd nõ perfectè obita sit concoctio, necesse est ut ipsa contenta à flatibus eleuentur; atq; ut plures sunt uel pauciores, magis uel minus. Eodem modo si calor non natiuus ægerit, sed is qui præter naturam est, ex quo concoctionis maximè contrarium fit, contenta quidem deorsum uergunt, cùm ipse iam penitus ægerit, cùm uerò non, sursum, ac plus uel minus eodem modo. Accidit autem sæpißimè quod concoquitur adeo tenue esse, ut præ tenuitate, quæ ad leuitatem comparandam maximè conducit, contenta in urinis resideant nunquàm, sed interdum pendeant, interdum supernatent. Quemadmodum in illis corporibus usu euenit (ut auctor est Galenus) quæ uel uictu te- Lib.1.de cris.ca.12.

nui utuntur, uel ijs afficiuntur febribus, quæ ex tenuibus humoribus, qualis est bilis, generationem obtinent. In ijs uerò qui ex craßis succis febricitant, uel sine febre comessantur, nonnunquàm in urinis craßus quidam succus apparet, qui præ craßitie residens; ineruditis medicis imponit, quòd ex concoctionis perfectione generationem obtinuerit. Verùm cùm à natura craßi succi extenuantur, ob genitos flatus, quod prius residebat, ad superiora uergente, in deterius affectum ipsum labi rudes arbitrantur. Calor enim crudos succos permutans, quosdam par est excitari flatus, qui sursum eleuant, quod prius residebat, ueluti cùm ad absolutionem permutatio illa peruenerit, flatibus, ut prædictum est, dissolutis, in urinis resideant contenta necessarium est. Interea cùm singula contenta in febribus maximè uarijs tincta coloribus intueamur, quæcunq; subrubra sunt, nõ minus quàm subrubræ urinæ ex copia serosi sanguinis generatiouem obtinent. Hic autem abundè gignitur ex imbecillo calore, qui sanguinem non perfectè concoquit; uelut illi humores etiam qui crudi sunt & semicocti. Candida uerò contenta ex moderato calore, qui apprimè permutarit (ut demonstrauimus) ortum ducunt. Quæ uerò nigra sunt ex immodico calore, eoq; exurente generationem obtinent. Nigra uerò cõtenta dicimus, non solùm quæ exactè nigra sunt, sed quæcunq; alia magis uel minus exusta cum nigro colore maiorem uel minorem communionem obtinent. Apparent etiam cõtẽta

nigra in urinis ex uehementi frigore genita, non cùm imbecillus est natiuus calor, quo tempore albæ redduntur urinæ, contentis prorsus uacuæ, & nõnunqàm pro contentis, crudorum humorum plenæ; sed cùm natiuus calor extinctus est. Cœterum nigra contenta ex frigoris natiuiq; caloris extinctione liuida procedunt, ab exurente autem calore, quæ generatim uiridia diximus. Similiter nonnunquàm, ueluti nigræ urinæ, nigra fiunt contenta ex nigro humore, qui simul cum urinis excernitur, perinde ac liuida, quòd cum his forte quadam sanguis excernatur, qui liuidus fit: & ut uno uerbo dicam, cùm uarij humores cum urinis nonnunquã excernãtur, diuersicoloris contenta fiunt. Præterea à substantia contenta alia læuia & plana diximus, alia asperà & minimè plana. Læue uerò (auctore Galeno) redditur quicquid à corpore excernitur, uel ex æquali naturæ actione, ut nulla pars sit, quæ eius ornatum non susceperit. uel ex uehementi ignei caloris consumptione, ut pars nulla imperpessa supersit. Quòd si ex his causis læue fit quicquid à corpore excernitur? ex contrarijs asperum fieri constituemus, quicquid uel à natura, uel ab igneo calore non undequaq; perpessum est. Hoc autem, ut idẽ Galenus auctor est, uel inæqualitatem habet ex minoribus partibus, uel ex maioribus (inæqualitatem dicimus, quæ cum asperitate eadem est) ex maioribus partibus quæcunq; inæqualitatem habent, ex maiore ui confecta sunt, quàm quæ ex minoribus constant partibus: nã uel

[Margin: ...õ. 2 lib. ...rognosti.]

natiuus calor, uel præter naturam is fuerit, qui materiã quampiam conficit, cùm ei omnino præstat, uel æqualiter concoquens, uel undequaq; consumens, eam planam reddit, contra uerò non planum; ac prout maiores uel minores sunt partes eius quod inæquale est, maiorẽ uel minorem esse, tùm natiui caloris, tùm eius qui præter naturam est, coniiciemus. Eademq; *ratione quod à tempore æquale & inæquale dicimus ex maiori uel minori robore effectricis causæ proficiscitur.* Nam *si natiuus calor concoctionem molitur, is quidem ualidus nunquam desinit concoquere. Similiter qui præternaturam est, quod concoctionis contrarium est efficiens, uel perpetuò agit, uel intermittit, ut magis ac minus ualẽs est. Caloris igitur uis ac potestas, natiui quidem in bonis cõtentis, præternaturam in prauis, ea est quæ pro maioris minorisue ratione læuitatem uel asperitatem, æqualitatem uel inæqualitatem gignit. Sed (quod perbellè animaduerti Innominatus auctor) maior uis ea est, quæ æqualitatem inducit, minor quæ læuitatem.* L*æuitas.n. æqualitas etiam est, sed contentorum, quæ in una proueniunt concoctione, sicut æqualitas eorum, quæ in pluribus; atq; eodem modo in ijs, quæ à calore præternaturam permutantur: quamobrem longè difficilius est æqualitatem quàm læuitatem inducere.*

De causis odoris & quantitatis urinarum. Caput. VI.

Libro superiore ex odore in urinis differẽtias quasdam constitui, dictum est. Quandoq; enim urinæ quàm minimè fœtidæ sunt, quandoq; uerò plus quàm ipsis cõuenire uidetur, idq; magis uel minus. Harum autem facilè est causas exponere, nam non urinæ solùm, sed alui etiam excrementa quàm minimè fœtida gignuntur, cùm natiuus calor concoctionem apprimè molitus fuerit; cùm uerò diminuté concoquit, uel prauè, plusquàm conueniens sit fœtida, eòquè magis uel minus, quo maius uel minus fuerit cõcoctionis uitium. Nequè me præterit nonnunquàm in urinis, sicut in alui excrementis proprium quendam poculentorum & esculentorum seruari odorem; sed posset quis etiam hunc ad concoctionis uitium referre, nam hæc quibusdam plus, quibusdã minus malè olentia gignunt excrementa, quod ab his melius, ab illis deterius cõcoquuntur. Sed is odor, quo solùm ex poculẽtorum & esculentorum natura urinæ & alui excremẽta inficiuntur, medicis haudquaquã facessit. Similiter & urinas, quæ uel multæ uel paucæ pro multitudine & paucitate poculentorum sunt, non magnifacimus; eas uerò minimè paruifacere debemus, quæ multitudine uel paucitate poculentis nõ respondẽt. Sed multæ uel paucæ urinæ causas, si methodo agamus, inuenire non laboriosum erit. Multam enim urinam imbecilla facultas reddere potest, cùm ea uel nihilo uel paululùm permutat, atq; eò magis si non commutatrix solùm malè affecta fuerit, uerùm etiam & retentrix.

Similiter quæcunq; urinæ materiam copiosiorem effici unt, aqueam scilicet humiditatem, non poculenta qui dem, nam hanc poculentis respondere diximus, sed te nues humiditates, quæ nonnunquàm simul cum urinis excernuntur, humores ipsi, & quæcunq; alia in anima lis corpore abundantia cum urinis nobis benè uel malè ualentibus uacuantur. Adhæc cùm is humor qui in uen tre continetur, in uenas exhauriri contingit. Vasorum quoq; apertio non parùm conducit ad urinarum multitu dinem procreandam. Paucam uerò urinam non quæ mo deratè commutat facultas gignit, nam moderatam hæc, sed quæ supra modum. Eademq; ratione quæcunq; mi norem reddunt urinæ materiam; quæ scilicet aqueam humiditatem absumunt, quæ uè eam ex uenis ad uentrē conuertunt, uel ad alias corporis partes. Itemq; craßi humores urinis admisti quòd nō facilè permeare poßint, Vasorum uerò obstructio, quòd maximam uim ad uri narum gignendam paucitatem obtineat, euidentißimum est; cùm ex obstructione non solum pauca reddatur uri na, sed quandoq; etiam nulla, non absq; maximo anima lis incōmodo. Quod si hæc omnia in promptu retineas facilè poteris in ea alia omnia transferrè, quæ urinarum multitudinem uel paucitatem efficiunt. Neq; magno la bore poteris multitudinis & paucitatis contentorum ea dem uia causas referre, cùm quicquid multitudinis & paucitatis urinarum in ea usa fuerit, idem ferè & con tentorum. Vlterius nōn inutiliter à contentorum sub

stantia læuitatem & asperitatem desumentes, consultò prætermisimus craßitiem & tenuitatem. quas differentias ab urinæ liquore utiliter secimus, quòd craßities & tenuitas cōtentorum, consequi uideatur eam quæ liquoris est, tùm craßitiem, tùm tenuitatem. Vrinæ igitur quæ magis crassæ sunt, crassa magis contenta obtinent, quæ uerò minus crassæ, contenta item minus crassa, quæ modicæ modica, ab his deficientes non admodùm tenues, similiter & contenta habent, quæ à modicis non admodum deficiunt, quæ uerò exactè tenues sunt contētis omnino uacant. Neq; uiscida glutinosáq; contenta introducere opus est, quod ad craßitiem reduci poßint. Crassum enim quidpiam gignitur (ut Galenus ait) uel ex frigore concrescens, uel ex caloris excessu euaporatum. Quod uerò crassum redditum est ex caloris excessu, idem & uiscidum glutinosumq; est, quemadmodum de deiectionibus Galenus aperte explicare uidetur.

Cō. 2. lib. Prognosti-

De causis vrinarum Pinguium & Syntecticarum. Caput. VII.

AEtius, Innominatus auctor, & Actuarius oleagineas urinas ex immodico calore, qui adipem liquefacit, ortum ducere asserentes, proculdubio eas intellexere, quas Galenus pingues nuncupauit; nā pingues urinæ (ait Galenus) cum liquatur adeps redduntur. Cùm uerò hi urinarum oleaginearum tres sece

runt differentias, ex Galeno (mea sententia) transcri- bere uidētur. Qui urinas oleagineas, colore scilicet & crassitie oleo similes, posuit uel eas quæ modicè pallidæ sunt, quas (inquit) in morbi concoctione apparere; uel quæ exoluto pallido ad candidiorem colorem uergunt, dum cruditas humorum adest; uel quæ ita ad summum pallidæ factæ sunt. ut ad flauas propè accedant ex flam mea caliditate supra modum agēte; sed si accuratè rem inspexerimus, hæ urinæ haud piugues sunt. De his ue rò cum supra abundè dictum sit. Nunc reliquum est olea gineas expendamus, quæ pingues sunt, & illas etiam quas syntecticas, uel uiscosas diximus. Ab immodico ca lore eo scilicet, qui liquefacit, hæ urinæ originē ducunt. Sed pingues ex eo qui adipem liquefacit. Syntecticæ ex eo qui carneam substantiam. Feruidißimus enim hic. Moderatior ille, Quòd si acciderit feruidißimum calo- rem adipem liquefacere (ueluti Galenus de deiectioni- bus habet) quod liquatum est, non album apparebit, sed fuluum, uel exactè uel modicè; ueluti cum carnes liquā tur, uel uetusta adeps, & quæ semiputris est. Quare Galenus syntecticas deiectiones à pinguibus differre in- quiens, adijcit. In longißima quadam peste omnes ferè aliquid liquationis excreuisse, alij quidem exactè fuluæ, alij moderatè, omnes uerò graueolētis; uolens nobis in dicare carnes liquatas esse, non adipem. Cæterum ca- lor tùm qui feruidißimus est, tùm qui moderatior, pro ut plus uel minus adipem uel carnes liquefaciendo pro-

Cō.3. i lib. 3. Epidem.

Cō 2. lib. Prognosti.

Cō.3. i lib. 3. Epidem.

greſſus eſt, tùm pingues, tùm ſyntecticas urinas plus uel minus reddet. Quamobrem nos facilioris doctrinæ gratia tùm pingues tùm ſyntecticas urinas in tres digeſſimus differentias.

De cauſis nonnullorum ſedimentorum quæ præternaturam ſunt. Caput. VIII.

Cõmẽt.1 *HYppocrates Prognoſticorum libro ſedimentorum genera, quæ ex ſimilitudine nomen inuenerunt tria recenſet. Similaceum, Lamineum, & Furfureum. Hæc uerò Galenus in huius loci interpratatione ex flammea febris caliditate ortum ducere, teſtatum reliquit. Ardentes febres ſanguinem nonnunquàm adurunt, nonnunquàm corporis partes liquefaciunt, quo tempore liquefacientes febres dicuntur, Sed principió adipem liquefaciunt, tùm nouellam, tùm ueterẽ, mox carnes, poſtremò partes ſolidas peruadunt. Ex aduſto igitur ſanguine craßiore (is enim qui tenuior eſt. uaporis uice degeritur) atq; ex carnibus liquatis ſimilaceum oritur ſedimentum. Lamineum ac furfuraceum ex ſolidarum partium cõſumptione, cùm uaſorum, quæ febre confecta contabuerunt, partes in ſuperficie poſitæ cum urinis excernuntur. In lamineo quidẽ latiores & tenuiores; in furfuraceo minores & craßiores.*

Fieri

Fieri etiam poteſt utrunq; hoc ſedimentum non ex conſumptione partium ſolidarum, ut in febribus, quæ liquefaciunt accidere prædictum eſt, uerùm etiam ex ueſicæ, in quam urina recipitur, affectu; quem in modum lamineum, & ſurſuraceum ſedimentum ad inſtrumenta, non ad facultatis ſubſtantiam referenda ſunt. Veſica enim uel ſcabie laborat, atq́; ueluti cutis ſuperficies (quam ἐπιδερμίδα *Græci dicunt, nos extimam cutim) tenue quidpiam (ueluti quæ ſerpentum ſenectus appellatur) per ſcabiẽ, aliosq́; ſimiles affectus abijcit; ita & interna ueſicæ pars, quæ extimæ cuti reſpondet abijcit aliquid quod ſurſuri ſimile eſt, ac ſimul cum urinis excernitur. Nonnunquàm etiam in ueſica ulcera quædam ſint, & ſimul cum urinis ſquamulæ excernuntur. Galenus uerò horum ſedimentorum ortum ad inſtrumentorum affectus nequaquam retulit, quòd in prognoſticis Hyppocratẽ interpretetur, qui de urinis agit, ut in morbis acutis contingere ſolent. Libro uerò primo de criſibus Galenus urinas expendit: ut concoctionis & cruditatis, uel eius quod concoctioni contrarium eſt, indicia. Vnde nec Hyppocrates in prognoſticis. nec Galenus in ijs quæ de criſibus, eius ſedimenti meminerunt, quod orobeum dictum eſt. Fit enim huiuſmodi ſedimentum. ſicut Galenus alio in loco exponit, ex ſanguinis craßi, qui in renibus uel in iecore continetur, aduſtiõe, calida igitur iecoris uel renum intemperies ſanguinem adurens orobei ſedimẽti effectrix cauſa eſt. Vnde Hyp-*

Ex Gal.cõ. 77. 4. ſecti. Aphoriſm.

Ex Gal.cõ. 81. 4. ſecti. Aphoriſm.

Apho.ſect. 4.ſup Aph. 76.

pocrates libro quarto Epidemion orobei sedimenti meminit in Nicostrati uxore, quæ magna iecoris inflammatione affligebatur. Non tamen inficias ibimus similaceum sedimentum, ut prædictum est, ac etiam surfureum (ut Galenus auctor est) nonnunquam fieri ex crasso sanguine adusto, sed flammea est febris caliditas, quæ in uasis consistentem sanguinem adurit, atq; multò maior quæ surfureum quàm quæ similaceum sedimentum gignit, quod Galenus ostendere uidetur. Innuens sedimentum hoc nonnunquam fieri ex sanguine caloris feruore & uehementia perusto & fricto. Nonnunquãm Galenus magis speciatim usurpat orobeum sedimẽtum, uelut commẽtario quinto in librum sextum Epidimion, ubi ita scribit. Colliquatarum autem partium colorem indicant urinæ, si unà cum ipsis & orobea & pultacea transierint. Ab hœpate siquidem talia existunt, uelut à renibus quæ carnem magis representant. Sic & laminea uesicæ, pinguia pinguitudinis. Pultacea uerò & magnitudine & duritia, non uerò alba carnis colliquatæ signa existunt, ueluti & nigra lienis magis, sunt enim hæc omnia, quæ simul cum urinis excernuntur, ex uarijs partibus, quæ liquefiunt prodeuntia. Sedimentum uero similaceum non solum magnitudine & duritia, sed albedine etiam, lamineum & surfureum, quæ ab Hyppocrate libro prognosticorum descripta sunt, non partium liquatarum, sed totius ex flammea febris caliditate, in eum modum se habent, quem nos iam planum

fecimus. Ex quibus non possum non admirari innominatum auctorem, Aetium, & Actuarium qui in describẽdo sedimento orobeo, similaceum reddere uisi sunt, ac similaceum ipsi aduersus Hyppocratis & Galeni auctoritatem omnium pessimum constituere, cùm scilicet febris longè lateq; maiore ui quàm in lamineo & furfureo sedimento partes solidas corripuerit. Non similiter auctor ille qui commentariolum scripsit de urinæ significatione ex Hyppocrate. Hic enim ex Hyppocrate transcribẽs ita habet. Craßioris autem farinæ specie in urinis hypostases, malæ: quibus adhuc peiores sunt etiam foliosæ, ac tenues & albæ: admodum malæ, quibus improbiores furfuraceæ. Quòd si quis negligenda esse nomina asseueret, contenderim ego non esse temerè immutanda, & ut paucis me expediam diuertunt hi ex Hyppocratis & Galeni sententia, quòd à nemine hactenus animaduersum uideo. Omnes enim ex Aetio, innominato auctore, & Actuario transcribere; uidentur: Quod si id ex animo magis fuisset, non prætermittere debuissent, hos cum Hyppocrate & Galeno non conuenire.

De causis spumæ bullarum, & coronæ in vrinis. Caput. IX.

DE spuma & bullis multa Actuarius in medium affert, quæ Hyppocrates & Galenus, non ani-

Apho.sect. 2. super Aphor. 43.

maduerterunt, quòd (mea sententia) animaduersione digna non uiderentur. Spuma (Galeno auctore) ex duarum substantiarum permistione gignitur, quarum una aerea est, altera humida: permistionis autem in causa est, uel utriusq; substantiæ, uel unius solum uiolentus motus, aut uehemens calor. Adeo ut *spumæ causa continens una sit, nempe aerea substantia, quæ dum humidæ admiscetur uehemẽti utitur & inæquali motione, ut & ipsa comminuatur, & humidam etiam in multas & paruas partes comminuat.* Antecedentes *uerò plures, omnes scilicet quæ harum duarum substantiarum permistionem efficere possunt, quas ad uiolentum motum, & uehementem calorem deducere possumus.*

Ex Gal.cõ. 30. secti. 7. Aphorism.

Quemadmodum idem Galenus de eadem re agens Pro*gnosticorum commentario secundo, spumæ quæ in mari ex uiolento uentorum afflatu fit, & in aquis quæ effeuescunt subditis ignibus, testimonio comprobare uidetur.* Admonetq; *etiam in hoc loco, cùm ex illarum substãntiarum permistione quàm plures excitẽtur bullæ, quòd pro utriusq; substantiæ natura facilè, uel difficilè soluantur. Quæ enim crassa est & uiscosa substantia, dum intra se eam quæ turbulenta ac nebulosa est clauserit, plurimum detinet temporis; eo quòd, neq; hæc sursum uersus festinet, quemadmodum purus aer, neq; illa facilè rescindatur, uelut aqua quæ teuuis est.* Ex *quibus nos spumam & bullas, quæ in uriris supernatant, uel ad flatus, qui ex frigida intemperie gignitur, copiam*

referemus; uel ad immodicum calorem, qui uelut flatus motu, ita ipse feruore spumam gignit, ac quæ per spumam excitantur bullas. ita enim inquit; commentario tertio libri de ratione uictus acutorum morborum. Bilis igitur ea spumam accipit, sæpius quidem ratione ,, ea; qua in his quæ uehementer calefiunt, spuma exur= ,, git; sæpenumero autem & in his quæ à flatu agitantur ,, humidis. Horum *primum calidatis èxuperantis nota est. ,, Secundum instrumentorum angustiam, & flatus inter= ,, clusi, uiamq; haud quaquam liberam habentis agitatio= ,, nem denotat.* Et *in* Porrheticis *ait.* Q*uòd spuma, tùm ,, propter frigiditatem, tùm propter caliditatem fiat, in= ,, ditium faciunt uenti in aquis ipsis spumam concitantes, ,, tùm efferuescens ea quæ in lebete est caliditas. Sed non ,, prætermittere debemus spumæ & bullarum quantitatē, quòd ut in ijs quæ de prouidentia explicabimus, ex effectus quantitate eam quæ causæ est metimur.* Q*uæ uerò* A*ctuarius de spumæ & bullarum loco refert negligēda sunt.* Q*uis enim non uidet spumam & bullas in corona longiori tempore persistere, in urinæ superficie media citius exolui? hic enim non ueluti in corona corpus matulæ adest, supra quod spuma & bullæ firmatæ maneāt.* Neq; *in urinis solùm, sed in omnibus alijs liquoribus, qui spumantes bullas excitant, ob hanc causam eas consonū est tardius exolui, quæ uasis corpori, quod liquorem cō tinet, firmiter adhærent.* Deinceps *quæ de coloribus di uersis in corona apparentibus* A*ctuarius exposuit cōsi=*

Cō. 2.

Lib. 1. de prouid. ex urinia ca. 16.

Eodē libr. cap. 12.

deremus, Cùm liquoris urinæ craßiores partes deorsum uergunt, necesse est quæ tenuiores sunt supernatent. Quamobrē si uel natiuus calor, uel is qui præternaturā est æquè liquoris partibus dominetur, quòd ob hāc causam non similiter partes tenues & crassæ colore tingantur, nā faciliùs tenuis substātia quàm crassa cōmutatur, in urinis ueluti coronam quandam apparere necesse est. Visus autem est Actuarius huiusmodi coronam ex Hyppocrate desumere, qui sectione septima Aphorismorū ita hēt. Quibus in urinis, quæ resident biliosa, quæ uerò desuper sunt tenuia, acutum morbum significant. Sed in huius Aphorismi interpretatiōe Galenus apertè fatetur, nunquàm uidisse urinam, cuius quod residet biliosum esset, quod supernatat aqueum. Quare eos probat interpretes, qui aduerbio illo ἄνωθεν, non locum significari uolunt, sed tempus; ut dixerit Hyppocrates. Si urinarum sedimenta ab initio biliosa, postea tenuia fiant, acutum morbum significant. Non igitur existimemus, non omnia complexum esse Galenum, quæ ad urinæ notitiam necessaria uidebantur, quòd quædā prætermiserit ab alijs inuenta. Ita enim ipse quodam in loco scriptum reliquit, Vrinæ uerò densatæ ex eorum numero sunt, quæ ad obscuritatem tendunt, ueluti & alia huius libri multa, adeo ut in præsentiarum quoq; nugari poßint, quibus id placet. Nempe Hyppocrates in prognostico differētias urinarum omnes, quæ in acutis morbis fiunt, enarrans, nullam de densatis mentionem fecit.

Aphor. 32.

Cō.3. in li. por.

ſicuti neq; in Epidemijs, neq; in Aphoriſmis. At qui ta ,, lia quidem pronunciare audent (de quibus exquiſitam ,, notitiam habere non poſſumus, neq; ſi habuerimus, plus ,, aliquid ijs quæ ſcimus habemus) uerè autem commoda ,, non agnoſcunt, inæqualem habere ſuperficiem aiunt uri ,, nas denſas, eminentijs ſcilicet tùm paruis tùm albis, ue ,, luti capillis exaſperatas. Quæ omnia adſcribere uolu= ,, imus, ut ſtudioſos commoneſacerem, nihil quod utile ſit Galenum prætermiſiſſe, quàmuis multa Actuarius in medium afferat, quæ à Galeno prætermiſſa ſunt. Ad= hæc neq; conſonum eſt de pilis alijsq; quàplurimis, quæ in urinis nonnunquàm apparent, dicamus; quòd hæc propriam expoſtulent tractationem, eam ſcilicet, quæ de ijs affectibus eſt, in quibus ea cum urinis excernun= tur. Quamobrem continentibus cauſis finitis, eas quæ commutationis ſunt aggrediamur.

De cauſis commutationis. Caput. X.

COmmutationis cauſæ, quemadmodum in pulſibus Galenus conſtituit, aliæ ſunt naturales, aliæ non naturales, aliæ preternaturales. Naturales qui= dem quæcunq; earum, quæ generationis ſunt, naturalē ſtatum non permutant. Præternaturam uerò quæcunq; permutant in eum, qui præternaturam eſt; ſicut quæ permutant naturalem ſtatum, ſed nō in eum qui præter

naturam est. nec naturales nec præternaturã dicuntur. Has igitur causas singulatim eodem attingemus ordine, quo Galenus & pulsuum commutationis causas. Appo nemusq; capita quædam permutationum. Deinceps ad cõtinentes causas trasferemus, ut Galenus duobus libris postremis de causis pulsuum egit. Agam uerò quàm bre uißimè potero, haudquaquam repetens quæ dicta sunt in ijs quæ de pulsibus. Quòd facile unusquisq; poterit ea ad hunc locum, dum neceßitas postulat transferre.

De vrinis virorum & mulierum. Caput. XI.

VIri mulieribus urinas ferè habent longe coloratio res. Adhæc tenuiores, & paucioribus contẽtis constantes.

Hoc est caput commutationis urinarum, quæ proue nit ex sexu. Sed in continentes causas opus est transfer re, quod ut commodè fiat, necesse est ea subijcere, quæ de uirorum & mulierum temperatura demõstrauimus, quando in his pulsus expenderemus. Sunt quidem uiri mulieribus calidiores, quoniam uerò uirorum & mulie rum diuersa sunt uitæ instituta, nõ solùm calidiores cen sendi sunt, sed longè calidiores. Quamobrem quo calo ris copia uiri mulieres excedunt, eò & urinæ uirorum colore eas quæ mulierum sunt excedant oportet. Quòd uerò ex immodico calore, ac maximè cùm calori sicci-

tas coniuncta fuerit, tenuiores reddantur urinæ. & con tanta pauciora; ueluti ex imbecillo calore cui annexa sit humiditas ob crudorum humorum copiam craßiores & contenta maiora, ex ijs quæ prædiximus, planißimum factum opinor.

De temperaturarum vrinis. Cput. XII.

CAllidi *natura urinas habēt coloratiores, & tenuiores. Sedimētum exiguum est in urinis, uel suspē sum pro sedimento, uel nubecula. Frigidi urinas habent de colores tenuiores & cōtentis uacuas, nisi cru di cum urinis excernantur succi*

Ex *nimio calore, quòd supra modum concocto sanguine, copiosius genita flaua bile, urinæ maiorem susci piant colorem, euidentißimum est; atq; eadem ratione, tùm liquoris substantiam, tùm contenta ipsa imminui. Quare sæpißimè non residet quidpiam in urinis, sed pro sedimēto is humor q excernitur attenuatus in urinis pendet uel supernatat. Quemadmodum accidere etiam potest, ac eò maximè si multa fuerit caliditas, & quæ siccitatem sibi adsciuerit, ut nihil prorsus in urinis contineatur. sed color solùm augeatur.* In *ijs qui frigidæ sunt intemperaturæ, quòd ex imbecillo calore non perfectè concocto sanguine, rufæ bilis exigua generetur quātitas urinæ decolores fiunt.* A *hæc substantia tenues, & quæ*

nihil habent quod residet, quòd hæc omnia non minus quam coloris immutatio, sanguinis concoctionem imperfectam consequantur. Quòd si crudi humores, qui imperfecta concoctione proueniunt, sorte quadam cum urinis excernantur, contenta in urinis supra modum fient, sed nobis hæc non concoctionem, sed à concoctione uacuitatem ostendunt. De siccitate & humidiate nihil dictum est, quòd in urinis insignes ac notatione dignæ mutationes ex calore & frigore proueniant, ex humiditate & siccitate admodum exiguæ. Neq; opus erit de externis & aduentitijs temperaturis seorsum agere, quod hæ similiter natiuis, urinas commutent.

De ætatum vrinis. Caput. XIII.

PVeri urinas habent colore paululùm deficientes, substantia & cõtentis satis admodum abundantes. Iuuenes contra deficientes quidem tùm substantia tùm contentis, sed colore abundantes. Senes urinas reddunt albas tenues & contentis uacuas,

Non magno labore isthæc referre poteris ad continẽtes causas, si quæ à nobis prædicta sunt de ætatum temperaturis, memoria mandaueris. Pueri, si quod aliud naturale opus, concoctionem perfectißimè absoluunt, quòd non minus calidi sint quam humidi, Verum quem admodum humiditatis abundantia urinæ paululùm ab-

Ex Gal. lib. 1. de crisib. cap. 11.

ſunt à moderato colore, ita ex copia caloris plurimo in digentes alimento, ac etiam plusquàm oportet aſſumentes, quod admodum uoraces extent; adhæc quod unà uentriculi actio ſufficere non poßit augendo atq; alēdo; qua de re priusquam apprimè concoquatur alimentum, illud corpus ad ſe trahat; non paululùm, ſed admòdum ſatis urinæ ſubſtantia craſſæ, & cōtentorum plenæ red dantur, neceſſe eſt. Ex *quibus eorum intelligentiam cō ſequemur, quæ* Galenus *habet in eius ſententiæ interpretatione, quam in hūc modum ſcripſit* Hyppocrates, In *mulieribus & uiris urina nigra.* In *pueris aquoſa deterrima eſt. Cùm enim craſſa admodum ſecundum naturam pueris contingat urina; iure quæ in illis tenuis fit, tanquam eorum naturæ maximè contraria, exitioſißima eſt.* Non *ita in iuuenibus, eorum naturæ tenuis urina maximè contraria eſt; quare in ijs non hæc exitioſißima eſt, ſed nigra; quæ ſcilicet ſuapte natura talis eſt.* Pro*fectò* Iuuenes *quò pueris calore præſtant externo & aduentitio, eò coloratiores reddunt urinas; quæ ſic ſe habent ſubſtautia & contentis, quemadmodum de calidis temperaturis demonſtrauimus. Senes uerò qui tùm frigiditate tùm ſiccitate longißimè abſunt à pueris, urinas reddunt decolores, tenues, & contentis uacuas.* Quo*niam uerò ex coloris deſectu ſenes quā plura coaceruāt excrementa, quibus ait* Galenus *nonnullos deceptos ſenium humidum eſſe exiſtimaſſe, fit nonnunquam illis excrementis ſimul cum urinis deductis, tùm craſſas tum*

Com.2 Progn.

Lib.2.de temp.c.2.

cõtentis plenas eas apparere. Quæ inter iuuẽtutem & pueritiam ætas est, quòd moderato persusum humore calorem obtineant, urinas, tùm colore tùm substantia, tùm contentis moderatas habet. Quæ uerò inter iuuentutem & senectutem, nec prorsus iuuentuti similes reddet urinas, nec senectuti, sed medias, minimè tamẽ moderatas.

De vrinis per anni tempora. Caput. XIIII.

PEr *anni tempora urinæ sic habent. Medio uere urinæ sunt moderatæ. Itemq; medio autumno. Vergens autem uer in urinis auget colorem, substantiam & contenta diminuit, Ineunte æstate urinæ sunt coloratiores tenuiores, & quæ pauciora habent contenta. Autumni progressus cuncta diminuit, colorem, substantiam, & cõtenta. Ineunte hyeme fiunt urinæ decolores, tenuiores, & pauciora habentes contenta. Respondet autem initium ueris fini autumni. Illius finis initio huius. Aestatis itẽ principium suo. Et principium hyemis suo fini, Media æstas cum media hyeme, partim quidem cõuenit, partim uerò non. Conuenit quidem, quòd urinæ, tùm media hyeme. tùm media æstate tenuiores, & quæ pauciora poßideant contenta sunt. Non cõuenit, quòd color in urinis eò maior est æstate media, quò media hyeme minor. Atqui sicut per anni tempora pro uaria temperatura, sic per regiones & cœli status uariæ reddun-*

tur urinæ.

Quæ de urinis per anni tempora protulimus, omnia ad eorum temperiē referenda sunt eo modo, quo in pulsuum mutationibus fecimus, illud uerò animaduertere debemus, quod etiam in pulsibus factum est, ne quispiā controuersiam Galeno obijciat, hyberno tempore nō ex propria temperatura, sed per aliud quoddam, nēpe per antiparistasim, reuocato natiuo calore ad partes internas omnia naturæ opera ualde uehemēter administrari; quamobrem apprimè concoctæ per id tempus urinæ redduntur. Similiter ob somni longitudinem corporis repurgatis excrementis, in ipsis urinis multò copiosius, quā per æstatem sedimētum conspicitur. Quinimò tota ipsa urina per id tempus auctior multò fieri solet. Postremò mutationes urinarum, similiter ac per anni tempora, p regiones & cœli status cōtingunt, quòd ex his (auctore Galeno) nostra corpora ambiēti aeri, in calore, uel frigore, uel humiditate, uel siccitate, mutatiōes accedāt.

Ex cōmēt. Aphor. 13 sectio. 1.

Lib. 11. de morb. curaq. ca. 2.

De vrinis vtero gerentium. Caput. XV.

VTero gerentes nihilò uariant urinas, nisi secundum aliud, q, uentriculi actio, tùm appetentia, tùm concoctio utero gerentibus turbari soleat.

Tanta herclè est quorundam medicorum ignauia, atq; socordia, ut utero gerentes proprias quasdam arbi-

trentur urinas habere. Quæ enim cõtinens causa in urinis utero gerentibus, uelut in pulsibus usus mutatur? Profectò utero gerentibus, qui singulis mensibus uacuari consueuit, supprimitur sanguis. Quamobrem ex eo maximeq́; primis mensibus, quòd ad fœtus alioquin exigui nutritionem uniuersus non absumatur, ut plurimum turbari uentriculi actionem, tùm appetentiam, tùm cõcoctionem contingit. Quæ igitur aliena sunt assumẽtes, ac cruditatem patientes utero gerentes, urinas reddunt crudorum succorum plenas, quales omnibus, qui crudis succis abundant communes sunt. Iurarem ego commentum hoc ex Innominato auctore Auicennam accepisse, qui sedimentum à crudo humore distinguens: crudum inquit humorem, haudquaqnàm sibi cõtinuum permanere, sed diuidi in exiles ac minutas partes, ueluti arenulas. Deinceps explicat in bonis urinis primùm apparere nubeculam, mox suspensum, in fine postquam carminata est, ut habet interpres, subsidet in profundo. Si Auicennæ uerba inspexeris, eum ex his transcribentem agnosces.

De vrinis dormientiũ & vigilantiũ. Caput. XVI.

Somnus qui naturæ modum non excedit, urinas reddit colore, substantia, & contentis apprimè concoctas; si parùm excesserit, colorem auget, con-

tenta & substantiã diminuit. Si plurimùm, omnia à perfecta concoctione deficient. Vigiliæ moderatæ in urinis mutationem notatu dignam haudquaquàm gignunt. Eæ uerò quæ modum excedunt, sic se hebent, uelut & somnus qui immoderatus est.

De somno & uigilia, in ijs quæ de pulsibus transegimus, quibus uti poteris & in hoc loco. Ex somno ad partes internas reuocatur calor, pro conficiendo alimento. Quare optimè concoctiones per id tempus fiunt. Vrinæ igitur apprimè coctæ reddantur necesse est. Cùm uerò iam absoluta concoctione, quis amplius obdormit; initio calor intus detentus ulterius alimentum permutans; supra modum concoquit; deinceps cùm non amplius agat in alimentum, nec foras se ipsum efferat ociosus euadens, imbecillus redditur. Quare & initio colorem urinas augere necesse est, substantiam & contenta diminuere; Postea uelut in imbecillo calore urinæ prodibunt decolores tenues, & contentis uacuæ. Similiter in uigilijs immoderatis principiò calor auctior fit, deinceps languet, ac exoluitur. Quare à nobis prædictum est, uigilias immoderatas, ueluti immoderatus somnus, in urinis mutationes parere. Habitus corporis, tùm natiuos, tùm aduentitios omisimus, quòd suapte natura nullam in urinis inducunt mutationem.

De vrinis per exercitationẽ & ociũ. Caput. XVII.

EXercitatiões modicæ apprimè coctas reddunt urinas. Immodicæ principiò colorem augent, substantiam uerò contentaq; diminuunt. Deinde cùm nimium immodicæ sunt, non solùm substantiam & contenta diminuunt, uerùmetiam & colorem. Ocium urinas decolores gignit, ac crudorum succorum plenas ob idq; craßiores.

Exercitationes moderatæ natiuum calorem augent. Immodicæ exterum, & aduentitium. Quæ longiori tempore perseuerant, uires exoluunt. Ocio similiter languent uires. Quæ si didiceris, appositi capitis intelligentiam, ex ijs quæ in alijs dicta sunt, facilè cõsequeris.

De vrinis ex cibo. Cap. XVIII.

CIbus modicus exiguum in urinis gignit sedimentum. Largus copiosum. Tenuis prorsus nullum.

Quòd initio quilibet cibus uiribus officiat, quamuis plus minusuè; postea uerò cùm permutatus est, eas augeat; & non solùm plus ac minus, sed celeriùs ac tardiùs; in ijs quæ de pulsibus (ubi isthæc expendere necassariũ fuit) explicauimus, In urinis satis fueri

Ex Gal. lib. 1 de crisi. c. 12. & Cõ. 2. lib. progn.

ciborum

ciborum differentias, penes quantitatem solùm conside rare. Quòd urinas nō semper uidere est quemadmodum pulsus tangere. Cùm igitur sedimentum id est, quod ex uentriculo in iecur dilapsum eius refugit actionem, con sentaneum uidetur. cùm optimè concoctio fit, ex largo cibo, id copiosum esse, ex modico modicum, ex tenui nullum.

De vrinis, per animi affectus. Caput. XIX.

ANimi affectus leues, uel breues, nullam in uri nis mutationē efficiunt. Graues uel diuturni qua ratione calorem permutant, eadem urinas.

Animi affectus quidam sunt, qui calorem augere ui dentur, quòd ipsum acutiorem reddant; quidam calo rem diminuunt. Eædem igitur ex his prodibunt urinæ, quas ex nimio calore, & exiguo fieri sæpius à nobis dictum est.

De vrinis febriū, quas græci ephe meras uocant. Cap. XX.

VRinæ in febribus ephemeris, aut omninò simili ter sunt ijs; quæ secundum naturam; aut nō mul tùm à naturali statu recedunt.

Ex lib. 1. ar tis cura. ad Glau. ca. 2.

Febres ephemeræ, quæ in spiritibus accensæ sunt,

H

quas in urinis statuimus generationis causas, nihil, aut parum commutant. Nequè enim hæ febres obstructionem aliquam coniunctam habent, ueluti quæ in humoribus accensæ sunt; nequè ex humoribus fiunt, ad quos concoquendos natura conuertatur, oportet; solùm febris ratione (quæ abundantia in calore est) urinæ colore parum à naturali statu recedunt. Quòd si in ephemeris febribus ex bubone urinas albescere scripserit Galenus, contingere uidetur ex biliosi sanguinis ad inflammationis locū translatione. Cùm uerò facultas ipsa quēadmodum & sanitatis tempore à concoctionis munere minimè cesset; non minus inuadentibus ephemeris febribus, quàm per sanitatem concoctæ redduntur urinæ. Proprium enim & inseperabile harum febrium indicium esse Galenus ait; *urinæ concoctionem statim prima die apparentem, quam esse non obscuram idem Galenus auctor est, qui in febribus ephemeris, nequè crudam, neq; obscurè concoctam, uelut in febribus putridis, urinam apparere statim prima die scriptum reliquit.*

Lib. 1. ari. cura. ad Glau. ca. 3.

Lib. 1. de diff. febriū.

De vrinis febrium putridarum. Caput. XXI.

VRinæ in febribus putridis, quæ procedentibus ipsis adueniunt, totius morbi tempora docent. Quæ autem in principijs apparent, febris etiam speciem indicant. Tempora hunc in modum docent.

Ex Gal. lib. 1. artis cur. ad Glauc. cap. 7.

Quæ urinæ penitus crudæ sunt, principium indicant.
Quæ initium obtinent concoctionis, incrementum.
Quæ maximè concoctæ sunt, uigorem & inclinationẽ.
Speciẽ sic indicant. Vrinæ uel albæ & tenues, uel crassæ & turbidæ, uel rubræ per quotidianas febres reddun tur. R*ufæ uel subrufæ per tertianas. Variæ sed crudæ omnes per quartanas.*

Febres *putridæ ex ijs hmoribus, qui putrescunt, generantur.* Q*uoniã igitur humores principiò crudi sunt; deinceps concoquuntur; leuiter quidem dùm accrescit morbus, maximè uerò dùm uiget; postremò, ut in inclinatione, ita ad absolutionem concocti sunt, ut parum quid supersit concoquendum.* Necesse *est urinas quæ ex his humoribus secernuntur, principiò quidẽ crudas existere, in incremento parum concoctas, sicut maximè in uigore & inclinatione.* Q*uòd si Galenus febrium putridarum proprium ac inseparabile indicium constituerit urinæ cruditatem uel obscuram concoctionem.* Pri*mæ enim urinæ (ait) in putridarum febrium genere uel crudæ, uel obscurè concoctæ apparent.* N*on in principio obscuram in urinis apparentem concoctionem intelligere oportet; nã principium cruditatis signis idem præfiniuit; sed in principij fine incremento scilicet accedente. Simplicißimæ tertianæ febres, quæ non ultra tertium diem progrediuntur, sicut* G*alenus libro secundo de crisibus annotat, uel in prima die non principium solũ, sed incrementum etiam & uigorem attingunt.* Præte-

Ex Gal. lib. de totius motbi temporibus.

Lib. 1. de diff. febriũ.

Cap. 3.

rea cùm ex flaua bile, quæ aqueæ humiditati permiscetur, urinæ suum colorem suscipiant; per febres tertianas bile flaua supra modum abundãte, ea perfusa aquea humiditate, coloratiores reddi urinas consentaneum est; ac eo plùs uel minus, quò plus uel minus flaua bilis abũdauerit. Per febres uerò quotidianas, abundantibus uel crudis succis. uel ijs qui semicocti sunt, uel qui parum absunt à forma sanguinis (hæ enim tres sunt pituitosi humoris differentiæ) necesse est urinæ cùm albæ reddantur ex crudis semicoctis quæ succis; tenues quidẽ si unà cùm urinis succi illi non excernãtur, crassæ uerò & turbidæ, cùm, quòd nonnnnquàm accidit, excernuntur; tùm rubræ ex ijs qui parùm absunt à forma sanguinis. Per quartanas similiter abundante humore melancholico necesse est urinæ uariæ reddantur; uariæ inquam; quòd magis uel minus albæ sint; haud enim ex humore melancholico urinæ colorẽ suscipiunt, sed cum hic abundat, priuatione bilis flauæ ad albedinem uergunt. Neq; uarias intelligere possumus pro uarietate colorum, cum ex adustione flauæ bilis, ea quæ colore atra est gignitur; quòd ex atra bile ob flauæ adustionem, humore alioquin sæuißimo, haudquaquam fiãt quartanæ febres, quæ mitißimæ sunt. Quòd si fieri contendas; indicia, & maximè ex pulsibus accepta, quæ Galenus in medium affert, non ex atra bile febrem, sed ex humore melancholico describunt. Variæ igitur urinæ inuadentibus quartanis apparent, sed crudæ omnes; per crudas tenues

intelligens. Vnde libro ſecundo de criſibus quartanas ſebres ex urinis docet nos Galenus agnoſcere, ſi tenues & albæ, & aqueæ fuerint. Ac paulò infra quotidianis ſebribus in primis diebus tales adeſſe urinas ſcribit, quales quartanis incipientibus; quòd nonnunquàm in quotidianis ſebribus crudis ſuccis cum urinis excretis, non tenues profluant urinæ. ſed craſſæ & turbidæ. Sed de his libro, qui de prouidentia eſt, quem modo aggredimur, uberius dicemus.

Cap.4

Cap.5

FINIS SECVNDI

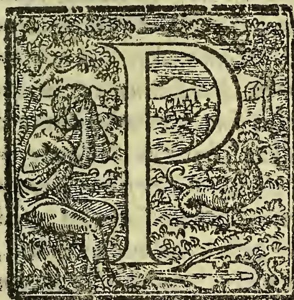
LIBRI.

Annotationes capitum eorũ, quæ continentur in libro de Prouidentia ex vrinis.

DE VRINIS LIBER TERTIVS.

QVI EX VRINIS PROVIDENTIAM EDOCET.

De Prouidentiæ ex vrinis poteſtate & vi. Cap. I.

ROVIDENTIA *quàm mirabilis utilitatis fructum medicis præbeat, nõ eſt hic locus ad dicẽdum oportunus*. Verùm *quæ hactenus de urinis à nobis dicta ſunt, ad prouidentiã dirigentes, qđ omnia huius cauſa tranſigerimus, de ea pro uiribus inſtitutum noſtrum eſt dicere*. Prouidentia *ex urinis non ita generalis eſt, uelut ea quæ ex pulſibus conſtat*. Nam (*ut inquit Actuarius*) *ſpiritus maximè qui in arterijs continentur,* Lib. de diſ. urin. cap. 7.

communionem habent cum omnibus corporis partibus, easq; peruadunt; humores deinceps, quibus uenæ refer tæ sunt. Equidem *inter facultates, quibus regitur animal, singularum partium affectibus ualdè uehementer facultas uitalis consentit; mox quæ naturalis est.* Postremò *minimeq; animalis. Cæterum multò facilius ex urinis quàm ex pulsibus prouidemus, quòd ea quæ de urinis est notitia, in promptu magis extet, quàm ea quæ de pulsibus.* Atqui *non inficias imus, modo exactè utraq; explorata fuerit, medicos certiùs ex pulsibus, quàm ex urinis prouidendi potestatem habere; ꝙ urinas multis modis labefactari contingat. Sed de prouidentia ex urinis agentes, ut certa quadam uia progrediamur, quid nobis ex urinis magis minusq; præcipuè indicetur, breuiter transigemus.* Quòd *ut commodè fiat, ab indiciorum diuisione auspicabimur,* Indicia *in uniuersum (uelu ti* Gelenus *instituit) uel ea sunt, quæ* Pathognomonica *græcis dicuntur; quòd unam uel alteram affectionem indicare habeant. uel* Aßidentia. *quæ & si interdum adsideant morbis, non penitus tamē necessaria sunt, quòd absq; his morbi constare possunt, uel* Postapparentia, *quæ quidem posterius apparent, non unà scilicet cum morbo inuadentia.* Hæc *autem adhuc trifariam diuidun tur, in ea scilicet, quæ salutis uel mortis indicia sunt; in ea quæ cruditatis uel concoctionis; & in ea quæ iudicato ria dicuntur.* Quamobrem *non sibi ipsi* Galenus *contra rius est, si indiciorum genera nonnunquàm tria nōnun-*

Cō.12.secū dæ sectiōis Aphorism.

quam quinq; fecerit: Similiter & nonnunquàm duo, indicijs quæ morbis aßident omißis, quòd fortuita ac minimè propria uideantur. Adhæc post apparentia indicia, eodem in loco duo fecit, alia scilicet propria, ut quæ cruditatis uel concoctionis sunt; alia communia, tam quæ salutis uel mortis. quàm quæ futuri iudicij indicia sunt. Neq; aliter libro tertio de crisibus partitus est, cùm illa diuisit in ea quæ morem morbi suapte natura ostendunt, in ea quæ futuram crisim; & in ea quæ iudicij non indicia solùm sunt, uerum etiam nonnunquàm & causæ. Quæ enim morem morbi ostēdunt, sunt mortis uel salutis indicia. Quæ futuram crisim, cruditatis uel cōcoctionis. Quæ iudicij indicia & causæ, iudicatoria. Sed ad rem propositam deueniamus. Ex urinis præcipuè maximèquè cruditas uel concoctio nobis indicatur; ea inquā quæ uenosi generis est; quòd urina, ut primo libro abundè demonstratum est, & eius concoctionis extat excrementum, quæ in uasis administratur. Medici nullam uiam commodiorē certioremq; ad concoctiones dignoscendas arbitrati sunt, quàm ea quæ ab excrementis petitur. Postulat enim neceßitas excrementa concoctionibus respondere, ut pro earum ratione uel iustam seruent qualitatem & quantitatem, uel multò recedant. Et quemadmodum nobis rectè ualentibus ad hunc modum res se habet, similiter & in morbis, qui ex humoribus geniti unam uel alteram partem malè afficiunt, ab excrementis humorum qui morbos effecerunt, concoctionis uel

Lib.1.de cris.ca.5.

Cap.4.

Ex Gal.cō. 2.in .1. lib. Epidem.

cruditatis indicia petenda sunt, idq; articulatim & distinctè ab illis scilicet, quæ sunt eius partis, quam obsident humores, qui morbos effecerunt. Equidem *si morbus aluum obsederit, ex alui excrementis crudi concoctiq; morbi petendæ sunt notæ: si iecur ac uniuersum uenosum genus ex urinis: si thoracem, ex sputis itemq; in alijs.* Rem *hanc perbellè nos admonet* Galenus *libro primo de crisibus inquiens.* Nunc *uerò hoc tantùm ostendisse sufficiat.* Co*ctionis quæ inspirandi instrumentis fit, sputa: eius uerò quæ in uenis, urinas, illius autem quæ in uentre, excrementa signa statuere oportet.* Et *in febribus omnibus quoniam uenosi generis passiones sunt (nam & arterias in hoc genere comprehendimus) ad urinas præcipuè attendere oportet; in ijs autem qui laterali morbo afficiuntur, primùm quidem sputa secundo loco urinas; quoniam is morbus omnino cum febribus iungitur.* In *passionibus autem uentris si sine febre fuerint sola excrementa inspicere oportet, si autem cum febre, etiam urinas. Sed ambiges num in omnibus febribus, tam putridis scilicet. quàm ephæmeris & becticis attentè urinæ inspiciendæ sunt?* Galenus *causam apponens. quare in febribus urinæ inspiciendæ, inquit quoniam uenosi generis passiones sunt, non minus autẽ ephemeræ & becticæ febres passiones sunt uenosi generis, quàm ex humoribus genitæ, nam & si primùm cordis affectio extet febris, est tamen deinceps totius corporis.* P*rofectò in febribus affecto corde non minus uenosum*

Cap. 7.

genus, quàm aliæ partes afficiuntur, quare non minus febres uenosi generis quàm aliarum partium affectiones sunt, sed cùm febres putridæ eæ sint, quæ ex humorum putredine fiunt, locus autem quo humores continentur genus uenosum est. speciatim febres ex humoribus accẽsas uenosi generis affectiones Galenus appellat. Vrinæ igitur attentè inspiciendæ sunt in omnibus febribus quæ ex humoribus accẽduntur, quoniam hæ speciatim uenosi generis affectiones sunt. Vnde libro quarto de tuenda ualetudine Galenus habet. De ijs quæ intra uenas sunt nullum planè, nec manifestiùs, nec euidentius signum habemus præter solam urinam, & paulò infrà. Vrina eorum tantum humorum qui in uasis cõtinẽtur nota est. Ex his recentiores quidam in medicos penè omnes inuecti sunt, qui singulos inuisentes ægrotos, urinas nunquã desinunt inspicere. Sed nos communem hanc consuetudinem tuentes rem propositam explicabimus. Non ambigendum est cruditatem & concoctionẽ uenosi generis nobis præcipuè urinas, tanquã propria excremẽta indicare; uerùm in alijs morbis, quòd partes quibus naturalis facultas præsidet rectè uel malè se habeant, non paululùm momenti obtinent ad præsagiendum. Vrinæ igitur in morbis, qui uel uentrem uel intestina fatigant, nõ usurpandæ sunt uelut indicia concoctionis uel cruditatis, sed quæ uel bonum uel malum non nihilò denotent, ut ad signa salutis uel mortis in hunc modum spectare uideantur. Hoc ex Galeno accepimus, qui libro tertio Epide- Com.2.

mion Hyppocratem exponens, qui agẽs de muliere quã torquebat Ileus, inter alia & urinarum meminit: annotat Galenus, cùm Ileus affectio sit intestinorum, cur urinas adiecerit Hyppocrates. Inquiens. Parua igitur ex urinis ubi bonæ sunt, ut ita habentes seruentur, est spes, non parua uerò in exitium uergentia, si malæ fuerint. Deinde Hyppocratis consuetudinem affert. Ita igitur consueuit Hyppo. ubi circa aliquod deputatorum respirationi organorum affectio surrit, urinas inspicere, nempe si habuerint secundum naturam ex solis respiratorijs instrumentis est periculum, si uerò & hæ prauæ appareant, perperã habere ostendunt & cibi instrumentum, quemadmodum & nunc. Quanquam uenter patiatur & ipsius affectio ex deiectionibus cognoscatur, tamen & urinarum meminit ut tenuium, quæ cruditatem succorum in uenis ostendunt. Sed de urinis quidem sis semper memor, ipsas inspiciens, & in uentris thoracisq; affectibus pulmonis & neruorum: ubi quidem si bonæ apparuerint, magnam præstant ad salutem inclinationem, si prauæ iuuant & ipsæ aliquid ad periculum ægrotantis. Sed hæc quæ postremò attulit Galenus cum ijs quæ de urinis in Ileo prædixit, pugnare uidentur; quòd scilicet ex bonis urinis paruam nos ad salutem concipimus spem, ex prauis non item, sed multo magis hominem periclitari. Profectò in morbis prauis, qualis erat ileus mulieris apud Disamenum, bonis urinis parũ fidere debemus; prauis uerò maius periculum nobis cõ-

firmatur. Sed in morbis salubribus ex bonis urinis cōtra magnam concipimus spem, ex prauis, quòd non prorsus affectio periculo uacet. Quanquàm igitur ex urinis præcipuè in febribus putridis, quæ uenosi generis affectiones sunt, concoctionis & cruditatis indicia petenda sunt; nihil tamen mali fuerit, & in alijs morbis ex urinis indicia petere, quòd ex his non nihilo emolumentū desumamus ad salutem uel mortem. Præterea nonnunquàm ex urinis iudicium præsagitur, ut inter iudicatoria indicia Galenus urinas quandoquè constituerit. Possunt etiam urinæ inter indicia pathognomonica recēseri, quòd ex urinis locorum per quos defluunt affectus nobis significetur. Quare libro primo de cris. annotat Cap.3. *Galenus; Hyppocratē in Aphorismis scripsisse urinas, quæ in morbis eueniunt locorum, per quos urinæ defluunt, In prognosticis autem, ut in acutis morbis contingentes cruditatis uel concoctionis notæ sunt. Vnde in fine illius tractationis, quàm Hyppocrates de urinis instituit, animaduertit Galenus ex industria adiectum esse. Ne decipiamur si ex affecta uesica, aliqua ex prædictis* Cō.2.Prog. *urinis prouenerit, ita enim non erit indicium totius, sed uesicæ tantum, quemadmodum uel renum, uel meatuum, uel pœnis: si ex his unam uel alteram partem affectam esse contingerit. Cœterum uulgares medici ex urinis non solùm de affectibus earum partium, quæ reddendæ urinæ accomodatæ sunt indicium facere uidentur. sed de omnibus affectibus quancunq; obsederint partem, uel*

caput, uel thoracem, uel aliquam aliam. Cum hi uerò Actuarium auctorem habere uideãtur (ut interim Arabes medicos missos faciamus) hoc ipsum accuratè à nobis considerandum est. Galenus commentario secundo
,, in librum Porrhetici, ubi auctor ille ait. Multoq; magis
,, si urina in sublime elata sit, & quæcunq; alia in ea sunt,
,, desipientia signa. ita ad uerbum scribit. Rursus & in
,, præsentia memoria tenere tyrones ipsos oportet, nul-
,, lum in urinis esse signum, quod delirium portendat.
,, Nempe hæc partium hœpatis & renum & uesicæ &
,, uasorum sanguinem continentium affectionem indicant.
,, Atq; uirtutis succos generãtis robur & imbecillitatem.
,, Affectionum uerò cerebri alia sunt tùm synthometa tum
,, signa, Non obscurè Galenus in hoc loco fassus est ex urinis nunquàm de alijs partibus iudicium faciendum. Quod ut rectè consequamur per se intelligendum est, nam fieri potest quandoq; per aliud ex urinis, de alijs partibus iudicemus. Hoc uerò non semper facere debemus, uelut in ijs quæ per se ex urinis iudicamus, sed quibusdam seruatis cõditionibus. Nequè rem hãc nos effin-

Com. 3. in lib. 3. Epi.

gimus, sed ex Galeno accepimus, qui ita etiam scriptum reliquit. Posterius quoniã ubi in aliis ægris dixit. Enæo
,, rema sublime. Statim ipsi intulit; delirauit, dementiã
,, consequi talia enæoremata indicans. Quãquàm in pro-
,, gnosticis omnia de urinis percurrẽs, nullam ex ipsis ad
,, dementiam fecit prænotionem. Videtur itaq; signum hoc per se nunquã indicare desipiẽtiã, sed interdum per

accidens commonstrare, quoniam flatuosius esse indicat enæorema. Conditionibus igitur illis seruatis, quæ aderant in uirgine illa, cuius historiam descripsit Hyppocrates, non alienum Galenus arbitratus est, enæorema sublime delirium portendere, ueluti simpliciter ex urinis ac suapte natura, neq; delirium, neq; aliqua alia affectio partium quæ ad urinæ generationē nihilò spectant. nobis indicari habet. Sed iam quod summatim transegimus, speciatim tractemus.

De prouidentia ex substātia liquoris vrinarum. Caput. II.

VRinæ quæ substantia moderatæ sunt, cōcoctionis uirtutem ostendunt. Quæ modum non seruant, tum tenues, tum crassæ, concoctionis uitium, ac tantum quidem quantum à modo recedunt, Sed tenues urinæ proprium habent cum ipsis nihil uacuari. Crassæ uerò crudorum succorum aliquid excerni. Quare nonnunquàm tenues urinæ nobis indicant uasorum, ex quibus urinæ profunduntur, non exiguam obstructionem, quod facilè discernere poteris urinarum quātitatem contemplando. Quæ enim tenues ac paucæ sunt ut plurimum obstructionem demonstrāt. Similiter crassæ nōnunquam naturæ demonstrant uim, quæ humorum copiam simul cum urinis excernit. Neq; laboriosum erit & hæc distinguere, nā urinæ quæ crassæ in principio apparēt,

cruditatem crudosuè humores cum urinis excerni indicabunt. Quæ uerò posterius ac præcedētibus tenuibus urinis, expellentis naturæ operam, atq; hæ quidem longè copiosiores existunt. Quamobrem ex talibus urinis morbi speranda solutio, quemadmodum de Archigenis

Cap.4.

seruo libro sexto Epidemion Hyppocrates exēplum affert, & pluribus exponit Galenus com.74. quartæ sectionis Apherismorum. Sed redeamus ad illud quod cōmuniter ab urinis tenuibus & craßis indicatur. Crassæ semper ostendunt illud cruditatis uitium, quod citra concoctionē est. Tenues nonnunquā quod citra, nonnunquā quod ultra concoctionem positum; nam uelut in ijs, quæ de causis prædictum est, tenues urinæ non semper fiunt

Ex Gal.cō. 2.Progno.

ab imbecillo calore, sed etiam à animio. Cùm igitur urinæ tennes crudum significent morbum, si longo maneant tempore, cōsentaneum est morbi longitudinem præsagire: Quare periculum imminet abolitionis, nisi facultas morbo resistens quàm maximè ualeat. Nam si uires minime ferre poterunt ad morbi uigorem usquè, necesse est cum totius animalis interitu occumbant. Si uerò uires tulerint, quod morbus concoctu difficilis sit, utpotè qui ex craßiore & frigidiore humore consistat, morbum per abscessum finitum iri ægro seruato indicabitur, Qui enim morbus ex craßis crudisq; succis genitus, concoctu facilis, non per abscessum, sed concoctione sensim soluitur, non diù perseuerantes tenues urinas habet; sed craßiores, & quæ multum sedimentum habent. Qui

uerò

uero non ſolùm concoctu difficilis eſt, uerùm etiam exi tioſus, ne in abſceſſum quidem ægro ſeruato finitur. Quæ omnia non abundè minus quàm doctè à Galeno *libro tertio de criſibus explicata ſunt, ad quem locum ſtudioſum lectorem dimittimus.* Nam *inſtitutum noſtrum eſt, ſolùm ex urinis prouidentiam edocere. Quare ſatis eſt annotaſſe tenues urinas cruditatem indicare; quare ex eis ſi diu perſeuerēt, uel morbi longitudinem præſagire eſt, uel mortem.* Concoctiones *(aiebat* Hyppocrates *) celeritatem iudicij & ſecuram ſanitatem oſtendunt; cruda uerò & incocta, & in malos abſceſſus cō uerſa, aut acriſias, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas.* Dixit *uerò* Hyppocrates *cruda & incocta quæcunq; ab ea, quæ in concoctione eſt mediocritate, uel tenuia uel craſſa, poſita ſunt.* Non *enim tenues urinæ ſolùm cruditatem oſtēdunt, ſed craſſæ etiā quæ ſcilicet non ſubſident. Quēadmodum* Galenus *cō mentario primo in librum tertium* Epidemion, *ubi* Hyp pocrates *principio craſſas non ſubſidentes urinas, quin ta die tenues* Hermocratem *minxiſſe narrat, in mediū deductis ijs quæ de tenuibus urinis in prognoſticis conſcripta ſunt, planum facere uidetur.* Habet *autem ita. Quare ſecundum alterum modum crudus eſſe morbus ſignificatur per tenues urinas, ſicuti & per craſſas ubi non ſubſident:* Nam *turbatæ quidem, ſed depoſitæ ſubſidentes concoctionis cuiuſdam initium oſtendunt, & ma ximè ubi citò ſubſideant. Quæ uerò nō ſubſident, præ*

Li.1. Epid. conſt.2.

,, *ter flatuosam turbationem, craßitiem incoctorum hu-*
,, *morum significant. Vrinæ igitur crassæ quæ non subsi-dent, tùm quoniam non minus quàm tenues cruditatem ostendunt, cùm perseuerant, uel longitudinem uel mortem præsagire habent; tùm etiam quoniam flatuum turbationem demonstrant, flatibus nempe unà cum calidioribus succis ad superiora eleuatis, capitis dolores, sicut & affectus alios quam plures capitis indicare habent. Queadmodum ea sententia protulit* Hyppocrates, *quæ*
Apho. 70.4. sectionis. ,, *habet. Quibus per febres urinæ turbidæ quales iumen-*
,, *torum, ijs capitis dolor uel adest, uel aderit; sed hoc nō*
,, *tanquam perpetuum accipiendum est; nam (sicut* Gal. *habet) turbida urina in uniuersum copiæ crudorum hu-*
In li. 1. Porrhet. cō. 1. *morum, uel coctorum, uel in flatum uersorum sympto-ma est, & non phrenitidis; equidem talis urinæ species phreniticis fieri potest, & non fieri; sicut & omnia illa symptomata, quæ neq; phrenitidi propria, neq; contraria sunt. Verum enimuerò cum de craßis urinis, quæ crassorum humorum cruditatē ostendunt, mentionē fecerimus, sunt autē hæ inter turbidas nēpe quæ propriè subiugales appellātur, operæpretium me facturum existimo, si iterum ad principium deducta oratione, de turbidis urinis ordine quodā dixerimus.* Gal. *lib.* 1. *de cris.*
Cap. 12 *tribus turbidarum urinarum constitutis differentijs, nempe quæ tenues minguntur deinde turbātur, quæ minguntur turbidæ turbidæq; manēt, & postremò quæ sufibdēt. Has oīum optimas cōstituit, ueluti priores peßimas, ac*

quæ inter has positæ sunt, medias. Sed ut eorum quæ Gal. habet, intelligentiã consequamur, ac controuersiã oēm, quæ in eius dictis uerborum potius quã rerum accidere posset, è medio tollamus, animaduertendum est, ꝙ lib. 1. de cris. de urinis tractationē instituens, quēadmodum de alui excrementis fecerat, principiò optimè concoctã urinã in ijs, qui supremum sanitatis gradum obtinent, considerandã proponit. Hanc uerò substantia mediocrē crassitiē habere cõstituit, nã (ut ait) quæ crassior uel tenuior est, imperfectã significat cõcoctionē; siquidē altera nondum in liquorē cõuersa est, altera adhuc cõturbatur. Cõprobauit autē hoc ex urinis, quæ tenues mictæ, uel tenues permanēt, uel paulòpost cõturbãtur; ambæ .n. concoctione uacant; quãuis inter se differãt, qd' altera nondum cõcoqui cœpit, altera uerò ex flatus permistione perturbationem quandam obtinet. Deinceps Gal. ut rem hanc planam faceret, tres turbidarum urinarum differentias apponit, quas à concoctis urinis abesse arbitratus est, sed alias plus alias minus. Nã quæ urina turbida mingitur, & paulòpost subsidet, nobis indicat parum quidpiam superesse inæqualis turbulentiæ & agitationis, quam sequitur concoctio, adeo ut non multum absit à concoctis urinis. Quæ uerò turbida mingitur ac manet turbida, quòd ingentem agitationem significet à concoctis urinis longius abest. Sed adhuc multò longius quæ tenuis mingitur & deinde turbatur, quòd non adhuc cœperit agitatio, sed paulopost futura sit.

Quemadmodum quæ tenuis mingitur & tenuis manet ad summum inconcocta est. Cœterum per agitationem ac inæqualem turbulentiam nos intelligere debemus nõ concoctionem, quæ est de morbo naturæ uictoria, sed pugnam illam quæ antecedit; in qua nititur natura morbum superare, ac morbus naturam; quod idem est ac si dicamus, nititur natura morbum concoquere, morbus uerò corrumpere, ac quod concoctioni maximè contrarium est; facere. Atq; in eandem sententiam Galenus deuenit de turbidis urinis agens lib.4.de tuenda ualetudin. Verùm in hoc loco perbellè turbidarum urinarum generalem notam constituit, separationem ipsius craßi à liquidiore, aut properè, aut tardè facta, aut omnino nulla. Nam si protinus fiat & quod subsidet optimũ fuerit, nobis ostenditur naturam longè superiorem esse succis, quos concoquit, ut non multò post de morbo subsequatur naturæ uictoria. Si uerò tardè subsideat, atq; similiter optimum fuerit, non citò sed temporis spacio naturam succos superaturam esse. Quòd si uel nulla fiat seperatio uel perperã cũ scilicet quod subsidet prauum extet, naturæ significatur imbecillitas, & quæ ad cõcoquẽdos succos ope aliqua indigeat. Quamobrem ex urinis turbidis quæ scilicet subsident, nobis exploratum est, quid nam de morbo præsagiendum sit. Ex ijs uerò quæ non subsident, ac multò magis quæ tenues mictæ turbantur, nihil habemus quòd certè præsagire ualeamus, nam hæ urinæ quandoquè cruditatem solùm indicant, quandoq;

prauæ ſunt. Sed ex alijs indicijs iſthæc diligens medicus diſtinguere poterit. Nam ſi benè ualens facultas aderit ex his urinis ſolùm morbi longitudo indicabitur, ſicut etiam extenuibus quæ tenues diu perſeuerant. Si uerò imbecillæ fuerint uires ægri, nunciabitur mors. Ita enim Galenus habet in interpretatione Apho.70.quartæ ſe-ctionis. Cùm inquit urinas turbidas alias diutiſſimè tur-bidas manere. Alias ſtatim craſſum facere ſedimentum, quas (inquit) breui morbũ ſolutum iri ſignificare; craſ-ſum ſedimentum illud intelligens, quod optimum eſt, & concoctionis extat nota. Quod enim tenue eſt, hoc eſt non habens corpulentiam, ſed ſubſimile, ut quis di-xerit, ſpumæ, quod ſcilicet Hyppo. album appellauit, propterea quod recipiat in ſe totum circũflui ſplẽdorẽ aeris, magis quã craſſum ex ſpiritu aereo permiſto tena ciũs ſemiconcocto humorum excremento generationem obtinens, prauum eſt, ac cruditatis potius quàm conco ctionis nota. Poſtremò alias apponit turbidas urinas, quæ non ſubſident, quas cum uirium robore longitudi-nem morbi, cum imbecillitate, mortem nunciare, ha-bet. In urinis igitur turbidis, quas ſubiugales dicimus, ad alia indicia animaduertere opus eſt, neq; ſemper ſi-cut uulgus medicorum facit, ex eis terreri; in hunc enim modum Galenus turbidas urinas non reſidentes, nõ nunquam prauas appellat; ſicut in Dromeadæ uxore, quas recenſet Hyppocrates turbidas urinas, Galenus prauas eſſe protulit, quòd uelut animaduertere uidetur,

Ex Gal. cõ. 2. progno.

Cõ. 3. in 1. lib. Epide.

unà cum his urinis mulier illa prauis quibusdam sympto matis afficiebatur.

De prouidentia ex coloribus liquo ris vrinarum. Caput. III.

NOn minus ex coloribus, qui in urinis apparent, quam ex substantia cõmuniter quidem est præsagire concoctionis uirtutem & uitium. Nam *is color qui optimus est, qualis uisitur in urinis eorum, qui supremum sanitatis gradum obtinent, nempe subrufus uel subflauus, concoctionis nota est.* Reliqui *uel imbecillam, uel penitus ablatam concoctionem indicant, uel supra modum progressam & pro concoctione exustionẽ quandam effectam esse.* Albæ *urinæ summam commutatricis facultatis imbecillitatem, & abolitionem ferè demonstrant, quare non parùm perniciosæ sunt,* Quòd *si non solùm albæ apparuerint urinæ, uerum etiam quàm celeriter profundantur, quod uitium læuitati intestinorum respondere uidetur, non solùm commutatricis facultatis, uerùm etiam & retentricis summam quandam imbecillitatem, ac ferè extinctionem indicant; sunt autẽ hæ multò prioribus deteriores, quòd quantò plures instrumentorum cuiusq; generis actiones & uires impeditæ fuerint, aut ex toto perierint, tantò deterior erit affectio.* An *uerò albæ urinæ obstructionis nota esse possint, tùm renum, tùm iecoris, uelut* Innominatus *auctor*

Ex Gal.lib. 1. de crisib. cap.12.

& Actuarius literarũ monimẽtis testatum reliquerunt, animaduersione dignum est. Aquea humiditas ex iecoris cauis ad gibbas defluit per angustas quasdam uias alimentum uehens ad uenam cauam. Deinceps à renibus trahitur, atq; à sanguine secreta per oblongos quosdam meatus in subiectam propellitur uesicam. Mirum mihi uideretur aqueam humiditatem libere per iecoris uenas defluere, ac non item biliosum succum, quòd non minus aquea humiditas tenuitate facilè uel maximè angustas permeet uias, quam biliosus succus alioquin paulô crassior caliditate & acrimonia. Similiter cum aquea humiditas ad renum spacium liberè defluxerit, biliosi succi quod tenuißimum est nihil mihi uidetur, quod morari poßit. Nam ut liberè fatear meatus illos ægriùs permeabit sincera aquea humiditas, quam calido acriq; humore perfusa. Quòd si quispiam nobis obijciat multorum, qui in obstructionem deuenerunt decolores urinas. Contenderim ego non ex obstructione tales urinas effectas esse, sed ex cõmutatricis facultatis imbecillitate; hæc enim cum imbecilla extat, fieri non potest quin crudi generentur succi, qui alioquin craßi & lenti facilè obstructiones pariunt. Meritò igitur Galenus albas urinas ad cruditatem retulit, ac nunquàm quod mihi in mentem uenerit ad renum uel iecoris obstructionem. Similiter & urinas illas, quæ tenuis & albi uini mistã quandam referunt formam, proximè ad crudam urinam accedere Gale. fassus est, quòd non quemadmo-

dum hæc nihil prorſus ruſæ bilis liquore perſundantur, quamuis admodum exiguo, ueluti paulò plus ſubpallidæ urinæ; ſubruſæ autem & ſubflauæ tantò quantò nobis indicari poteſt in optima ſanguinis generatione, nec deficiente calore, nec ſupra modum abundante, amarā bilem, tùm qualitate, cùm quantitate ſecundum naturā genitam eſſe. Hæc *quidem ex his urinis per ſe præſagire eſt.* Per *aliud uerò nonnunquàm ex albis urinis ſuturam præſagimus phrenitim.* Nam *eſto bilioſa ſebris, quæ ardens nuncupatur, hominem corripiat, ſi urinæ albæ profluxerint, neceſſe eſt bilioſi ſucci copiam, quæ in uaſis continetur. ad ſuperiores partes conuerti. Quamobrem ob ſucci bilioſi abundantiam, quæ cerebrum inuadit, ipſum phrenitide obſideri conſentaneum eſt.* Albæ *igitur urinæ non per ſe phrenitim nunciāt, quòd ita perpetuò ipſis apparentibus phrenitis uerēda eſſet, ſed per aliud utpotè in ſebre ardente, quum in animalis corpore ſupra modum abundat bilis. Quòd ſi phrenitis adſit ac tales reddantur urinæ, ut plurimum (ait* Innominatus *auctor) mortem prædicimus. nam difficile eſt, quin cerebri temperies omnino nō euertatur, cum bilis calidi acriſq; humoris tanto impetu opprimatur. Quam etiā ſententiam* Gal. *habet.* Neminē *(inquit) ſe uidiſſe phreniticum ſeruatum, in quo talis apparuiſſet urina.* Neq; *hoc loco prætermittere debemus, ſed ſi alibi prætermiſſum ſuerit ſemper inaudiendum eſſe uolumus.* Vrinas *albas non eandem uel in ſebribus omnibus, uel in rectè*

Ex Gal. cō. 72. 4. ſecti. Aphoriſ.

ualentibus, obtinere uim & potestatē. In febribus enim ex crudis humoribus non ita pernitiosæ sunt albæ urinæ, uelut in ea, quam ardentem diximus. Nobis uerò rectè ualentibus, ea scilicet quæ fieri potest ualetudine, albæ urinæ magis perniciosæ sunt in iuuenibus, quàm in pueris. Item in pueris pernitiosæ magis quàm in senibus. Quicquid enim perniciosum est, eò perniciosius redditur, quò ab eo quod secundum naturam est recesserit; ueluti quod bonum est, eò melius, quò ad id quod secundum naturam est accesserit. Profectò ex urinis rufis uel flauis in iuuenibus nihil mali præsagire poteris, quod sint eius ætatis hominibus propriæ. In pueris non item, ac multò magis in senibus. Nam cùm eæ urinæ à nimio calore, eoq; externo & aduētitio, qui acer & mordax est, fiant; facilè ex quauis leuißima causa iuuenibus is uel multò maior etiam comparatur calor. Pueris nō nisi ex uehementiori causa; quemadmodum senibus nō nisi ex uehementißima. Sed nōnunquàm accidit ut rufæ uel flauæ reddantur urinæ, uel quòd uniuersa bilis, uel maior quàm ex usu sit, unà cùm urinis effundatur; quemadmodū albas reddi diximus, si bilis in alias partes trāsferatur, & nō simul cùm urinis defluat: quod ueluti per icterum nonnunquàm fieri consueuit, uesica quæ bilem recipit. uel obstructis uel infirmis uasis, quæ ab ipsa exorta ora sua in iecur extendant, bilem trahere non potente, aut ad summum repleta ut uacuari non poßit, aut ob obstructionem, aut ob secretoriæ facultatis imbecilli-

Ex Gal. prognost.

tatem, ita etiam in icteri solutione, ac in multis alijs biliosis morbis, natura superuacua per urinas excernēte. Quamobrem rationabiliter Actuarius ex his urinis uel longè etiam coloratioribus familiaris icterum præuidit. Nam cum ille in ijs uersaretur, quæ qualitate & quantitate bilem augendi potestatem haberent, consonum uidebatur bilis copia mirum in modum adaucta, nō solum per urinas, sed per cutim etiam excretionem fieri debere. Sed ut colores omnes qui in urinis à flauo ad nigrū fiunt paucis complectamur, dicemus eos tantò deteriores esse quantò ad nigrum accesserint. Adeo ut nigram urinam omnium pessimam Galenus constituerit: Nam quemadmodum urinæ quæ à flauis ad nigras sunt, omnes à nimio calore gignuntur, eoq; magis minusq; exurente, ita nigræ ab eo qui penitus exustionem fecit: Ac eo magis si non solùm nigræ, sed paucæ etiam urinæ fuerint, quales contigisse scripsit Hyppocrates in febribus ardētibus tempestate tertia libri primi Epidemion: Nigræ quidem ut Galenus inquit, tanquàm deassato iam bilioso humore, paucæ uerò ob torrefactum omnem sanguinis humorem, tùm ex ardente febre, tùm ex iam cadaueratis extinctisq; urinæ deputatis instrumētis. Cæterum nō minus perniciosæ sunt, quæ nigræ fiunt urinæ ex immodico frigore. nā hæ penè extinctū indicāt calorē, sicut illæ proximè ad ignis naturā accedentē. Sed hæ urinæ quæ ex immodico frigore ad nigrum colorē peruenerunt, ex liuidis effectæ sunt, quare prauæ sunt & liuidæ

Lib.1.de pro uid. ex uri. cap.8.

Lib.1.de cris. ca. 12. & quāpluribus alijs in locis.

Cap.2.

urinæ, uelut & uirides, quòd proximè accedant ad nigras, quæ uel caloris exustionē, uel extinctionē indicāt, Praui igitur sunt oēs hi urinarum colores, ac eò deteriores quò ulterius nigrum uersus progrediuntur, quē admodum meliores, si res cōtra successerit. Sed oīa distinguere cōuenit, & quæ ad tēperaturas, ad ætates, ad anni tēpora, regiones, uitæ instituta, sexcētaq; alia spectāt; qd' ita cōmodius ac firmius præsagire poterimus: & ut unius exēplo reliqua facilè cōsequaris, si in hoīe qui desidem agit uitā coloratiores urinas inspexeris, eas magis herclè formidabis; quā si eas reddiderit, qui multis negotijs implicitus est. Deinceps illud nō prætermittamus nōnunquā urinas nigras profluere, qd' cùm ipsis, quēadmodum sæpißimè usu euenit in fine quartanæ febris, humor melācholicus excernatur, quas urinas haud quaquā prauas dixeris, sed potius cum maxima hoīs cōmoditate factas: has uerò urinas nihil necesse est præcedāt praui etiā illi colores, qui ex immodico frigore uel calore paßim in urinis fiunt. Quāobrē in mulieris austeræ historia quæ urinas minxit nigras, āiaduertit Gal. nigrum colorē difficile nihil fecisse, qd' suppreßio facta esset melāchollicorum muliebrium: & in eius mulieris historia, quæ à partu die secunda morbo correpta, tertia die urinas reddidit tenues & subnigras, ex subnigris urinis Gal. præter turbationē cū certamīe nihil mali præsagiri auctor est. Ex qbus quā maxima diligētia prouidētiæ adhibēda sit unicuiq; patere arbitror, qn̄ ex eadē uri-

Cō.3.1 lib. 3. Epidem.

Cō.3.1. lib. 1. Epidem.

na nonnunquàm animalis exitium, nonnunquàm ſalus nobis indicetur: ut nihil mirum ſit uulgares medicos, qui potius Theſſali oſcitantiam, quàm Galeni induſtriã ſequuntur, nihil minus, quàm prouidentiam in rei medicæ operibus profiteri. Sed de urinis rubris dicendum eſt, de quibus poſtulauit neceßitas, ut ſeorſum ab alijs ageremus. Harum urinarum generatione perſpecta nihil difficile erit præſagire. Equidẽ ſubrubræ urinæ præter cruditatem nihil mali ſignificant. Quare febres in quibus tales apparent urinæ longioris temporis ſunt, ſed omnis periculi expertes; cùm enim calor naturalis, quòd imbecillus eſt nõ exquiſitè concoctum generet ſanguinem, ſed ſero ſimilem, manifeſtum eſt quòd ad exquiſitam concoctionem febres tempore egeant. Quòd uerò ſine periculo ſint materiæ natura demonſtrat, quæ neq; tenuis eſt, neq; integrè craſſa, neq; acris aut putrida, ſed quæ paulò abeſt à ſanguinis forma. Quo in loco facere non poſſum quin Actuarium non admirer. qui aduerſus Hyppocratis & Galeni auctoritatem arbitratus eſt, huiuſcemodi urinas in ſenibus nonnunquam mortem præſagire, neq; eas intelligit quæ fiunt ex bili rubra flaua bile admodum exuſta: hæc enim maximè mortifera eſſet in ſenibus, quòd nõ niſi à uehementißima cauſa ſui ortus cauſam haberet. In iuuenibus uerò minus. quòd à leuiori cauſa fieri poteſt. Quemadmodum urinas ſubrubras quæ ab imbecillo calore oriuntur ſenibus quàm iuuenibus magis propriæ uidentur, ut in his quàm in illis

Ex Gal. cõ. 2. lib. prog-

Lib. 1. de p̃uid. ex uri. cap. 6.

longê periculosiores sint. Nisi dixerimus quod cùm ex crudo sanguine ortum ducant, qui tempore eget ut con coquatur, senes uerò concoctionis robore longè à iuuenibus uincantur, citius iuuenes quàm senes concoquere & ex ipsa dispositione melius se habere. Quamobrem cùm periculo uacent tales urinæ, ac ut cõcoquantur lon giori tempore egeant, magis longiori in senibus, minus in iuuenibus, adhuc multò minus in pueris. Apparent etiam hæ urinæ & sine febribus, quæ si modicè rubræ fuerint renum ostendunt affectionem, haud absimilem ei quæ iecoris est, per quam ex commutatricis facultatis imbecillitate excrementa aquæ in qua nuper mactata ca ro abluta fuerit, similia deijciuntur. Si impensè rubræ ac cruẽtæ, ea indicatur affectio in qua meatus illi per quos ex uena caua in renes urina ꝑcolatur, supra modum di latati fuerint, uel cum uulnerationem ac dilaceratione͂ perpeßi fuerint, quòd maximè contingit dum homo ne phritide torquetur.

De prouidentia ex ijs, quæ vrinæ li quori inhærent. Cap. IIII.

QVæ urinæ liquori propria ratione inhærent pri mo libro in sedimentum suspensum & nubecu lam diuisimus. Altero horum causas perscruta ti sumus. Reliquum est prouidentiam apponamus. Sedi mentum absolutißimæ peractæ concoctionis, tùm in se-

bribus, tùm in ijs, qui rectè ualent, exquisitum indiciū est. Sed ne præsagiendo decipiamur, sedimentū à crudo humore, qui nonnunquā cum urinis excretus in eis subsidet, distinguamus oportet. Crudus autē humor nōnunquā ob facultatis concoctricis uitium excernitur, nōnunquā facultate quātum in seipsa est, ritè concoquente, sed assumptis alimentis longè à mediocritate recedentibus, quod discernere poteris, si urina naturalē seruauerit colorē. Suspensum ac multò magis nubecula sæpissimè cōctionis defectum aliquē nobis indicant, nā quod apprimè cōcoctum est omni dissoluto flatu in urinis subsidet. Sed quis non admiretur Actuarium qui ex uarijs contentorum locis in urinæ liquore uarias nobis significari humani corporis affectas partes auctor est. Quid enim simile habet totius urinæ altitudo latitudouè cum humani corporis altitudine & latitudine, ut illæ ad has cōmodè referri poßint? Quæ est anus tam delira quæ ista dicat? Profectò delirantium somnia sunt, quæ uulgares medici in urinis conspiciunt, uterum, caput. manus, pedes, ac reliquas corporis partes: cùm .n. hi extent in omni opere medico uafri, ueteratores, maliciosi, ut in fronte peritiæ ostentatio sit, intus ignauiæ caligo, ne eius notitiæ, quæ de urinis est, penitus inscij uideantur, ex urinis præsagire mihi uidentur, non quæ urina præsagire potens est, uerùm quæ, uel æger, uel aliquis alius retulit, uel ita aperta sunt ut neminem lateant. Galenus igitur, ut ad propositam orationem conuertamur, mi-

Lib.1.de p̄uid.ex uri. cap.13.

nimè ex cōtentorum uarijs locis uarius humani corporis affectas partes præsagire uisus est; sed cōcoctionis tum defectum tum perfectionem. Præterea uelut ex sedimēto absolutè perfectam coniectamur concoctionem, ita etiam nonnunquàm, ex suspenso, atq; etiam ex nubecula. Nam quemadmodum, qui ex ocio & repletione crudis genitis humoribus febricitant, si sanitati restitui debeant, necesse est urinas reddant, in quibus plurimum subsideat, ita contra qui ex inedia & labore ob biliosos succos, dum soluitur morbus, uel minimum quid in urinis subsidet, uel pro sedimento suspensum, uel nubecula apparebit. Quinimò si celeriter admodum morbus moueatur, ut Galenus habet in interpretatione Apho. 71. quartæ sectionis, uel sola urinæ in colore & substātia mutatio futuræ iudicationis idonea sunt indicia, non semper igitur suspensum & nubecula, & quod magis est omnis generis cōtentorum priuatio concoctionis defectum arguit. Sed animaduertere oportet, quòd quēadmodum nōnunquā ex suspenso defectus cōcoctionis ostēditur, ac multò plus ex nubecula, ut ea urina optima existimāda sit, quæ sedimentum obtinet, minus òptima quo suspensum, adhæc multò minus quæ nubeculam. Ita dū calor præternaturā qđ maximè cōcoctioni cōtrariū est opatur pessima urina ea cēsenda est, q̄ tota cōspicitur nigra, ut neminē unquā Gal. seruatū uiderit ex ijs qui talē urinā minxerunt. Minus uerò pernitiosa, quæ id solū quod subsidet nigrū obtinet. Adhæc minus quæ Lib 1. de cris. cap. 12.

id ſolum quod in medio eſt, & multò minus quæ nubeculam, ex his enim maior uel minor caloris præter naturam actio nobis ſignificatur. Sed quando nigredinis mẽtionem fecimus, generatim de hoc colore ad præſagitiõis uim, idem ſubintelligere debemus in contentis, quod de eo in urinæ liquore prædictum eſt; ac ſimiliter de illis coloribus, qui ad nigredinẽ tum ex nimio calore, tum ex immodico frigore initium & uia quædam exiſtunt, Candidus color in contentis natiui caloris mediocritatem demonſtrat. Ruber ſimiliter eandẽ in cõtentis obtinet uim, quam & in urinæ liquore obtinere diximus. Reliqui caloris copiam eamq́; maiorem uel minorem oſtendunt.

Cõ.2.lib. Prognoſt.

Quamobrem (auctore Galeno) in febribus quæ ex crudis humoribus accenduntur contenta ad candidius uergere ſolẽt, in ijs quae ex biliofis ſuccis ad flauum colorem. Laeuitatem & aſperiratem cõtentorum, ſi memoria retinemus, quae de cauſis ſuperiore lib. diximus nõ minus probamus quã improbamus: nam quod bonum eſt contentum, ſi læuitatẽ aſſequutum fuerit, melius erit, ſi uerò aſperum ſit, minus bonum, nam ueluti hoc facultatis concoquentis imbecillitatem quampiam oſtendit, ita illud fortitudinem. Quòd uerò prauum eſt, læue factum deterius eſt, aſperum minus prauum. Nam prauum cũ caloris præternaturam opus ſit, ubi læue redditur eius maiorem indicat uim, quã ubi aſpernm, ac pro magnitudine partium inæqualium, quod aſperum eſt, maiorẽ uel minorẽ excedẽtis caloris uim nobis indicare poterit,

quae

quæ omnia ut facilè intelligantur, referenda sunt ad ea quæ de causis prædiximus. Eadem *ratione æqualitas & inæqualitas se habent, nam quod bonum est æquale existens, melius est, inæquale minus bonum. Quod prauum est contra æquale redditur deterius, inæquale minus prauũ. Quo in loco animaduertere debemus æqualitatem longè difficiliorẽ esse læuitate, ac maiorem indicare, uel natiui caloris, uel eius qui præternaturã est, uim & potestatem.* Nam *siue natiuus calor concoctionẽ fecerit, siue is qui præternaturam quod concoctioni contrarium est, sedimentum uel album uel nigrum, si læue & æquale fuerit maximum indicabit effectricis causæ robur, si læue & inæquale minus, adhuc minus si non læue. Quibus perspectis non laboriosum erit omnium differentiarum, quæ ex contentis acceptæ sunt uim & potestatem perpẽdere, nos uerò facillioris doctrinæ gratia differentias illas in medium deducemus, quibus candidum sedimentum cum ijs quæ substantiæ sunt & temporis implexum est, quòd ex his omnes alias facilè discas. Sedimentum candidum læue & æquale optimæ concoctionis nota est, & quemadmodum* Hyopo.*habet securitatem ac breuem fore morbum significat. Cãdidũ uerò læue & inæquale nõ nihilò nota est imbecillæ facultatis, quæ non potest ex æquo omni tempore concoquere. Ita enim in* Cleonactide, *quam* Hyppo.*refert urinam reddidisse, interdum quidem sedimentum habentem, interdum uerò non,* Galenus *ait tales urinas coctas & inco-*

Cõ.2.lib. Progno.

Cõ.3 i lib. 1.Epidem.

ctas alternis apparentes nobis indicare, alios humores concoqui, alios uerò incoctos permanere. & quemadmodum idem Hyppocrates *testatus est diuturniorem significat morbum, ac minorem securitatem.* Praeterea *candidum non laeue praecedenti deterius est, quòd magis imbecilla indicatur facultas. quae non solùm non potest continuam efficere concoctionem, sed ne unam quidem. Atqui cum candidum sedimentum minimè laeue fuerit, considerare oportet, an perpetuò non laeue appareat, uel per interualla, hoc enim quod nõ laeue est & inaequale minus prauum est, illud, quod non laeue & aequale longè deterius. Cùm enim perpetuò facultas à concoctione deficiat copia crassorum humorum indicatur, qui à natura extenuari non possunt. ueluti cum nõ perpetuo sed per quaedam interualla, paucos subesse crassos succos indicio est, quos citò natura euincet. Quamobrem hoc minus diuturnum significabit morbum; & minus periculosum, illud magis diuturnum & poriculosiorem. Atqui eadem ratione praesagire poterimus ex candido, tùm suspenso, tùm nubecula, quod non sine artificio admirabili quadam breuitate insinuans* Innominatus *auctor de cõtentorum cõplexione agens, aliàs suspẽsi meminit, aliàs nubeculae, aliàs sedimenti.* Id *uerò praetermittere noluimus, ꝗ ab ĩterprete haudquaquã aĩaduersũ uideremus.*

De prouidentia ex odore & quantitate vrinarum. Caput. V.

VRrinæ in corporibus ſanis genuinum ſeruantes odorẽ, quàm minimè fœtidæ, naturæ cõcoquẽtis uim oſtendunt. Fœtidæ uerò, uel cruditatem, uel eius quod cõcoquitur in alienas qualitates, unde praui ſucci originem ducunt, cõuerſionem. Similiter in ijs qui febribus afficiuntur fœtidæ urinæ nõ à natiuo calore ſuccos febres accendentes concoqui oſtẽdunt, ſed potius ab eo qui præternaturam eſt commutari. Quamobrem fœtidæ urinæ in ſanis corporibus momentaneam indicãt ſanitatem, futuramq; ægritudinem, idquè magis uel minus pro maioris uel minoris ratione. In ægris uitæ ſummum diſcrimen ac mortem. Sed ne præſagiendo decipiamur attẽtè animaduertere oportet, an ſimul cum urinis pus excernatur, uel aliud quod fœtidam reddens urinam, non ex eo extet quod febrem gignit. Similiter an fœdus odor ex poculentis uel œſculentis ortum duxerit. Vrinarum multitudo nobis rectè ualentibus, ut plurimum oſtendere ſolet poculentorum copiam, ac eorum omnium uſum, quæ urinam augere idonea ſunt, qualia extant quæ promptè ac facilè in humiditatem aqueam quæ urinæ materia eſt uertuntur: adhæc ea omnia quæ diuretica dicimus, hæc enim nõ in aqueam uertuntur humiditatem, ſed acria uehementerquè calida & ſicca ſanguinem diſcindendo à craßioribus partibus aqueas ſecernunt, quas poſtmodum trahentes renes, urinæ augendæ non parùm conducunt. Indicat etiam urinæ copia non minus facultatis cõmutatricis imbecillitatem quam

retentricis lãguorem, ut affectum illum præsagire possis, qui diabetis nuncupatur. In *febribus multæ urinæ, quæ scilicet quod bibitum est superant, nonnunquã naturæ ritè operantis uim ostendunt, quæ scilicet unà cum urinis quicquid noxium est expellit, uelut in iudicio fieri consueuit.* Nonnunquam *quòd natura irritata expellere cogatur.* Quãplures *enim uacuationes fiunt naturæ ratione, quæ à morbis liberant: uelut & aliæ nonnullæ ratione symptomatis prauæ omnes.* Has *uerò discernere poteris, ueluti multis in locis edocet, si ad concoctionem mentẽ adhibueris, nam concoctionibus non præ*

Cõ.3.in lib.1. Epid. *cedentibus nihil commodè excerni potest. Sed de urinis propriè* Hyppocratem *audias ita loquentem. Vrinæ autem multæ quidem, sed quæ exibant non ex ingestis potibus, sed multùm excedebant. Vrinarum uerò exeuntium multa quædam erat malitia; neq; enim crassities, neq; concoctio, neq; purgatio bona.* Nempe *in mulis p uesicam purgationes bonæ factæ; bonum futurum, plurimis uerò colliquationem ostendunt, turbationemq;, & dolores, & diuturnitates, & acrisias.* Paucæ *urinæ (ut summatim dicamus) uel quæ humiditatem aqueam absumunt, exiguamq; reddunt, qualia cùm uaria sint, ex alijs indicijs, eorum notitia petenda est, uel uasorum p quæ urinæ defluunt, obstructionem nobis indicant. Cæterũ cùm hæc uasa uel suapte natura obstructionẽ patiuntur, uel ex crassis humoribus qui unà cũ urinis excernuntur, alterum ab altero urinarum tenuitate & crassitie facilè*

discernere poteris. Quæ enim urinæ sunt paucæ & tenues, quòd per angusta uasa percolentur indicio sunt. Quæ uerò paucæ & crassæ, quòd ob humorum crassitiem, qui simul cùm urinis expurgantur, ægrè permeent. Quare Hyppocrates à crassis & paucis urinis in febribus, si tenues & multæ reddantur, prodesse scriptum reliquit, quod (ut Galenus annotat) post quam succorum maior pars uacuata fuerit, ac reliqui concocti sunt, urinæ prioribus multò tenuiores excernantur oportet, similiter multæ, nam prius fuerant retentæ, quòd præ crassitie ægrè permearent. Nequè alia causa est ueluti etiam Galenus refert, quare in febre ardente, quæ spuria est ex salsa pituita genita, inter alia symptomata urinæ defectus adijcitur. Cùm uerò aquea humiditas nõ nunquam ex uasis urinarijs ad aluum transferatur, quo tempore copiosa fit alui excretio, paucis redditis urinis, si præter rationem simul supprimatur aluus, urinæq; retineantur, præsenserisquè morbum propè iudicationem esse, futurum rigorem & sudorem rationabiliter præsagire poterimus. Aquea enim humiditas ubi redundauerit, uel per uentrem, uel per urinas, uel per sudores, ut uacuetur necesse est.

Apho.69. 4.lectio.

Cõ.3. 1 lib. de rõe uic. morb.acu.

Ex Gal. li.3 de cris. ca. ult. & cõ.1 in lib.6. Epidem.

De Prouidentia ex vrinis pinguibus & Syntecticis. Caput. VI.

EX oleagineis urinis, quæ oleum tãtum colore & substãtia referunt, quid nã præsagire est, ex ijs quæ de prouidentia ex coloribus & ex substãtia transegimus palàm factum est. Quare in eas quæ pingues sunt orationem traducam. Hæ communiter adipem liquari nobis ostendunt. Sed cùm nònunquam accidat totius corporis liquari adipem, nonnunquam eum, qui renum est. Distinguere nos poterimus ex celeritate et tarditate exitus adipis unà cùm urinis. Adeps enim totius corporis dum liquatur fieri non potest, ut simul cum urinis excernatur, nisi in proximas recipiatur uenas, & ex illis in eas quæ continuæ sunt, indequè in alias atq; alias, quoad longo itinere in renes perueniat. Quare nõ nisi sensim & tardè exirè poterit. Adeps uerò qui renum est, tùm celerrimè, tùm confertim exit. quòd nihil opus sit multas permeet uias. Quam rem nobis Hyppocratem indicasse uoce illa orationi adiecta καὶ ἀθρόα auctor est diligentissimus interpres Galenus. Cùm.n.hac uoce tùm loci tùm temporis breuitas significetur, pro tẽporis breuitate in hoc loco ab Hyp.usurpari hẽt, ut hac græca uoce nihil aliud significetur. quã qd', Nos repẽte & uniuersim dicimus, uelut etiã & Hyp. usurpasse uocẽ hãc Aphor.18.sectio.2.& Platonẽ in doloris reddẽda rõne idem Gal.confirmat. Quãdo igitur renum adipẽ liquari nobis cõpertum fuerit, renum calidum præsagiemus affectum. Quãdo eum qui totius corporis est, calidũ affectum totius corporis. qui nõ alius esse potest, quã fe-

Apho.35. 7.sectio.

Lib.1 de sympto. causis. c. 6.

bris, atq; ea speciatim quam Galenus ab effectu colliquantem appellat, quæ non nisi ardentißima est. Neq; inficias ibimus nos distinguere posse inter liquationis principium, incrementum, & uigorem, non quemadmodum Innominatus auctor & Actuarius fecerunt, sed ex ipsis urinis, quæ in liquationis principio exiguum habent quod ipsis insidet pingue. Deinceps augetur. Postremò maximè uiget. Cæterum liquātes febres, si prorogātur carneā substantiā inuadunt, ac prius quā in tabidas febres cōuertātur, fieri potest ut quæ liquatur carnea substātia simul cum urinis affluat, fiātq; urinæ quas syntecticas diximus. Ex his uerò urinis nō adipē liquari, sed carneā substantiā, quod longè grauius est, nobis indicatur. Pingues.n.urinæ, uel deiectiones prauæ sunt, syntecticæ non prauæ solùm sed mortiferæ, & quæ (ut Gal.inquit) tempus nō perferunt, quòd scilicet intelligere oportet in febribus liquātibus. quæ malignæ sunt, quales extāt pestilētes de quibus agitur. Nā quæ nō sunt malignæ diuturniores sunt, & quæ, nisi prius medicorū inscitia moriantur ægri, in tabidas abeunt. Equidē syntectica excremēta. ut idē Gal. auctor est febris pestilentis inseperabile symptoma sunt, nō tamē proprium, quòd quàmplures sint liquātes febres; quæ nō sunt pestilētes. Sed animaduersione dignum est, qđ cum liquātes febres in tabidas abierunt, nō amplius syntectica excrementa apparent, uel deiectiones uel urinæ, etenim cùm iā exiccatæ ac duræ effectæ sint carnes, quod liquatur non am-

Cō.3. i lib. 3. Epidem.

plius in uentrem defluit uel in urinaria uasa; sed uaporis uice digeritur. Quod Galenus non minus commodo quã bello exemplo explicat. Carnes quæ molles sunt, ac adipe refertæ dum in craticulis torrentur, ab eis plurimùm quod liquatur defluit, largiterq; in prunas decidit. Quæ uerò exiccatæ sunt ac prædura nihil utiq; ab eis defluere uidetur, & si par sit prunarum subdita copia. Quæ omnia fusius annotauimus, ut admoneremus quòd ubi syntecticæ redduntur urinæ, deinceps non amplius tales apparent, non semper quidpiam melius nobis indicatur, sed sæpenumero deterius multò: nam quid profectò boni accidere potest, dum non praua solum, sed mortifera præcesserunt indicia? sed solent alia in urinis hoc tẽpore apparere de quibus deinceps dicemus.

Lib.10. method.med. cap.ulti.

De Prouidentia ex sedimentis quæ præternaturam sunt. Caput. VII.

PVltaceum sedimentum, uel ardentißimas febres ostendit, uel tabidas carnosum genus liquantes. Est enim (ut Galenus habet) duarum affectionũ indicium, uel grandis liquationis, uel caliditatis æstuosæ, quæ sanguinem adurit. Grandem uerò liquationem intelligere uidetur eam quæ est carnosi generis, nam urinam oleagineam in eodem loco simpliciter colliquatiõis

Lib.1.de cris.ca.12.

signum constituit. Profectò sedimentum hoc pernicio-sum est, sed non semper mortiferum, quandoq; enim morbi lõgitudinem significat, quòd Hyppocrates ea sen tentia fatetur, quæ habet. Quibus febrientibus in uri-nis pultacea fiunt sedimenta longam significant ægrota-tionem. Causam apponit Galenus, quare omnes qui ser uati sunt pultaceo in urinis facto sedimento longo morbo laborarũt, quòd affectio in qua talis urina prouenit mul tam postulet concoctionem. Opinor ego, quàmuis Ga-lanus non apertè explicarit: pultaceum sedimentum, quod grandem indicat colliquationem, quemadmodum syntecticæ urinæ, non solum prauum esse, sed mortife-rum: illud uerò quod caliditatem æstuosam sanguinem adurentem prauum, ut si superuixerit æger diu ægrota re necessarium sit, quòd affectio multa indigeat cõcoctio ne. Is enim sanguis qui exustus ex flammeo febris ardo-re in atræ bilis succi naturam propemodum uersus est fieri nequit, ut non nisi longo tempore corrigatur. Quã obrem Silenus qui pultaceum minxit ob colliquantem fe brem, eamq; tabidam, citò obijt. Is qui in orto Dealcis decumbebat ob ardentißimam febrem sanguinem exurẽ tem longo morbo afflictus, seruatus est. Quibus ægris (ut Galenus annotat) nobis Hyppocrates indicauit Pul taceum sedimentum, in ijs qui seruandi sunt longum si-gnificare morbum, in ijs qui ad exitium ægrotant mor-bum citò interimentem. Deinceps sedimentum est lami neum & surfureum, quæ nisi ex malè affecta uesica pro

Apho.32. 7. sectio.

Cõ.3. i lib. 1. Epid.

Cõ.1. i lib. 3. Epidem.

ficiscantur longè deteriora sunt pultaceo. Indicant *enim flammeam febris caliditatem partes solidas consumentē, quòd tam squamæ, quam quæ extant surfuris instar ex uasorum substantia sunt: & cùm hæc craßiora sint tenuiora illa, non ambigendum est ex craßioribus maiorē indicari partium solidarum offensam, quàm ex tenuioribus.* Neq; *prætermittendum est surfureum sedimentum nonnunquàm non uasorum liquationem significare, sed sanguinis nimiam exustionem, cùm scilicet sanguis qui in uasis continetur caloris seruore & uehementia, eorũ quæ friguntur exemplo, comburitur. Sed cùm hæc ex affecta uesica proficiscuntur, uel ipsius indicant ulcerationem, ut quæ laminea sunt, uel scabiem, ut quæ surfurea.* Equidem *laminea uesicæ ulcerationem significare* Hyppocrates *scriptum reliquit* Aphorismo *octuagesimo primo, quartæ sectionis, surfurea uesicæ scabiem* Aphorismo *septuagesimo septimo eiusdem sectionis.*

Apho. 77. 4. sectio. Facilè *autem distinguere poteris, an ex uasis, an ex uesica laminea & surfurea prouenerint, quòd ubi à uesica, nihil prohibet concoctam esse urinam, ubi à uasis concoctam esse fieri nequit.* Quod *annotat* Galenus Hyppocratem *significasse inquiens.* Quibus *cum urina crassa surfurea quædam unà exeunt, his uesica scabie laborat: per crassam enim urinam mediocriter constantē cōpactamq; intelligit.* Sed *possumus ex* Galeno *etiam hæc alio modo inter se distinguere, an scilicet per morbos, quales sunt febres ardentes appareant, an sine febribus,*

uel cum ijs quæ ex acutis morbis non sunt. In febribus.n. ardentibus fieri non potest, ut aliunde proficiscantur, quàm ex uasis, uel ex ipsorum consumptione, uel sanguinis adustione. Quamobrem Hyppocrates in Prognosticis ex his sedimentis non præsagitur, quemadmodum in Aphorismis uesicæ affectus, quòd de urinis agat quæ contingunt in morbis acutis. Et similiter Galenus libro primo de crisibus de urinis agens, ut ex eis uel cõcoctio, uel quod cõcoctioni contrarium est indicari habet. Neq; etiam Hyppocrates in prognosticis meminit orobei sedimẽti, quòd ex hoc (ueluti Galenus annotat) nihil aliud præsagire est, quàm uel renum uel iecoris inflammationem, ex qua uel qui in iecore, uel qui in renibus extat exuritur sanguis. Vel si exactè exiguæ quædã carunculæ cum urinis excernãtur. ostendẽt (auctore Hyppocrate) renum exulcerationem. Distinguntur.n. sicut Gal. animaduertit ulcera renũ ab ijs quæ sunt uesicæ ex proprietate essentiæ partis excretæ, adeo ut quæ lamarum speciẽ referãt in uesica ulcus esse ostendant, quæ carunculis similia sunt in renibus. Quæ uerò carnẽ nõ repræsentant, sed potius iecoris essentiæ proprietatem in ipso iecore ulcus esse indicant. Huiuscemodi autem est subsidentia quã postremã cruentã frustulosam Innominatus auctor constituit. Et miror ego qui fieri poßit iecore ulcerato, ut simul cum urinis excernantur, quæ iecoris essentiæ proprietatẽ referunt, nõ necessario hoĩem moriturum esse Innominatus auctor existimarit. Inquit enim.

Cõ. Apho: 76.4. sect.

Lib. 2. de locis affec.

Quæ ut plurimùm pertendunt mortem infirmis, aut si superuixerint hydropem. Hæc *enim quis rectè dixerit accidere, cùm non iecoris partes cum urinis excernuntur. sed ea quæ erui speciem referunt, uel si magis propriè loquamur sandaracæ, ex crasso sanguine in iecore assato & torrefacto, nam hæc subsidentia cùm maximã iecoris inflammationem demonstret, ut plurimùm mortem indicat, uel hydropem, quòd homine à morte seruato iecore ex affectus magnitudine mirum in modũ imbecillo reddito hydropis periculũ rationabiliter imineat.*

De Prouidentia ex spuma & bullis in vrinis. Caput. VIII.

Ex Gal. li. 1 de cris. c. 11 & cõ. 2. lib. Prognost.

DE *spumæ & bullarum generatione abundè diximus libro superiori, nunc consentaneum uidetur ut prouidentiam apponamus.* Non *ex urinis spumosis solùm, uerùm etiam ex deiectionibus, & ex sputis, uel colliquationem corporis ex immoderato calore præsagire est, uel inæqualem quampiam perturbationẽ ex aereo spiritu.* Et *speciatim de urinis, commentariò tertiò libri* Porrheticorum*, ubi auctor ex urinarum excretionibus conuulsionem significari ait uel spumosis uel purulentis, ut uariè scribitur.* Contendit Galenus *meliorem scripturam esse, quæ habet excretiones urinarum spumosas.* Nam *ex purulentis propriè uel impropriè acceptis nunquam conuulsionis periculum imminet.*

Deinde adijcit ſpumoſæ uerò ſiue ob colliquationem, ſiue ob perturbationem quandam flatuoſumq́; ſpiritum exoriantur, ſuſpectæ utrcq́; modo ad conuulſionem exiſtunt. Ex quibus Galenus non conſultò, ſed quaſi aliud agens demõſtrat ſpumoſas urinas, uel corporis liquationem, uel inæqualem quandam perturbationem ex aereo ſpiritu indicare. Atqui non difficile erit hæc inter ſe diſtinguere, tũ ex colore, tũ ex uarijs ſymptomatis, quæ ſimul cum urinis ſpumoſis eueniunt, haud enim prædices ex flaua uel uiridi ſpuma ex aereo ſpiritu perturbationem, neq́; ex candicante in febribus maximè ex crudis humoribus genitis, corporis liquationem. Generantur enim flatus, ubi qui crudi ſunt humores in uaporem ab imbecillo calore reſoluuntur. Nam quemadmodum abſolutum frigus, quòd nihilò extenuare conficere, aut diſſoluere ualeat crudos humores, uaporem haudquaquàm excitat. Ita uehemens calor magna ex parte uincens ea quæ compræhendit, plusquam pro uaporis ortu crudos ſuccos extenuat. Is uerò qui in eos agens parùm ualidus fuerit, ut ſi eos quodammodo diſſoluat, non tamen conficiat, flatus in cauſa eſt. Quamobrem ueluti ſpumoſæ urinæ, quæ corporis liquationem indicant pnicioſæ exiſtunt, non ita quæ inæqualem perturbationem ex aereo ſpiritu. Ex his enim urinis nobis indicatur morbi longitudo. Nec ſolùm in febribus ex crudis humoribus ſpumoſæ fiunt urinæ, ac inter ſpumam bullæ excitantur, uerumetiam in renum affectu, ſed nõ minus ob

Ex Gal.li.3 d ſympth. cauſ.ca. 11.

eandem causam affectus longitudinem præsagire est, queadmodum Hyppocrates *in* Aphorismo *illo scriptum*
Apho.34. 7. sectio. *reliquit*. Q*uibus in urinis bullæ innatant, nephritim & longam fore ægrotationem significant*. Hyppocrates.*n. in* Aphorismis *urinas scripsit locorum per quos ipsæ defluunt*. H*æc igitur ex spuma in urina apparēte & ex bullis præsagire est, non quæ uulgares medici non phisica constantiquè ratione, sed superstitiosè atquè aniliter in medium afferunt, quorum omnium* A*ctuarius auctor extitisse uidetur*. S*ed cōtendent hi ex spumosis urinis capitis affectionem indicari, atq; (ut aiunt) capitis*
Apho.30. 7. sectio. *defluxum, mihiquè obijcient* Hyppocratèm, *qui ita in* Aphorismis *scriptum reliquit*. Q*uibus per diarrhæas spumosa sunt alui excrementa, his à capite hæc defluunt*. Q*uo modo igitur spumosa alui excrementa à capite defluxum ostendunt, ita & spumosæ urinæ*. G*alenus* Hyppocratis *auctoritate omissa ipsa re & ratione ueritatem exquirit*. A*luiquè excrementa non solùm spumosa fieri asseuerat ab aereo humore à capite in uentrē defluente, sed interdum uasis quæ in uentrem pertinēt, talem profundentibus humorem, uelut etiam & in ipso uentre ortum habere potest, quod idem de spumosis urinis dicendum est*. P*ræterea diligentißimè rem istam perpendentes reperiemus ex aereo humore spumosas deiectiones facilè effici posse, non ita spumosas urinas quòd aptius aereus humor ex capite decidens in uentrem simul cum alui excrementis per intestina excernatur,*

quàm cum urinis per urinaria uasa. Quid enim à ratione magis alienum existimari potest, quèm eum humorem. qui liberé ac nullo labore per aluum excerni poßit in renum uentres uel in ureteras peruenire, ac inde cum urinis propelli? Sed fortaßis frustra conor opinionem hanc tam penitus insitam tam uetustam ex uulgarium medicorum animis euellere. Quemadmodum & ea etiam quæ de coronis est, quæ omnes ferè oppleuit. Profectò neq; Actuarius præsagitur, ex ea corona, quæ adumbrata quædam linea est, ea enim solùm introduxit, ut ex bullis præsagiretur cum in illa apparent. Sed quis nõ uidet quam ridiculum sit ex adumbrata quadam linea præsagire quæ in matulis, uelut in omni alio simili uasculo non ex urinis solùm; sed similibus cœteris liquoribus necessariò effici habet. Eam uerò coronam quæ superficies liquoris ipsius urinæ est, quam Actuarius ex Hyppocrate accepisse demonstrauimus. iam ex Galeni auctoritate repudiauimus. Quare (mea sententia) coronæ ab urinis penitus explodendæ sunt.

Quomodo ad aliarum partiũ affectus vrinas transferamus. Caput. IX.

Postquàm uniuscuiusquè urinæ, quam in præsagitione obtinet uim & potestatem edocuimus. Reliquum esset uniuscuiusquè affectus peculiares,

urinas tradere. Duplex enim est hæc contemplationis pars, uelut ea quæ de præsagitione ex pulsibus. Verùm cùm ex pulsibus uitalis facultas, quomodo se habeat indicetur, ex urinis naturalis, ac singulis animalis partibus consentiat maximè uitalis facultas, cõsentaneum est pro earum partium affectibus uarios gigni pulsus, nam alijs partibus aliter consentit, & eisdem non semper eodem modo, sed pro affectuum uarietate. Non similiter necessarium est pro uarijs affectibus, qui singulis animalis partibus accidere possunt uarias fieri urinas, cùm singulis animalis partibus parùm naturalis facultas consentiat. Quamobrem quæcunq; partes malè affectæ unà secum afficiunt & eas quibus naturalis facultas præsidet non exiguum sed maximum affectum indicant, ac multò magis cùm earum partium affectus fuerit, quibus multò minus naturalis facultas consenserit. Etenim si ex iecoris calida intemperie rufæ fiant urinæ, & eodem modo ex calida intemperie earum partium, quæ ad sanguinis procreationem nullam præstant operam, poterimus nos nihil hæsitantes multò maiorem præsagire harum partium calidam intemperiem, quam earum quæ procreando sanguini consecratæ sunt, nam facilè his affectis partibus naturalis facultas offenditur, alijs uerò nõ nisi magna fuerit affectio. Adhæc partes quæcunq; ab ijs quibus præsidet naturalis potestas longiùs absunt, cũ quibus scilicet multò minus naturalis potestas consentit, multò maiorẽ affectum indicant, cùm urinã permutãt,

quàm

quàm quæ uicinæ existunt. Nam urinis rufis, uel flauis ex calida intestinorum intemperie genitis, uel septitrãsuersi, uel alicuius alterius partis uicinæ ijs quæ sanguinem conficiunt, ac eodem modo ex calida intemperie manuum uel pedum, nunquid non clarè conijciemus manuum & pedum intemperiem calidam longè maiorem esse, quàm ea quæ intestinorum est, uel septitransuersi, uel alicuius alterius similis partis? Hoc igitur communiter in omnibus partibus memoria retinendum est, ut in singularium partium affectibus quod fieri potest proprias constituamus urinas. Cæterum cum hi affectus ex humoribus originem ducunt, pro humoris qui affectum procrearit ratione, urinæ etiam diuersæ apparent. Albæ scilicet cum melancholici & pituosi humores in causa extant. Rufæ uel flauæ, & quæ deinceps sunt, cùm humores biliosi, qui diuersi coloris fieri poßunt, prout calor plus uel minus abundat, quemadmodum calore deficiente, & proinde seroso genito sanguine, rubræ. Cæterum hoc semper haudquaquam euenit, nam fieri potest ex quibusdam humoribus uno uel altero genito affectu, alios humores in uasis contineri. Quamobrem falluntur medici, qui morborum omnium causas ex solis urinis inquirunt. Ac multò magis qui in ijs affectibus, qui non ex uno uel altero humore geniti sunt, sed ab externis causis, urinas attentè inspiciunt. Nam quid amabò in urinis uident, lapidem ne, uel baculum, quo quis percussus est, uel arborem etiam unde quis cadens cer-

uicem uel crus sibi fregerit? An quòd affecta pars in imo posita lateat eam ex urinis student dignoscere? Profectò ex urinis (ut aliquando peroremus) locorum per quos ipsæ defluunt commodè indicia petimus, concoctionis & cruditatis quæ generis uenosi sunt, & humorum qui in uasis continentur, Cùm uerò aliæ partes affectæ sunt, si illis acciderit naturalem facultatem consentire, prout plus uel minus consenserit, & urinas ipsas permutari contingit. Quare si isthæc omnia didiceris, nõ opus erit speciatim per singulas affectas partes (sicut Actuarius facit) urinas recensere.

De vrinis in febribus, quæ ex varijs humoribus accendũtur. Caput. X.

QVanquam uariæ extent febres, quæ ex humoribus accenduntur, omnes tamen ferè urinas peculiares obtinent, uel decolores, ual admodum coloratas. uel quæ inter has existunt mediocres. Nam per quotidianas febres et quartanas refertis uasis pituitoso & melancholico sanguine urinas minus quàm oportet colorari necesse est: ueluti per febres tertianas bilioso abundante sanguine, supra modum: per eas uerò quæ ex sanguine ortum habent, quas græcè synochos dicunt nõ admodum colore à moderatis deflectẽtes. Neq; ut mihi

uidetur febres intermittentes ab ijs quæ continuæ sunt di uersas urinas obtinent: nam idem humor accendit tertianam febrem, & eam quæ tertianæ finitima est, similiter tum is qui quotidianam, & quotidianæ finitimam, tum is qui quartanam & quartanæ finitimam. Quamobrem Galenus febres uel quotidianæ, uel tertianæ, uel quartanæ fuerint ex urinis docet dignoscere. An uerò intermittentes uel continuæ, nunquàm (quod mihi in mentem uenerit) ex urinis indicia petit, sed ex alijs quàm plurimis. Frustra igitur Actuarius laborare uidetur seorsum explicans urinas intermittentium febrium ab ijs quæ continuarum sunt. Atqui febres non inficiabimus nos ex urinis dignoscere, breui an longo tempore ad finem peruenire debeant. Nam fieri non potest, ut morbus longo perduret tempore, cùm statim apparuerint cõcoctionis notæ, quemadmodum citò terminari non poterit longo post tempore cõcoctione apparente. Quæ igitur febres diù crudas urinas reddunt longæ sunt. Quæ uerò breui breues. Nec solùm longæ an breues futuræ sint febres exactam ex urinis notitiam consequemur, uerùm etiam leues sint an graues: nam ueluti leues febres nullum habent in urinis prauitatis indicium, ita quæ graues sunt quàm plura. Sed illud consideratione dignum est, quomodo in febribus continentibus urinæ non admodum colore à moderatis deflectant. Profectò consentaneum uidetur in his febribus rubras fieri urinas, quòd ex sanguine accendantur. Id uerò quàmuis nunquàm Galenus ex

presserit Innominatus auctor nō prætermisit. Habet .n.
" Sit urina grossa & rubea (huiusmodi enim urina repe=
" ritur) significat plenitudinem sanguinis, ut fit in syno=
" chis febribus. Rubræ urinæ quēadmodum & subrubræ
sui coloris causam habent ex seroso sanguine, qui supra
modum tenuis & aqueus urinis permiscetur. Quare
isthæc urinæ tātum abest continentibus febribus accidāt,
quæ scilicet maximè acutæ sunt, ac non ultra septimam
diem prorogantur, ut diuturnis superueniant. Nequè
fieri potest in uasis abundante sanguine rubras gigni uri
nas; quòd quamuis urinæ à sanguine qui in uasis contine
tur percolentur, nihilominus colorem ex flaua bile susci
piunt. Quāobrem ea corpora quæ sanguinis plena sunt
urinas haudquaquam rubras reddunt, sed colòre mode=
ratas. Cùm enim naturalis facultas, quæ sanguinem gi
gnit secundum naturam se habuerit bile flaua tùm quali
tate tùm quantitate, ut par est, genita; urinæ opus est
colore subrufæ uel subflauæ proueniant, quæ modera=
Cap. 4. tæ sunt. Vnde Galenus libro nono methodi medendi hy
storiam narrans duorum adoloscentium, quorum alter
liber continente febre citra putredinem, alter seruus ea
dem cum putredine laborabat. urinas liberi apponens,
eas inquit substantia & colore nō multum à naturali ha
bitu alienas extitisse. Deinceps de seruo nihil speciatim
exponens, generatim habet eum similiter libero adole=
scenti affectum fuisse. uerùm putrescentium humorum
euidentes præbentem notas. Ex quibus conijcere pote=

rimus in continentibus febribus urinas nō admodum alienas ab ijs quæ secundum naturam sunt fieri, quãuis quæ in continentibus febribus ab humorum putredine urinæ appareant, differēt ab ijs quæ in ijsdem febribus citra putredinem inuisuntur, quòd putredinis euidentes præbeant notas. Quòd si quis Galeni locum non hoc modo intelligat, sed contendat in febribus continentibus ex putredine humorum aliter quàm in ijs quæ sunt citra putredinem, rubras fieri urinas, Nos Paulum Aeginetam, qui ita fideliter Galeni monimenta transcripsit, ut iure à doctis quibusdam uiris Galeni simia nuncupetur, in medium afferemus. Habet enim in hunc modum. Continē- Lib.2.c.27.
" tium febrium origo ex sanguine est, qui nunc efferue-
" scens tãtum, nunc putrefactus obstruitur. Quapropter
" accessio ipsis ad usq; finem una est. Indicia uerò sunt pul-
" sus maximi, uehementes, citati, crebri, æquabiles, nō
" mordaces. Vrinæ non multùm adeo a sanis recedunt.

Hoc in loco euidentissimè Paulus in febribus continentibus tùm ex putredine tùm citra putredinem urinas non multùm à sanis recedere fassus est. Quòd uerò parum recedant ab urinis moderatis in causa est immodicus calor, qui ab ipsa febre accensus sanguinem ipsum ad bilis naturam uertit. Sunt enim hæ febres (Galeno auctore) ex deurentium genere, quas etiam biliosas nuncupat. Lib.2.de crisi.ca.6. Vrinæ igitur per has febres minus fllauæ fiunt, quàm per eas quæ ex ipsa bile accenduntur. Ex quibus deprehendimus quàm ineptè faciunt, qui in mictendo sangui-

ne, an rubræ appareant urinæ ſemper obſeruant, tanquã ex his ſanguinis copia indicetur, cùm fieri poßit quam maximè ſanguinem abundare, & urinas ipſas uel omnino colore moderatas apparere, uel parùm à moderatis alienas, ſi forte quadã homo ex ea ſanguinis abundãtia ſebre corripiatur. Quod ſi Innominati *auctoris ſententiã obijcias, dixerim ego hoc loco eum à* Galeni *mẽte deflexiſſe: uel ſcripſit in febribus ſynochis urinas apparere rubras, dum ſcilicet ex ſeroſo ſanguine fiunt, uel qđ magis mihi arridet, quoniam ſanguis abundans ſæpißimè à uaſis contineri non poßi, adeò ut excidẽs urinis ad miſceatur. Hæc nos in ſtudioſorum gratiam ex* Galeno, *quem intelligere & ſapere pluſquàm cœteros medicos arbitramur, tùm uiam & modum, tùm res ipſas mutuati, de urinis tranſegimus.*

F I N I S.

R O M AE.

IN OFFICINA

SALVIANA.

